

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Loreta ŠIMKEVIČIENĖ

**ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMAS IR
PLĖTROS TENDENCIJOS TAURAGĖS REGIONE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Loreta ŠIMKEVIČIENĖ

**ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMAS IR
PLĖTROS TENDENCIJOS TAURAGĖS REGIONE**

Magistro darbas

**Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka - viešasis administravimas**

**Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos
magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:**

Magistro darbo autorius Loreta Šimkevičienė

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Diana Šaparnienė

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Šimkevičienė, L. (2011). **Elektroninės demokratijos įgyvendinimas ir plėtros tendencijos Tauragės regione**. Universitetinių studijų magistro darbas / magistro darbo vadovė doc. dr. D. Šaparnienė. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra – Šiauliai, 2011. – 103 p.

Magistro darbo tikslas – ištirti elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijas Tauragės regione. Šis magistro darbas – vienas iš ne daugelio darbų, kuriuose nagrinėjama elektroninės demokratijos klausimai tiek regioniniu, tiek Lietuvos mastu.

Magistro darbe yra išanalizuoti ir susisteminti įvairių Lietuvos ir užsienio autorių teoriniai elektroninės valdžios bei elektroninės demokratijos sampratos ir veiklos metodologiniai aspektai, apibrėžtos Tauragės regiono viešojo sektoriaus galimybes aktyviai dalyvauti e. demokratijos procesuose, panaudojant e. valdžios paslaugų resursus. Kokybiniu tyrimu siekta nustatyti e. demokratijos projektų Tauragės regione prieinamumą, informatyvumą ir patrauklumą.

Tyrimas parodė, kad Lietuvos valdžios institucijos, kurdamos ir administruodamos e. demokratijos projektus, privalo atsižvelgti į viešojo sektoriaus institucijų poreikius, problemas ir preferencijas, bei vadovautis geriausia pasauline patirtimi šioje srityje. Siekiant didinti e. demokratijos projektų įgyvendinimo ir plėtros patrauklumą, bei dalyvavimo, mokymosi ir saviraiškos įgūdžių ugdymą, kuriant e. demokratijos valdymą derėtų taikyti interaktyvių edukacinių ir pilietinių žaidimų metodiką, kuri yra patraukli, efektyvi ir padeda lengvai įsisavinti bei formuoti bendradarbiavimo ir dalyvavimo įgūdžius.

SUMMARY

Simkeviciene, L. (2011). **E-Democracy implementation and developmental tendencies for Taurage region**. Research work of academical studies / Tutor Assoc. Dr. D. Saparniene. University of Siauliai, – Siauliai, 2011. – 103 p.

The aim of the Master's work is to find out the tendencies of implementation development for e-Democracy in Taurage region. This Master's work is one of few works, where questions of e-Democracy are analyzed not just for one region but for whole Lithuania as well.

In the Master's work, there's analyzed and systematized various Lithuanian and foreign authors' literature, represented the concept and methodological aspects of e-Democracy and specified Taurage public sector's possibilities to participate actively in e-democracy projects by using the resources of e-government. The attractiveness, informative and accessibility of researched e-democracy projects in Taurage region were determined by using qualitative analysis. The made research showed that institutions of Lithuanian authorities have to consider the demands, problems and preferences of private section and follow the best of e-Democracy projects. Worldwide experience in e-Democracies' projects creation and administration processes. The attractive effective and easy to understand interactive educational methods and games for citizens should be applied in order to increase the skills of learning and self-expression, attendance, attractiveness of e-Democracy projects.

TURINYS

PAGRINDINIŲ SAVOKŲ ANALIZĖ.....	6
IVADAS	7
1. ELEKTRONINĖ DEMOKRATIJA ELEKTRONINĖS VALDŽIOS PLĖTROS KONTEKSTE	13
1.1 Elektroninės valdžios samprata ir įgyvendinimo etapai	14
1.2 Elektroninės demokratijos modeliai ir struktūra	18
1.3 Piliečių dalyvavimas įgyvendinant ir plėtojant elektroninę demokratiją	22
1.3.1 Elektroniniai rinkimai ir jų valdymo sistemos	24
1.3.2 Elektroninis parašas Lietuvoje: plėtros tendencijos	25
1.3.3 Elektroninis referendumas kaip piliečių dalyvavimas teisėkūros ir politikos kūrimo procesuose.	27
1.3.4 Kiti būdai: pokalbių kambariai, forumai, el. paštas, el. apklausos	28
1.4 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo Lietuvoje teorinės išvalgos	30
1.5 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros problemos bei jų sprendimo būdai	35
1.5.4 Technologinio raštingumo plėtros problemos	35
1.5.5 Piliečių nuostatos ir motyvacija elektroninės demokratijos raiškos procesuose.....	37
1.5.6 Mišrios problemos	38
2 ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMO METODOLOGIJA.....	39
2.1 Tyrimo metodologijos pagrindimas	39
2.2 Tyrimo instrumento struktūra.....	43
2.3 Tyrimo imties charakteristika.....	44
3. ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS TAURAGĖS REGIONE ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMO REZULTATAI.....	47
3.1 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo viešajame sektoriuje išvalgos.....	47
3.1.1 Lietuvos viešojo sektoriaus PEST analizė elektroninės demokratijos valdymo plėtros aspektu	47
3.1.2 Lietuvos viešojo sektoriaus SSGG analizė elektroninės demokratijos valdymo aspektu.....	52
3.1.3 Elektroninės demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje plėtros strateginė išvalga	54
3.2 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo proceso analizė tiriamųjų institucijų kontekste.....	57
3.3 Viešosios informacijos prieinamumas Tauragės regiono savivaldos institucijose.....	64
3.4 Piliečių elektroninis dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose tendencijų analizė.....	67
IŠVADOS	72
REKOMENDACIJOS	75
LITERATŪRA	77
PRIEDAI	84

LENTELĖS

1 lentelė. Elektroninės demokratijos klasifikacija.

2 lentelė. Metodologijos sąvokos.

3 lentelė. Ekspertų apklausos metodų kriterijai.

4 lentelė. Tyrimo instrumento sandara.

5 lentelė. Bendrieji duomenys apie informantus.

6 lentelė. Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė.

7 lentelė. Viešosios informacijos prieinamumas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė.

8 lentelė. Tauragės regiono (Tauragės rajono savivaldybės, Jurbarko rajono savivaldybės, Pagėgių savivaldybės, Šilalės rajono savivaldybės) savivaldybių tinklapių apžvalga.

9 lentelė. Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė.

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Magistrinio darbo žemėlapis

2 paveikslas. Informacinės veiklos etapai.

3 paveikslas. Elektroninės demokratijos modelis pagal S. L. Clift.

4 paveikslas. Tyrimo eigos schema.

5 paveikslas. Elektroninės demokratijos privalumai ir įgyvendinimo galimybės Lietuvoje situacija tiriamosiose institucijose.

6 paveikslas. Elektroninės demokratijos infrastruktūrą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų bazės tinkamumo identifikavimas

7 paveikslas. Elektroninės demokratijos plėtojimas seniūnijose situacija tiriamosiose institucijose

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

D

Demokratija - [gr. *demokratia* – liaudės valdžia] - tai valdymo forma, kai visi piliečiai turi teisę dalyvauti valstybės valdyme. (Lietuvių kalbos žodynas).

E

E. apklausos – apklausos internetu, trumposiomis SMS žinutėmis, toniniais telefonais ir pan. - rengiamos norint išsiaiškinti piliečių nuomonę analizuojamu klausimu.

E. demokratija - tai šiuolaikinės demokratijos idealas, kurio siekiama kuriant ir tobulinant informacinę visuomenę ir e. valdžią.

E. valdžia - geras valdymas žinių visuomenėje (COM, 2003).

E. parašas – duomenys, kurie įterpiami, prijungiami ar logiškai susiejami su litais duomenimis pastarųjų autentiškumui patvirtinti ir (ar) pasirašančiam asmeniui identifikuoti (Žin., 2000, Nr. 61-1827).

E. paštas - tai globalinė sistema, įgalinanti nusiųsti laišką į bet kurį pasaulinio kompiuterių tinklo tašką per keliasdešimt sekundžių.

E. referendumas – e. referendumas, tai piliečių apklausos forma, jų visuotinis balsavimas dėl konstitucijos ar įstatymo priėmimo, kitais vidaus ir užsienio politikos klausimais, atliekamas IKT pagalba.

E. rinkimai - rinkimai, kuriuose galima balsuoti internetu, trumposiomis SMS žinutėmis ir pan. (OECD, 2003):

F

Forumai - tai vieta tinklapyje, skirta tam tikros temos diskusijai, susirinkimas, nuomonės pareiškimo vieta (Tarptautinių žodžių žodynas, (c) Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985).

I

Informacinė sistema – įtaisas arba tarpusavyje sujungtų ar susijusių įtaisų grupė, iš kurių vienas arba daugiau pagal programą automatinio būdu tvarko elektroninius duomenis, taip pat kuriuose saugomi, tvarkomi, iš jų išrenkami arba jais perduodami elektroniniai duomenys siekiant juos tvarkyti, panaudoti, apsaugoti ir prižiūrėti (Žin., 2003, Nr. 2-54).

Informacinės komunikacinės technologijos (IKT) - informacijos kaupimo, laikymo, apdorojimo, pateikimo ir perdavimo būdų ir priemonių visuma (Žin., 2003, Nr. 2-54).

P

Pokalbių kambariai - Pokalbių kambariais vadinamos internetinės atvirų diskusijų grupės, kuriose galima tiesiogiai kalbėtis su kitais vartotojais naudojant slapyvardį (http://www.omni.lt/index.php?base/z_42795).

V

Viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybės įsteigtų specialių įstaigų bei organizacijų veikla, teikianti gyventojams socialines, švietimo, mokslo, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų numatytais atvejais bei tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir privatūs asmenys (Žin. 1999., Nr. 60-1945).

Viešojo administravimo institucija – viešojo administravimo subjektas, vykdomas įstatymų nustatytas valstybės ar savivaldybės funkcijas (Žin. 1999., Nr. 60-1945).

IVADAS

Šiuolaikinių technologijų vystymasis turi didelę įtaką ne tik valstybių ekonomikai, finansams, bet ir socialiniams bei politiniams santykiams. Tai rodo valstybinių institucijų reakciją į informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) vystymąsi. Šiuo mūsų istorijos laikotarpiu, kai pilietiškumas ir kultūra padeda sėkmingai spręsti problemas, kurios pasirodė sunkiai sprendžiamos įvairių revoliucijų ir pokyčių laikotarpiais, dabar tapo nevaržomo dialogo pagrindu (Julija A. Kushigian, 1997). Visuomenės gyvenimo įvairių sričių vystymasis, panaudojant informacines ir komunikacines technologijas (IKT), neišvengiamai veda prie elektroninės demokratijos formavimosi.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Pastaraisiais metais tiek Lietuvoje (Petrauskas, 2002; Vyšniauskaitė, 2009; Bielinis, 2001; Šaparnienė, 2010; Tijūnaitienė, 2007 ir kt.), tiek Vakaruose (Cain, 2003; Denhardt, 2001 ir kt.) daug kalbama apie gilėjančias demokratijos problemas – mažėjančią rinkėjų aktyvumą, didėjančią nepasitikėjimą politinėmis institucijomis ir pan. Šios problemos kelia klausimą apie tradicinių demokratinių mechanizmų efektyvumą ir prasmingumą šiuolaikinėje visuomenėje ir skatina ieškoti naujų piliečių bei valdžios komunikacijos formų, kūrybiškai panaudojant žinių visuomenės teikiamas galimybes. Elektroninė demokratija yra pagrindas tolesnei žmonijos raidai, jos vystymuisi bei didesniai žmonijos bendravimui. Dabartinis informacinių komunikacinių technologijų amžius sudaro prielaidas piliečiams laisvai, niekieno nevaržomiems išsakyti savo nuomonę, bendrauti, balsuoti elektroninių priemonių pagalba. Tačiau mokslinės literatūros analizės metu konstatuojama, jog elektroninė demokratija – pakankamai mažai nagrinėta sritis tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, nors stebima tendencija, kad elektroninės demokratijos įgyvendinimas įgauna vis didesnę poreikį, kad piliečiai vis aktyviau įsijungia į demokratines diskusijas.

Tikėtina, kad artimiausiu metu efektyvumą gerinančios elektroninės priemonės taps vyraujančiu darbo efektyvumo ir kokybės standartu. Lietuvos gyventojai, taip pat viešojo sektoriaus vadovai turėtų išnaudoti visas galimybes įgyvendindami arba prisidėdami prie elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtos, gilindami savo žinias šioje srityje bei pasinaudodami gerą kitų šalių patirtimi. Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama **problema** gali būti išreiškiama **probleminiais klausimais**:

1. Kodėl vis dar neryžtingai pereinama prie elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtojimo, nors teisės aktų bazė nesudaro tam kliūčių?
2. Kaip, keičiantis visuomenės tarpusavio santykiams, elektroninės demokratijos projektai skatina visuomenės politinį ir pilietinį aktyvumą?

3. Kokie esminiai elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros teoriniai ir praktiniai įgyvendinimo skirtumai?
4. Kokias elektroninės demokratijos plėtros tendencijas numato valstybės valdymo institucijos?

Tyrimo objektas – elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijos.

Tyrimo dalykas – elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijos Tauragės regione.

Tyrimo tikslas – ištirti elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijas Tauragės regione.

Šiam tikslui realizuoti analizuojamos elektroninės valdžios sąvokos, apibrėžiama elektroninės demokratijos sąvoka, jos rūšys ir struktūra. Nagrinėjama tiesioginė elektroninė demokratija: apžvelgiama, kokias būdais ji įgyvendinama Tauragės regione, su kokiais problemomis susiduriama ją įgyvendinant ir kaip jas reikėtų spręsti. Analizuojama elektroninės demokratijos situacija Lietuvoje.

Tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Apibendrinti ir susisteminti elektroninės demokratijos sampratos ir įgyvendinimo teorinius aspektus;
2. Ištirti Lietuvos Respublikos valdžios institucijų, savivaldos organų bei visuomeninių organizacijų vykdomus elektroninės demokratijos projektus;
3. Atskleisti elektroninės demokratijos įgyvendinimo prielaidas ir situaciją Tauragės regione;
4. Išanalizuoti elektroninės demokratijos plėtros tendencijas Tauragės regione.

Hipotezė: Elektroninės demokratijos įgyvendinimas ir plėtra Lietuvoje turi tendenciją spartėti, tačiau piliečių informavimas apie elektroninės demokratijos procesus bei piliečių dalyvavimas įgyvendinant elektroninės demokratijos priemones yra nepakankamas, reikalaujantis valdžios atstovų dėmesio ir atitinkamų sprendimų demokratiškesnių sprendimų plėtojimo kontekste.

Tyrimo metodologija

Siekiant išsiaiškinti priežastis, kodėl Lietuvos institucijos vis dar neryžtingai pereina prie elektroninės demokratijos įgyvendinimo, bei nustatyti elektroninės demokratijos įgyvendinimą bei plėtros tendencijas Tauragės regione, buvo atliktas Lietuvos bei užsienio autorių mokslinių publikacijų, paskelbtų tyrimų rezultatų, interneto šaltinių analizė, jų sisteminimas bei atliktas tyrimas Tauragės regiono valstybės valdymo ir vietos savivaldos institucijose. Tyrime panaudoti teoriniai (analizė, lyginimas, apibendrinimas ir kt.) bei empiriniai (giluminis interviu, pokalbis ir kt.) socialinių tyrimų metodai.

Tyrimo **metodologija** grindžiama:

1. Įvairių Lietuvos ir užsienio mokslininkų - R. Petrauskas (2002), T. Vyšniauskaitė (2009), L. Bielinis (2001), D. Šaparnienė (2010), R. Tijūnaitienė (2007), M. Cain (2003), R. Denhardt (2001) išvalgomis apie elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros modernizavimą.
2. Elektroninės valdžios ir elektroninės demokratijos idėjomis bei koncepcijomis (R. Ginevičius, N. K. Paliulis, J. Chlivickas, J. Markevičius, 2006; T. Limba, 2007; R. Petrauskas, E. Malinauskienė, 2007; N. K. Paliulis, N. Jurkėnaitė 2007; V. Domarkas, V. Lukoševičienė, 2006; I. Žilionienė, 2004; V. Abraitis, 2006).
3. Elektroninės demokratijos projektų ir teisinės bazės apžvalga (Žin., ISSN 1392 – 1681, Politologija 2008/4 (52); Elektroninio parašo įstatymo (Žin., 2000, Nr. 61-1827), Elektroniniai rinkimai (Žin., ISSN 1648-9098, Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2008. 3 (12). 124–132).

Darbo metu panaudoti **tyrimo metodai**:

1. Mokslinės literatūros analizė, apibendrinimai leido atskleisti Lietuvos ir užsienio mokslininkų požiūrį į elektroninės demokratijos konceptą, jo įgyvendinimą ir plėtrą;
2. Dokumentų (LR teisės aktų, projektų) analizė, kuri sudarė prielaidas nustatyti elektroninės demokratijos plėtros tendencijas Lietuvoje;
3. Valstybės valdymo ir vietos savivaldos institucijų interneto tinklapiuose pateiktos informacijos bei dokumentų analizė, lyginimas bei loginiai apibendrinimai;
4. Ekspertų, atstovaujančių *tiriamai problemai*, t.y. *tiriamos srities* specialistų, apklausa interviu metu (kokybinis metodas). Kryptingai interviu apklausai buvo atrinkti informantai iš Tauragės, Šilalės, Pagėgių, Jurbarko savivaldybių administracijų, Tauragės regiono viešojo sektoriaus atstovai. Iš viso apklausti 6 informantai

ELEKTRONINĖS* DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMAS IR PLĖTROS TENDENCIJOS TAURAGĖS REGIONE

IVADAS

Aktualumas

Problema

Tikslas

Uždaviniai

Teorinis reikšmingumas

Praktinis reikšmingumas

1 dalis

1. ELEKTRONINĖ DEMOKRATIJA ELEKTRONINĖS VALDŽIOS PLĖTROS KONTEKSTE

1.1 El. valdžios samprata ir įgyvendinimo etapai

1.2 El. demokratijos sąvokos traktuotės įvairovė ir struktūra

1.3 Piliiečių dalyvavimas įgyvendinant ir plėtoiant el. demokratiją

1.4 El. demokratijos įgyvendinimo Lietuvoje teorinės išvagos

1.5 El. demokratijos įgyvendinimo ir plėtros Lietuvoje problemos bei jų sprendimo būdai

1.5.1 Technologinio raštingumo plėtros problemos

1.5.2 Piliiečių nuostatos ir motyvacija elektroninės demokratijos raiškos procesuose

1.5.3 Mišrios problemos

2 dalis

2. ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMO METODOLOGIJA

2.1 Tyrimo metodologijos pagrindimas

2.2 Tyrimo instrumento struktūra

2.3 Tyrimo imties charakteristika

1.3.1 Elektroniniai rinkimai ir jų valdymo sistemos

1.3.2 El. parašas Lietuvoje: plėtros tendencijos

1.3.3 El. referendumas kaip piliiečių dalyvavimas teisėkūros ir politikos kūrimo procesuose

1.3.4 Kiti būdai: pokalbių kambariai, forumai, el. naštas el. anklausos

3 dalis

3. ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS TAURAGĖS REGIONE ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMO REZULTATAI

3.1 El. demokratijos įgyvendinimo valdymo viešajame sektoriuje išvagos

3.1.1 Lietuvos viešojo sektoriaus SSGG analizė el. demokratijos valdymo plėtros aspektu

3.1.2 Lietuvos viešojo sektoriaus PEST analizė el. demokratijos valdymo aspektu

3.1.3 El. demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje plėtros strateginė išvaga

3.2 El. demokratijos įgyvendinimo valdymo proceso analizė tiriamųjų institucijų kontekste

3.3 Viešosios informacijos prieinamumas Tauragės regiono savivaldos institucijose

3.4 Piliiečių el. dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose tendencijų analizė

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

* Elektroninė – El.

1 pav. Magistrinio darbo žemėlapis

Strategija

1. Magistro darbo temos pasirinkimas, mokslinės literatūros rinkimas, darbo įvado formavimas (2009 m. spalio mėn. – 2010 m. sausio mėn.).
2. Konceptualiosios darbo dalies rengimas: mokslinės literatūros nagrinėjimas, tyrimo strategijos parinkimas ir metodologinių pagrindų formulavimas (2010 m. vasario mėn. - 2010 m. birželio mėn.).
3. Analitinės mokslinio darbo dalies rengimas: pasiruošimas duomenų rinkimui, informantų pasirinkimas, interviu vykdymas, gautų duomenų analizė ir interpretavimas (2010 m. rugsėjo mėn. - 2011 m. sausio mėn.).
4. Tyrimo ataskaitos rengimas, išvadų bei pasiūlymų formulavimas (2011 m. vasario mėn. - 2011 m. balandžio mėn.).

Darbo naujumas – demokratijos įgyvendinimas per įvairias elektronines technologijas įgijo elektroninės demokratijos¹ pavadinimą. Tačiau šios technologijos naudojamos tik kai kuriose šalyse ir dar daug kur tik eksperimentuojama su elektroninės demokratijos įgyvendinimo būdais. Elektroninė demokratija suteikia žmonėms galimybę tiesiogiai veikti vyriausybės sprendimus, ar net įgyvendinti tiesioginę elektroninę demokratiją. Elektroninės demokratijos ir elektroninio dalyvavimo tematika Lietuvoje plėtojama nepakankamai. Šis darbas pasižymi naujumu identifikuojant elektroninės demokratijos problemų Lietuvoje priežastis, tiriant naujų elektroninės demokratijos funkcionavimo mechanizmų praktinio panaudojimo galimybes Tauragės regione, vertinant jų prasmingumą ir galimus pavojus.

Praktinių darbo rezultatų reikšmingumas. Elektroninės demokratijos reikšmė šiuolaikinėje pasaulinėje sistemoje vaidina svarbų vaidmenį, be jos neįsivaizduojamas nacionalinės bei globalinės struktūros stabilumas. Elektroninės demokratijos įgyvendinimo procese pagrindinis vaidmuo tenka piliečiams.

Jau vykstantys procesai, kurie leidžia konstatuoti, kad greitas apsikeitimas informacija ir bendravimas virtualioje erdvėje artimiausiu metu šiuolaikinio tipo demokratiją pavers elektronine demokratija, o per artimiausius 10-20 metų žmonių ir valstybių tarpusavio komunikacija globaliu mastu plėtosis virtualiame lygyje.

Lietuva yra neatsiejama šio proceso dalis, dalyvaujanti globalios elektroninės ekonomikos, elektroninės kultūros, elektroninės visuomenės kūrimo procese. 2010-2020 metais elektroninė Lietuva taps sudėtine elektroninio pasaulio dalimi.

Magistro darbe nagrinėjama iki šiol netyrinėta elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros viešajame sektoriuje problema. Tyrimo duomenys galėtų būti panaudoti modernizuojant

¹ Elektroninės demokratijos sąvoka įvairiuose šaltiniuose turi ir kitokius pavadinimus: kibernetinė demokratija, demokratija online, skaitmeninė demokratija, virtuali demokratija ir pan.

valstybės valdymą, tobulinant viešojo valdymo institucijų veiklą bei kuriant veiksmingą viešojo administravimo sistemą.

Tyrimas yra taikomojo pobūdžio, t.y. remiantis rezultatais ir praktinėmis rekomendacijomis gali būti plėtojamos elektroninės demokratijos įgyvendinimo bei plėtros galimybės viešajame sektoriuje. Sukaupiti faktai neabejotinai atveria galimybę tobulinti elektroninės demokratijos įgyvendinimą šalies viešajame sektoriuje bei plėtros politiką.

Tyrimo rezultatų pagrindu apibrėžiami problemos sprendimo mechanizmai sudaro reikšmingą pagrindą naujoms elektroninės demokratijos įgyvendinimo strategijoms kurti.

Darbo struktūra ir apimtis

Šį darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys, sudarytos iš skyrių ir poskyrių, išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo bei priedų. Pirmojoje - konceptualioje dalyje pateikiama elektroninės demokratijos teorija: supažindinama su elektronine demokratija, jos veiklos subtilybėmis Lietuvoje ir Tauragės regione. Remiantis įvairių autorių literatūra nagrinėjama įgyvendinimo ir plėtros metodologija. Antrojoje, analizės dalyje, atliekama išsami elektroninės demokratijos plėtros analizė, remiantis konceptualioje dalyje nagrinėtais teoriniais metodais bei atliktais anketinės apklausos duomenimis, patvirtinama iškelta hipotezė. Trečioji konceptualioji dalis skiriama elektroninės demokratijos kompleksinio vertinimo pristatymui ir aptarimui.

1. ELEKTRONINĖ DEMOKRATIJA ELEKTRONINĖS VALDŽIOS PLĖTROS KONTEKSTE

Šiuo metu pasaulio ekonomikos varomąją jėgą tampa informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) spartus vystymasis. Šiuolaikinių technologijų vystymasis turi didelę įtaką ne tik valstybių ekonomikai, finansams, bet ir socialiniams bei politiniams santykiams.

Išsivysčiusiose pasaulio šalyse bendravimas ašyje valstybė - pilietis jau vyksta tiek tradiciniu, tiek elektroniniu būdais. Valstybinės institucijos, įgyvendindamos e-Vyriausybės projektą, pagal jiems priskirtas funkcijas gyventojams teikia paslaugas IKT pagalba. Tiesa, dabartiniame etape virtualus ryšys tarp piliečio ir valstybės yra „pasyvus“, tai reiškia, kad IKT kanalai naudojami tam, kad piliečiai galėtų gauti valstybėms jiems teikiamas paslaugas virtualiu būdu (Vyšniauskaitė, Tarasevič, 2001).

Kai kurių valstybių vykdomos programos leidžia manyti, kad artimiausiu metu prasidės „aktyvus“, abipusio poveikio etapas ašyje valstybė - pilietis - valstybė.

Elektroninės valdžios kūrimo idėjos neatsiejamos nuo daugelyje šalių įgyvendinamų pastangų modernizuoti viešąjį sektorių. Siekiant panaudoti interneto atveriamas galimybes įvairiems viešojo sektoriaus tobulinimo tikslams, Lietuvoje įgyvendinamos įvairios iniciatyvos.

Vienas svarbiausiųjų uždavinių šiuolaikinei valstybei – sukurti viešojo administravimo sistemą, kuri dirbtų geriau ir kainuotų mažiau, o jos veikla būtų skirta šalies gyventojams, jų reikmėms ir gerovei.

- pagal kompetenciją formuoja Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės plėtros, informacinių technologijų taikymo valstybės valdyme strategiją ir dalyvauja ją įgyvendinant
- koordinuoja informacinių technologijų saugą valstybės institucijose ir įstaigose;
- vykdo elektroninės valdžios projektų valdymą ir viešųjų paslaugų teikimo naudojant skaitmenines technologijas priežiūrą;
- koordinuoja Lietuvos dalyvavimą Europos Bendrijos elektroninio keitimosi duomenimis tarp administracijų programoje (IDABC);
- taip pat atlieka kitas funkcijas viešojo administravimo ir informacinės visuomenės srityse.

E. valdžia suprantama kaip visuma viešojo administravimo veikloje diegiamų informacinių ir komunikacinių, organizacinių šios veiklos pokyčių ir naujų įgūdžių, skirtų viešosioms paslaugoms, demokratiniams procesams ir viešajai politikai tobulinti. Iš e. valdžios sąvokos apibrėžimo galima būtų išskirti pagrindinius e. valdžios tikslus:

- Didinti vykdomosios valdžios sprendimų priėmimo skaidrumą;
- Užtikrinti e. paslaugų prieigą;

- Kokybiškiau ir efektyviau teikti visuomenei, verslo subjektams ir institucijoms viešąsias paslaugas ir informaciją

1.1 Elektroninės valdžios samprata ir įgyvendinimo etapai

Elektroninė valdžia (toliau e. valdžia) gali būti suvokiama siaurąja ir plačiąja prasme. „Siaurąją prasme elektroninė valdžia siejama su valdžios institucijų informacijos ir paslaugų teikimu elektroniniais kanalais. Plačiąją prasme ji apima įvairius informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo viešajame sektoriuje aspektus“ (Žilionienė, 2004). 2001 m. LR Vyriausybės nutarime Nr. 229 „*Dėl Nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo*“ pateikiamas detalesnis e-valdžios apibrėžimas: „tai valstybinis informacinės infrastruktūros institutas, laiduojantis patogią viešosios informacijos prieigą ir apykaitą bei teikiantis viešąsias paslaugas informacinių technologijų pagrindu“. Tačiau informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LR vyriausybės Struktūrinių fondų administravimo skyriaus vedėja I. Žilionienė (2004) teigia, kad šis apibrėžimas yra siaurasis e-valdžios apibrėžimas, todėl Lietuvoje e-valdžios projektai neatitinka Europos Sąjungos (toliau: ES) institucijų skelbiamo platesnio e-valdžios suvokimo ir jau dabar susiduriama su sunkumais įgyvendinant e-valdžios projektus, nes visuomenė nesugeba pasinaudoti jau teikiamomis elektroninėmis paslaugomis.

Anot, I. Graafland - Essers ir E. Ettegui (2003) „e. valdžia apibrėžia bet kokią sąveiką, kuri susijusi su valdžia ir tuo ką ji atlieka, net dalinai, naudodama elektronines priemones“. „E. valdžia reiškia nuolatinę kaitą, kuri leidžia valdymą pakelti į visapusišką lygmenį“.

E. valdžia vaidina svarbią funkciją tarpininkaujant valdžios ir piliečių veiksmuose, ir jos rolė auga, nes komunikacinės technologijos vis labiau plinta. Jau dabar komunikacinės technologijos pakeitė būdus, kuriais valdžia naudojasi palengvinant informacijos sklaidą, komunikaciją ir transakciją. E. valdžia nėra tik elementarus procesas, kuris perkelia esančias valdžios funkcijas ant elektroninės platformos. Greičiau e. valdžia ragina peržiūrėti valdžios veikimo kelius, kurie naudojami dabar tobulinti kai kuriems procesams, pristatyti naujoves ir keisti juos pagal poreikį.

E. valdžios rolė gali būti apibrėžiama kaip (Augustinaitis, Petrauskas, 2002):

- papildantis faktorius: tai būdas papildyti esančią biurokratinę valdymo struktūrą;
- pagalbinis faktorius: atlieka tik papildomą lydimąją rolę;
- apžvalginė vizija-politinės abstrakcijos modelis, ypatingas atvejis, kuris suprantamas kaip absoliuti valdymo kontrolė technologijų pagalba;
- pavaduojantis orientavimas, kuomet e. valdžia vis labiau pakeičia įprastus viešojo administravimo būdus ir suteikia jiems naują funkcionavimo potencialą. Tai veda prie konceptualaus suvokimo susijusio su technologijų vaidmeniu „online“ demokratijai;
- vadovavimo faktorius: kaip technologijų ir metodų vystymasis viešajame administravime;

- socialinis faktorius: kaip viešosios paslaugos, kurios gali būti apibrėžtos kaip „online gerovė kiekvienam“.

Paslaugos, kurias gali suteikti e. valdžia, apima nuo paprastos informacijos tinklapiuose iki visiškos sąveikos patirties, kur vartotojai ir valdžia įjungiami į dialogą tarpininkaujant technologijoms.

E. valdžios kūrimo pagrindinis tikslas yra didinti valdžios sprendimų priėmimo skaidrumą, kokybiškiau ir efektyviau teikti visuomenei viešąsias paslaugas ir informaciją. Tobulėjant informacinėms technologijoms, plečiasi ir e. valdžios galimybės.

E. valdžia tampa antruoju žingsniu e. demokratijos link, jei pirmuoju žingsniu laikysime informacinės visuomenės sukūrimą. Įgyvendinant e. valdžios projektus įvairiose valstybėse siekiama kuo platesnį visuomenės ratą supažindinti su valdžios vykdomais projektais ir priimamais sprendimais. Tačiau tai įmanoma tik tada, kai visuomenė yra informacinė, t.y. moka pasinaudoti e. valdžios teikiamomis paslaugomis ir informacija.

Daugelyje Europos Sąjungos šalių jau nieko nebestebina valstybės institucijų internetiniai puslapiai, kuriuose galima rasti visą reikiamą informaciją. Visuomenės nariai gali rašyti užklausimus ar elektroninius laiškus institucijoms, o pastarosios turėtų atsakyti. Piliečiai gali gauti visas elektronines viešąsias paslaugas per institucijų elektroninius puslapius. Tačiau tai e. valdžia siaurąją prasme.

Plačiąją prasme institucijos turi užtikrinti, kad visuomenė galės naudotis visomis elektroninėmis paslaugomis, kurias teikia ne tik valdžios institucijos, bet ir kitos viešąsias paslaugas teikiančios įstaigos. E. valdžia suprantama kaip „geras valdymas žinių visuomenėje“ (COM, 2003). Plačiąją prasme suvokiamos e. valdžios pagrindinis tikslas yra valdžios ir piliečių bendravimas, nes taip piliečiai lengviau supranta, kur panaudojami mokesčių pinigai, kokių pagrindų ir kaip priimami valdžios sprendimai. Informacinėmis technologijomis kuriamas sąžiningesnis, skaidresnis ir atviresnis valdymas, stiprinami demokratiniai procesai.

Pirmas uždavinys, kuris privalomas siekiant e. valdžios įgyvendinimo, yra visuotinė prieiga. Į šią sąvoką įeina ir technologijų diegimas, ir visuomenės švietimas, ir technologijų pritaikymas žmonėms su negalia. Visuotinė prieiga turi užtikrinti, kad žmonės ne tik turės galimybę, bet ir realiai galės pasinaudoti e. valdžios teikiamomis paslaugomis ir informacija.

Antrasis uždavinys kyla dėl žmonių nepasitikėjimo informacinėmis technologijomis ir asmeninio gyvenimo slaptumo siekimo. Valstybė turi užtikrinti žmonių duomenų saugumą ir privatumą, nes asmenys, norėdami gauti viešąją paslaugą, turi pateikti asmeninius ar slaptus duomenis, kuriuos gali panaudoti savais tikslais kiti asmenys. Jei žmonėms bus garantuotas jų duomenų saugumas, atsiras ir pasitikėjimas e. valdžios teikiamomis paslaugomis.

Įgyvendinant e. valdžią siekiama praplėsti gyventojų galimybes dalyvauti politiniame gyvenime. Tobulėjanti politinė visuomenė skatina e-valdžios plėtrą. Taip e. valdžia pasieks tokį lygį, kai taps svarbiu instrumentu, šalinančiu neigiamus valstybės valdymo aspektus – demokratijos plėtros institutu.

Reikia pabrėžti, kad e. valdžios projektai įgyvendinami beveik visose ES valstybėse.

Valdžia veikia keliuose skirtinguose lygmenyse. Vienas būdas (siūlymas) susijęs su e. valdžios padalinimu į tris kategorijas:

- valdžia piliečiams (GtoC);
- valdžia verslui (GtoB);
- valdžia valdžiai (GtoG).

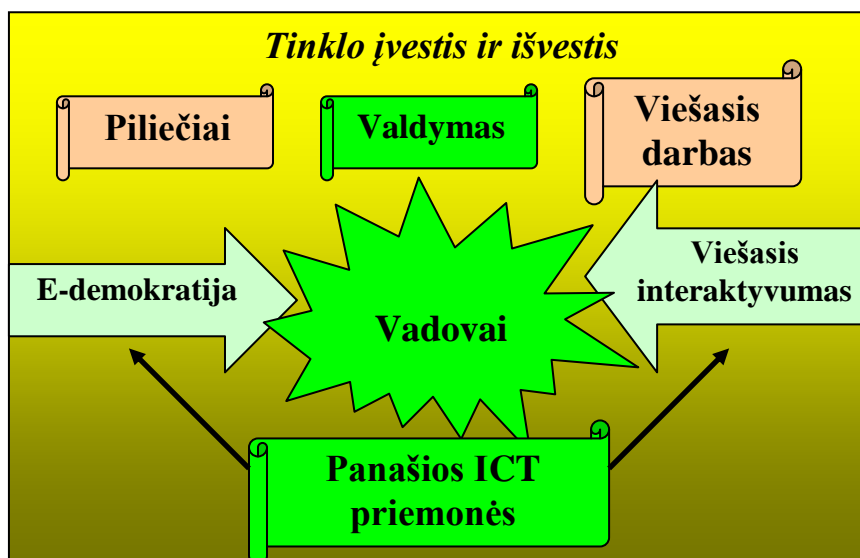
Visais atvejais santykiai yra tarp dviejų šalių; GtoC nustato interakciją, kuri kyla tiek ir iš valdžios, tiek ir iš piliečių. Panašiai GtoB nustato interakciją tarp verslo ir valdžios. GtoG apima visas sąveikas valdžios viduje ir tarp institucijų.

Valdžios pasirengimo dirbti ir online metodu potenciali nauda yra akivaizdi, e. valdžia leidžia:

- Naikinti barjerus: įveikti fizinę ir faktinę (virtualią) individų, organizacijų, bendruomenių izoliaciją, leidžiant gauti geresnę informaciją apie politiką bei procesus tiek centrinės, tiek vietinės valdžios lygmenyse.
- Efektyvumo didėjimas: sumažėjus sandėrių savikainai, sugaištam laikui, supaprastinus paslaugas ir procedūras.
- Sudarytos galimybės: piliečiams, individams, verslui suteikiama didesnės pasirinkimo galimybės, patogumas bendravimo su valdžia, nes paslaugos prieinamos 24 valandas, 7 dienas per savaitę.
- Minimalios sąnaudos, mažėja korupcijos galimybė, didėja valdžios skaidrumas.
- Skatinti ir plėsti demokratinis procesus didinant informaciją ir sudarant galimybę tiesiogiai dalyvauti.

Informacinėse valdymo sistemose apdorojami organizacijos arba jos aplinkos duomenys ir pateikiami žmogui patogia forma. Galima skirti tris informacinės veiklos etapus (Petrauskas, 2001):

- Įvedimą (input) renkami arba įvedami organizacijos arba išorinės jos aplinkos duomenys;
- Apdorojimą (processing) – duomenys keičiami pagal konkrečius žmogaus poreikius;
- Išvedimą (output) – apdorota informacija pateikiama žmogui patogia forma.(2 pav.)

2 pav. Informacinės veiklos etapai.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus remiantis Petrauskas R. Informacinių technologijų taikymas viešajame administravime.

E. valdžią, anot S. L. Clift'o, galima būtų apibrėžti „kaip valdžios atsakomybę plečiant komunikacijos kelius su tikslu pasiekti kaip įmanoma daugiau piliečių“ (Clift, 2004). Tai yra galimybė pasiekti kuo daugiau piliečių ir leidžia plėsti įtakos sferą, taigi – valdyti.

Politiniu požiūriu e. valdžia yra vienas iš demokratinio mechanizmo rūšių, todėl, kad jis susijęs su viešais informavimo procesais piliečių informacijos sklaida ir viešosios sferos raida. Demokratinėje visuomenėje e. valdžios pavidalai įgyja vertingą turinį per komunikacijos mechanizmus. Socialiniu požiūriu e. valdžios vystymasis yra susijęs su informacijos visuomenės vystymusi (Augustinaitis, Petrauskas, 2002).

E. valdžia sudaro galimybę valdžiai paaiškinti ir demonstruoti savo legalumą ir plėsti bendrą visuomenės švietimą online, kas padidintų piliečių supratimą apie valdžios įsipareigojimus bei savo galimybes. E. valdžios ir e. demokratijos sėkmė yra interneto vartotojų supratimo apie valdžios tikslą padidėjimas (Norris, 2001).

E. valdžia kaip IKT panaudojimas, siekiant pagerinti demokratinį santykių procesą tarp valdžios ir piliečių, remiasi 4 pakopų komunikacijos piramide, kurioje gali veikti 3 poros „veikėjų“. Taigi e. valdžia turi galimybę apimti platų komunikacijos kanalų tinklą, leidžiantį patenkinti šiuolaikinės visuomenės ir valdžios sąveikos poreikius.

Verta pabrėžti, kad e. valdžios politika siekiama ne tik padidinti viešojo sektoriaus administravimo efektyvumą ir skaidrumą, bet ir didinti šalies konkurencingumą. Kita vertus e. valdžios samprata keičiasi kintant jos paslaugų diegimo akcentams, todėl itin svarbu įvertinti e. valdžios esamą būklę ir numatyti jos plėtros tendencijas (Garuckas, Kaziliūnas, 2008). Teisingai naudojamos naujausios technologijos padeda keisti patį viešąjį administravimą, keisdamos ryšius

tarp visų dalyvaujančių šalių – tarp valstybinio ir privataus sektoriaus, tarp valstybės institucijų ir piliečio, ir tarp pačių viešojo sektoriaus institucijų. Reikia pabrėžti, kad e. valdžios projektai įgyvendinami visose ES valstybėse.

1.2 Elektroninės demokratijos modeliai ir struktūra

Demokratija – tai valdymo forma, kai visi piliečiai turi teisę dalyvauti valstybės valdyme. Kyla klausimas: ar „e” raidės pridėjimas prie žodžio demokratija tereiškia, kad demokratija yra įgyvendinama per IKT. Elektroninė demokratija (toliau e. demokratija) – tai šiuolaikinės demokratijos idealas, kurio siekiama kuriant ir tobulinant informacinę visuomenę ir e. valdžią. Tai trečiasis etapas, į kurį žengia visuomenė tobulėjant IT ir didėjant galimybėms piliečiams aktyviai veikti valstybės valdymą.

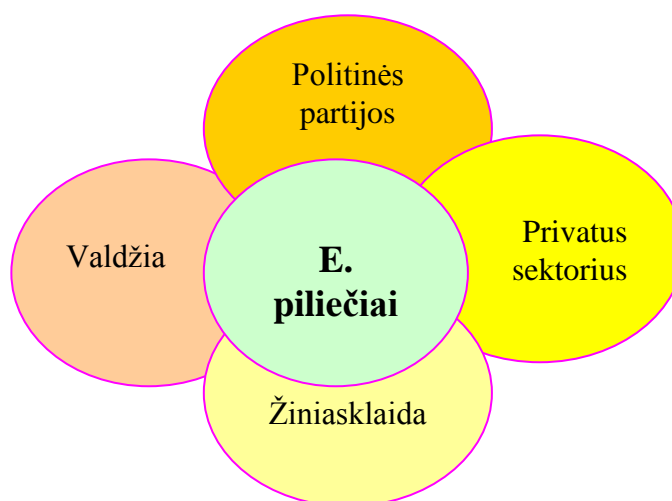
Deja, nei Lietuvoje, nei ES dar nėra suformuluotas tikslus ir išsamus e. demokratijos apibrėžimas, kuris atspindėtų visą e. demokratijos esmę. Taip atsitiko dėl pačios sąvokos neįsivertinimo žmonių sąmonėje. Jei e. valdžios ir informacinės visuomenės sąvokos yra įtvirtintos įvairiuose valstybės institucijų dokumentuose, e. demokratija yra tuose dokumentuose įtvirtintų uždavinių tikslas. Teigiama, kad e. demokratija bus daug atviresnė ir prieinamesnė visuomenei, lengviau įgyvendinami demokratiniai principai, pašalinami valdžios trūkumai. Tačiau, kaip tai bus pasiekta įvairiuose dokumentuose aprašoma skirtingai: vieni autoriai rašo, kad reikia skatinti informacinės politinės visuomenės kūrimą (Norris, 2001), kiti teigia, kad reikia plėsti e-valdžios teikiamų paslaugų spektrą (Candow, 2004). Bet e. demokratija apima daug daugiau nei e. valdžia ir informacinė visuomenė, nors be jų e. demokratijos įgyvendinimas būtų neįmanoma. E. demokratija – tai galimybė naudotis elektroninėmis technologijomis bet kurio lygio demokratinuose procesuose.

Kaip ir e. valdžia, e. demokratija gali būti suvokiama tiek siaurąja, tiek plačiąja prasmėmis. Kol kas pasaulyje vyrauja siaurasis e. demokratijos apibrėžimas, kurio pagrindas yra šalies valdžios internetiniai puslapiai, internetu teikiamos paslaugos. Ian Budge (1995), tyrinėjantis demokratijos procesus visame pasaulyje, teigia, kad e. demokratija yra galimybė piliečiams dalyvauti politikos procese, kurio metu išrenkami atstovai ir įgyvendinama vyriausybės politika. Martin Hagen (1998), Vokietijos atstovas Europos Komisijoje, teigia, kad e. demokratija – „tai politinė sistema, kurioje kompiuteriai ar kompiuterių tinklai atlieka svarbiausias demokratinų procesų funkcijas – tokias kaip informavimas ir komunikavimas, interesų derinimas ir sprendimų priėmimas“ .

Harvardo universiteto politologė P. Norris (2001), pateikia platesnį e. demokratijos apibrėžimą: e. demokratija, tai ne tik masinis dalyvavimas politikoje, bet ir kandidatų ar partijos rinkimų kampanijos sąlygų pagerinimas, taip pat tai informacijos šaltinių apie politika didinimas, kad žmonės galėtų susidaryti platesnį vykdomos politikos vaizdą, kad galėtų nuspėti priimamus

sprendimus, kurių priėmimas turi tapti skaidrus ir aiškus. Dar vienas plačiosios e. demokratijos sąvokos atstovas yra S. Cliff (2004). Jis e. demokratiją suvokia panašiai kaip ir P. Norris (2001), svarbiausiu elementu jis laiko e. vyriausybę, kuri turi užtikrinti ryšį tarp piliečių ir valdžios, turi užtikrinti vykdomų politinių procesų skaidrumą, turi teikti informaciją politiniais klausimais, privalo suteikti žmonėms galimybes įgyvendinti visus šiuos e. demokratijos principus.

Yra keletas e. demokratijos modelių, vienas iš paprasčiausių ir lengviausiai apibūdinamų yra JAV mokslininko S. L. Clift (2004) siūlomas e. demokratijos modelis (pavaizduotas 3 pav.).

3 pav. Elektroninės demokratijos modelis pagal S. L. Clift (2004)

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis S. L. Clift siūlomu e. demokratijos modeliu

Modelį sudaro keturi sektoriai (politinės partijos, valdžia, žiniasklaida ir privatus sektorius), kurie yra nukreipti ir sąveikauja su elektroniniais piliečiais kaip e. demokratijos centru. E. demokratijos priemonė ir yra orientuota į piliečius ir jų įtraukimą į savivaldos valdymą, visos kitos suinteresuotos grupės yra laikomos antrinėmis.

Dėl visuotinio apibrėžimo nebuvimo įvairios organizacijos skirtingai skirsto e. demokratijos modelius. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija išskiria tris e. valdžios modelius, pagrįstus vyriausybės ir piliečių bendravimu:

1. Vienpusis informacijos teikimas,
2. Abipusis bendravimas, kai piliečiai gali reikšti savo nuomonę apie vykdomą politiką,
3. Abipusis bendradarbiavimas, kai piliečiai gali aktyviai dalyvauti politikos kūrimo (OECD, 2003).

Kitas skirstymas pagrįstas e. demokratijos vystymusi. Gartner (2006) tyrimų kompanija siūlo keturis e. demokratijos modelius:

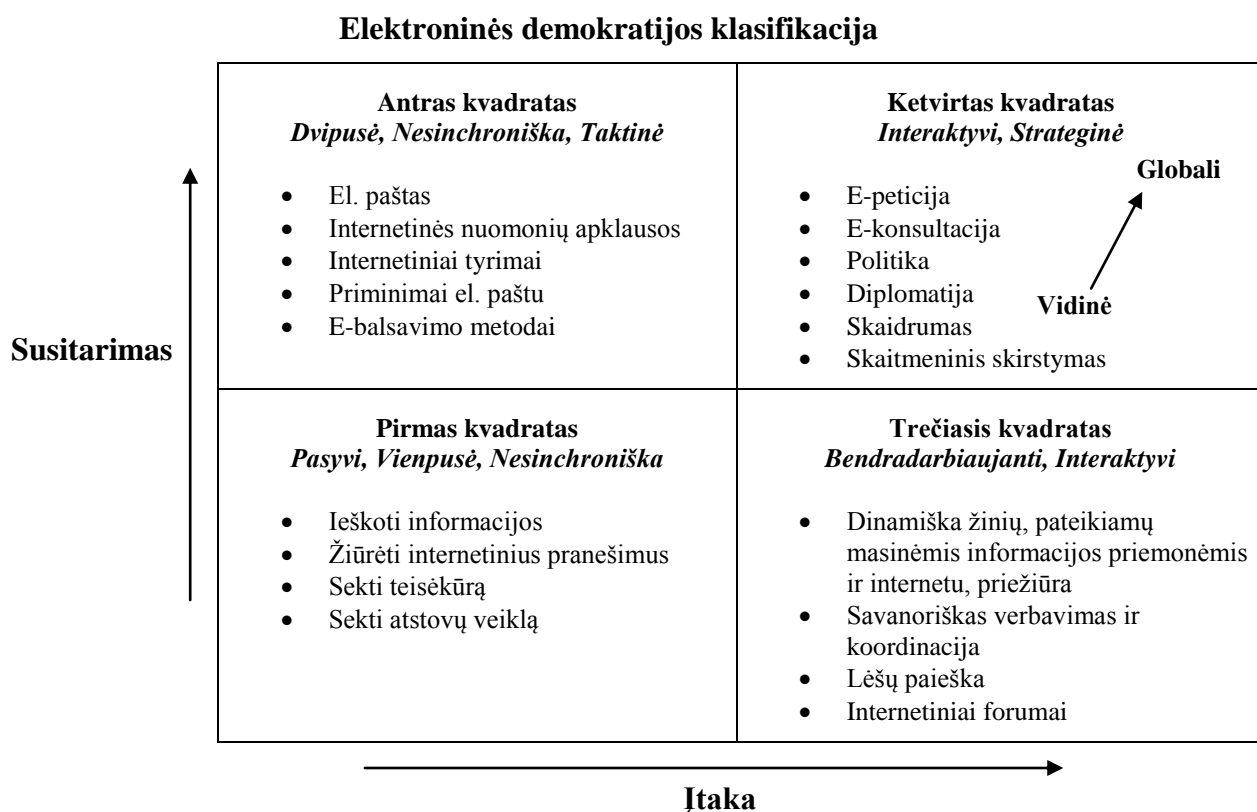
1. Buvimas – internetiniuose puslapiuose galima rasti statišką informaciją;

2. Sąveika – piliečiai ieško informacijos, parsisiunčia įvairias formas ar gauna prieigą prie kitų susijusių internetinių puslapių;
3. Susitarimas – šioje stadijoje žmonės susitaria el. paštu, kai reiktų siųsti laišką ar oficialiai susitikti;
4. Ketvirtoji stadija yra besikeičianti: vienas iš jos atributų yra bevielis priėjimas, leidžiantis piliečiams dalyvauti valstybės politikos kūrime ir stiprinti ryšį tarp vyriausybės ir piliečių.

Paskutinė stadija neatsiejama nuo darbo eigos ir procesų reorganizavimo.

IBM korporacijos Elektroninės valdžios institutas pateikia visai kitą e. demokratijos skirstymą, kuris apima ir vystymosi stadijas, ir e. demokratijos priemones, ir pagrindinius e. demokratijos bruožus (Caldow, 2004): (1 lentelė)

1 lentelė

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus remiantis Caldow J., e-Democracy: putting Down Global Roots. Institute for Electronic Government. IBM Corporation. 2004. P. 4-5

T. Westen (2000) straipsnyje „E-demokratija: pasiruošę ar ne, ji ateina“ teigia, kad e. demokratija yra neišvengiama ir paveiks valstybės valdymą: reprezentacinį valdymo modelį pakeis naujos tiesioginės demokratijos formos. E. demokratija būtinai ateis ir prigis visuomenėje, nes valstybės ugdo pilietines visuomenes, kurios domisi valdžios vykdoma politika, ir suprastamos demokratijos esmę stengiasi daryti įtaką valdžios vykdomai politikai, ypač jei vykdoma politika neatitinka visuomenės interesų. Naujausios IT sudaro galimybes valstybės piliečiams veikti

valdymo institucijas. Išplėtus e. valdžios projektų tikslus ir uždavinius, kuriama e. demokratija. Elektroninės demokratijos pagrindiniais įrankiais tampa e. peticija, e. referendumas, e. konsultacija, e. balsavimas ir kiti e. Tiesiog tereikia, kad valstybė nuspręstų kurti e. demokratiją, teisiškai reglamentuotų ir technologiškai įgyvendintų e. demokratijos principus. Jau egzistuojanti e. valdžia suteikia piliečiams viltį, kad greitai jie galės patys kurti ar bent prisidėti prie savo šalies politikos ir teisėkūros kūrimo.

Demokratija kaip valdymo forma turi dvi atšakas: tiesioginę ir atstovaujамąją. Tiesioginė demokratija kilo Graikijoje prieš daugiau nei 2500 metų. Graikų poliai buvo nedidelės valstybės, didžiausių polių gyventojų skaičius vos tesiekė 50 tūkst. Valstybės valdyme galėjo dalyvauti visi polyje gyvenantys pilnamečiai vyrai, todėl buvo įmanoma surinkti visus valdyme galinčius dalyvauti asmenis į vieną vietą. Dalyvavimas polio valdyme buvo garbė ir pareiga. Bet net tada egzistavo institucijos, kurios turėjo vykdyti Tautos susirinkimo sprendimus. Kiekvienais metais buvo renkami archontai ir atstovai į Tarybą. Tačiau pačius svarbiausius sprendimus priimdavo Tautos susirinkimas, kuris būdavo šaukiamas nuo vieno iki keturių kartų per mėnesį.

Po Atėnų žlugimo demokratija buvo sąlyginai užmiršta. Pradėjus kurtis naujoms demokratiniais principais grindžiamoms valstybėms susidurta su problema, kurią reikėjo būtinai išspręsti – valstybės piliečių skaičius buvo žymiai didesnis nei Graikų polių. Valstybės negalėjo sušaukti visuotinio Tautos susirinkimo. Atstovavimas – tai tapo išeitis demokratiniais principams įgyvendinti. Teko išskirti du demokratijos modelius: tiesioginį ir atstovaujамąjį.

Dabar dauguma žmonių gyvena atstovaujamosios demokratijos pasaulyje. Tobulėjant informacinėms ir komunikacinėms technologijoms vis dažniau prabylama apie tiesioginę e. demokratiją. Žmonių sąmonėje dar nėra įsitvirtinusi e. demokratijos samprata, tačiau straipsniuose apie e. demokratiją randama užuominų apie tiesioginės e. demokratijos įgyvendinimo galimybes. Tai tėra utopija, tačiau tobulėjant technologijoms, stiprėjant žmonių pilietiškumui tiesioginės e. demokratijos idėja gali tapti įgyvendinama. T. Westen (2000) teigia, kad įgyvendinti tikrą tiesioginę demokratiją beveik neįmanoma, tačiau e. demokratija būtinai keis valdymo procesus ir valdymo modelį, kuris artės tiesioginės demokratijos link.

Svarbu pažymėti, kad e. demokratijos samprata pasaulyje įsitvirtinusi dar netvirtai. Apibrėžimų ir klasifikacijų gausa neleidžia susidaryti vieningai e. demokratijos sampratai. Nėra nė vieno apibrėžimo, kuris apimtų visus kitus apibrėžimus. E. demokratija kol kas lieka nepasiekiamą daugumai šalių, o įgyvendinami projektai turi trūkumų, kurie dažniausiai susiję ne su technologijomis, o su žmonių mąstysena.

1.3 Piliečių dalyvavimas įgyvendinant ir plėtojant elektroninę demokratiją

E. demokratija suteikia žmonėms galimybes dalyvauti kuriant valstybės politiką ir įstatymus. Dažniausiai minimi e. rinkimai – rinkimai, kuriuose galima balsuoti internetu, trumposiomis SMS žinutėmis ir pan. Tačiau žmonės turi gauti galimybę dalyvauti ir kitose politikos rato stadijose (OECD, 2003):

1. Valdžios institucijų darbotvarkės kūrimė²,
2. Iškeltų klausimų ir projektų analizėje,
3. Politikos kūrimė,
4. Įgyvendinime,
5. Kontrolėje.

Daugelyje valstybių egzistuoja internetiniai forumai, kuriuose aktyvūs piliečiai išsako savo nuomonę įvairiais politikos klausimais. Internete, televizijos laidų metu vykdomos įvairios apklausos, susijusios su vykdoma politika. Tačiau valdžios institucijos nėra įpareigosotos atsižvelgti į forumuose ar apklausoje išsakytas mintis.

Piliečių dalyvavimas yra būtinas bruožas demokratinėje visuomenėje. Be to, mokslininkai, nagrinėjantys demokratijos sampratą, teigia, kad būtina siekti ir kitų pilietinio dalyvavimo formų, įtraukiant piliečius į viešojo administravimo institucijų valdymą. „Piliečių dalyvavimas padeda valdžiai geriau tenkinti piliečių poreikius, o piliečiams suteikia galimybę juos išsakyti“ (Gineitienė, Domarkas, 2000). Piliečių dalyvavimas gali būti suprantamas kaip: kiekvieno piliečio teisė dalyvauti su jo gyvenime susijusių sprendimų priėmimu, vietos žmonių informavimas apie tai, kas vyksta, dalyvavimo kultūros vystymas, suteikimas piliečiams galimybės kontroliuoti tai, kas vyksta jų vietovėje, galimybė socialiai atskirtoms grupėms išreikšti nuomonę bei būdų šio atskyrimo mažinimui paieška.

Galima teigti, kad piliečių dalyvavimas – tai procesas, kurio metu įvairios visuomenės organizacijos aktyviai dalyvauja užmezgant ryšį su vietos valdžios institucijomis sprendžiant visuomenei rūpimus klausimus.

Piliečiai, kaip valdžios institucijų teikiamų paslaugų vartotojai, yra jautresni visuomenės poreikiams ir tiesiogiai susidurdami su tam tikra problema gali geriau įvertinti situaciją bei pasiūlyti savo sprendimo variantą. Be to, piliečiai, įgiję dalyvavimo patirties, tampa tolerantiškesni bei labiau išprusę. Jiems dalyvavimo esmė tampa svarbi ne tik kaip asmeninių poreikių tenkinimas, bet ir kaip piliečių grupės ar visos visuomenės interesų išraiška (Kaufman, 1989).

Piliečių dalyvavimo priežastis lemia vietos valdžios institucijų pareigūnų požiūris į visuomenės interesus, jų aktyvumo lygmenį, tarnautojų noras ir gebėjimas bendrauti su piliečiais, skleisti

² Turima omenyje nagrinėtinų klausimų įtraukimas į darbotvarkę.

informaciją apie institucijų veiklą, spręstinas problemas, planuojamus priimti sprendimus, kviečiant piliečius diskutuoti.

Mokslinėje literatūroje išskiriami šie būdai, kuriais vietos valdžios institucijos gali skatinti visuomenės narių dalyvavimą:

- informaciniai pranešimai, skirti piliečių supažindinimui su vykdoma veikla, turi būti prieinami ir suprantami;
- nuolatinis piliečių informavimas apie esamas problemas ir jų sprendimo galimybes;
- visuomenės nariams aktualios informacijos skleidimas ne tik rašytine forma, bet ir reguliariai organizuojant įvairius susirinkimus ir viešuosius svarstymus;
- rengiami posėdžiai, suteikiant galimybę visuomenės nariams nevaržomai stebėti posėdžių darbo eigą;
- steigiami visuomenės narių ar jų atstovų komitetai, kuriuose iškeliami svarbiausi visuomenei klausimai;
- nuolatinė aktyvios partnerystės ir bendradarbiavimo galimybių su visuomene, jos nariais ir organizacijomis paieška (Praktinis vadovas..., 1999).

Kita vertus, įtraukus piliečius į vietos valdžios institucijų valdymą, apsunkinamas pats procesas. Pirmiausia laiko atima visuomenės prioritetų ir poreikių išsiaiškinimas, taip pat neįmanoma priimti sprendimų, kurie tenkintų absoliučiai visus piliečius. Be tinkamo koordinavimo sprendimų priėmimo procesas gali visiškai sužlugti. Kitas neigiamas aspektas, kuris kyla įtraukiant piliečius į valdymo procesus, yra padidėjusios trumpalaikės išlaidos.

Piliečių dalyvavimo vietos valdžios institucijų valdyme būdus galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes:

1. tiesioginius (tai dalyvavimas rinkimuose, vietos gyventojų apklausose, susirinkimuose, peticijų, skundų, prašymų pateikimas ir pan.);
2. netiesioginius (valdžios atstovų galimybė išsiaiškinti nuomonę per masines informavimo priemones, nuomonių apklausas ir pan.).

Be minėtos piliečių dalyvavimo būdų klasifikacijos, mokslinėje literatūroje jie dar klasifikuojami į konvencinius ir nekonvencinius. Konvencinis dalyvavimas apima teisėtas formas, tai rinkimai, rinkimų kampanijos, įvairūs vieši kontaktai su pareigūnais, veikla bendruomenėje. Nekonvencinis dalyvavimas apima tuos veiksmus, kurie nesiremia institucinėmis politinio proceso įtakos formomis (tai demonstracijos, mitingai, streikai, piketo akcijos ir kt.). Galima teigti, kad piliečių dalyvavimo būdų įvairovė suteikia galimybę aktyviems ir savo gyvenimo klausimais besirūpinantiems piliečiams pasirinkti vieną ar keletą iš jų ir taip veikti priimamus reikšmingus sprendimus valdžios institucijose.

1.3.1 Elektroniniai rinkimai ir jų valdymo sistemos

Elektroniniai rinkimai (toliau e. rinkimai)³ – plačiausiai ir seniausiai įgyvendintas e. demokratijos elementas. Tai tie patys rinkimai, tik juose naudojamos IT. Pagal IT panaudojimo sritį galima išskirti du e. rinkimų vystymosi etapus:

1. E. rinkimai palengvinantys skaičiavimo komisijos darbą;
2. E. rinkimai keičiantys rinkėjų balsavimo būdus. Šiuo metu kalbant apie e-rinkimus dažniausiai turimas omenyje antrasis etapas.

Elektroninės mašinos rengiant rinkimus buvo panaudotos dar 1964 metais JAV prezidento rinkimų metu (Bellis). Tai buvo kortelės, kuriose rinkėjams reikėjo išmušti skylutę prie pasirinkto kandidato. Vėliau kompiuteris pagal skylutes automatiškai suskaičiuodavo balsavusiųjų pasirinkimus. Laikui bėgant atsirado vis naujesni e. rinkimų būdai: optinio skanavimo mašinos pakeitė automatines skylmušių mašinas, o dabar e. rinkimai neįsivaizduojami be tiesiogiai įsimenančių elektroninių prietaisų.

D. Britanijos Rinkimų komisijos direktorė politikai N. Smith (2004) teigia, kad „žmonėms vis dar rūpi švietimas, mokesčiai, politika ir sveikatos apsauga kaip ir anksčiau, tačiau dalyvaujančių rinkimuose vis mažėja. Taip yra iš dalies dėl patogumo trūkumo. Kai gyvenimas beprotišku greičiu juda į priekį, sunku rasti laiko kelionei iki balsavimo kabinos“. Todėl pats racionaliausias būdas išspręsti šiai problemai yra e. rinkimai. Pirmosios elektroninės mašinos palengvino rinkimų komisijos darbą, nes buvo lengviau skaičiuoti rezultatus, o šių dienų e. rinkimų būdai suteikia visiems žmonėms, net nesantiems tuo metu valstybėje, išreikšti savo pasirinkimą.

Dažniausiai išskiriami tokie šiuolaikinių e. rinkimų būdai:

1. Trumpųjų SMS žinučių rašymas – rinkėjai mobiliuoju telefonu surenka savo identifikacinį kodą ir kandidato numerį ar pavardę ir siunčia numatytuoju numeriu.
2. Balsavimas naudojantis toniniu telefono aparatu – paskambinus atitinkamu numeriu, kompiuterinė programa nurodo reikalavimus, kuriais vadovaujantis telefono mygtukais surenkamas balsuotojo pasirinkimas.
3. Balsavimas internetu – rinkėjai savo pasirinkimą išreiškia internetinėse rinkimų svetainėse, nurodę savo identifikacinį numerį.
4. Elektroninės būdelės – rinkėjai užėję į tokią kabiną ir įvedę identifikacinį numerį gali laisvai balsuoti už norimą kandidatą kompiuteryje ar specialioje mašinoje pažymėję norimą kandidatą. Tokiose elektroninėse būdelėse dažnai būna ekranai reaguojantys į prisilietimą, tai ypač paranku žmonėms, kurie nemoka naudotis kompiuteriu.

³ E-rinkimai apima ne tik visuotinius rinkimus, tačiau ir rinkimus įvairiose organizacijose, kur balsuojama pasitelkiant IT. Tačiau šiame darbe e-rinkimų sąvoka vartojama visuotinių elektroninių rinkimų prasme.

5. Balsavimas pasitelkiant skaitmeninę televiziją – skaitmeninės televizijos ypatumai leidžia televizoriaus pulteliu įvestą identifikacinį numerį ir balsavimo pasirinkimą perduoti atitinkamoms skaičiavimo mašinoms.

Balsavimas elektroniniais būdais įgyvendintas daugelyje šalių. Labiausiai šioje srityje pažengusi JAV ir D. Britanija. Būtent jos pirmosios išbandė visus aprašytuosius metodus. Kitos Europos valstybės (Šveicarija, Vokietija, Prancūzija, Ispanija, Airija, Nyderlandai, Estija, Austrija) taip pat naudojami bent dalimi aprašytų e. rinkimų būdų. Brazilija, Kanada ir net Indija turi e. rinkimų sistemas. Kitos valstybės (Slovėnija, Vengrija, Čekija) dar tik ruošia e. rinkimų projektus.

Elektroninis balsavimas atveria galimybę įsitraukti į demokratinius procesus didesniai skaičiui Lietuvos piliečių, o aktyvesnis dalyvavimas valstybės valdyje stiprintų demokratijos kokybę. E. balsavimo įteisinimas būtų itin didelis postūmis dalyvauti rinkimuose žmonėms, kurie niekada nedalyvavo jokiuose rinkimuose ar balsavo tik vieną kartą. Lietuvoje interneto vartotojų skaičius pastaraisiais metais sparčiai auga, tad galimybė balsuoti internetu galės naudotis dauguma rinkėjų.

Seime įvykusiame posėdyje, kuriame posėdžiavo premjero sudaryta darbo grupė, koordinuojanti balsavimo internetu sistemos diegimą. Posėdyje buvo pristatyta organizacija, kuri laimėjo viešą konkursą elektroninio balsavimo sistemos projektui įgyvendinti. Taip pat buvo aptarta ligšiolinė internetinio balsavimo idėjos įgyvendinimo eiga. Pats svarbiausias vaidmuo plėtojant elektroninę demokratiją teks politikams, Seimo nariams. Būtent jie priims elektroninio balsavimo įvedimui reikalingas įstatymų pataisas.

Gerų rezultatų tikėtis leidžia ir sėkmingas Estijos pavyzdys. Pirmą kartą ES šalyse balsavimas internetu buvo išbandytas Estijoje 2005 m. Balsavimas buvo sėkmingas. Rinkėjai galėjo balsuoti įprastu būdu rinkimų dieną arba iš anksto internetu. Šiomet vykusią Estijos parlamento rinkimų metu, internetu balsavo kas trisdešimtas rinkėjas, ir šis rodiklis gerokai pranoko Estijos pareigūnų lūkesčius. *„Estų patirtis rodo, kad bendro rinkėjų aktyvumo elektroninis balsavimas nelabai padidino, kai kurie rinkėjai tik pasirinko kitą kanalą. Tokiu būdu balsuoja įvairaus amžiaus rinkėjai, ne vien jaunimas, o tradicinės rizikos, su kuriomis susiduriama balsuojant įprastu būdu, čia sprendžiamos efektyviau”, – teigia J. Udris.*

Svarbu pažymėti, kad Lietuvoje interneto vartotojų skaičius pastaraisiais metais sparčiai auga, tad galimybė balsuoti internetu galės naudotis dauguma rinkėjų. Atsižvelgiant į jaunosios kartos polinkį naujovėms, tikėtina, jog elektroninis balsavimas paskatins ir jaunimą aktyviau reikšti savo valią rinkimuose bei referendumuose.

1.3.2 Elektroninis parašas Lietuvoje: plėtros tendencijos

Skaitmeninių technologijų amžiuje, kuomet atstumas neturėtų būti problema, o duomenų saugojimas nereikalauja daug erdvės patalpose, reikalingas pažangesnis dokumentų pasirašymo

būdas. Prieš septynerius metus Lietuvoje įteisintas elektroninis parašas jau žengia pirmuosius plataus praktinio pritaikymo žingsnius. Dokumentų pasirašymui elektroniniu būdu naudojamas skaitmeninis sertifikatas. Tai virtualus dokumentas – asmens tapatybės nustatymo priemonė, vienareikšmiškai ir saugiai identifikuojanti sertifikato savininką, turinti realiam parašui prilygstančią juridinę galią. Naudodami skaitmeninį sertifikatą galite įrodyti savo tapatybę atlikdami operacijas internetu, patogiai gauti priejimą prie jums reikalingos asmeninės informacijos. Siųsdami elektroniniu būdu pasirašytą informaciją verslo partneriams ar draugams garantuosite, jog iš jūsų gaunami duomenys yra tikri.

2000 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos Seimas praktiškai be diskusijų priėmė Elektroninio parašo įstatymą, reglamentuojantį elektroninio parašo kūrimą, tikrinimą, galiojimą, parašo naudotojų teises ir atsakomybę bei tam reikalingos infrastruktūros funkcionavimą.

Elektroninis parašas - duomenys, kurie įterpiami, prijungiami ar logiškai susiejami su kitais duomenimis pastarųjų autentiškumui patvirtinti ir (ar) pasirašančiam asmeniui identifiukuoti (Žin., 2000, Nr. 61 – 1827).

Elektroninis parašas (toliau e. parašas) suprantamas kaip duomenys, kurie susiejami su kitais (pasirašomais) elektroniniais duomenimis ir atlieka pasirašiusio asmens autentifikavimo (arba identifikavimo) funkciją. Tačiau e. parašo, atliekančio vien identifikavimo funkciją, juridinė galia kelia abejones. Aiškesnę, teisės aktais įtvirtintą galią turi saugus (arba patobulintas) e. parašas, atitinkantis keturis Europos Parlamento ir Tarybos Elektroninio parašo pagrindų direktyvos ir Lietuvos Respublikos Elektroninio parašo įstatymo reikalavimus, pripažintus tarptautiniu mastu, - tai unikalumas (parašas vienareikšmiškai susietas su pasirašančiu asmeniu), identifikavimas (leidžia identifiukuoti pasirašančią asmenį), saugumas (parašas sukurtas priemonėmis, kurias gali tvarkyti tik pasirašantis asmuo savo valia) ir integralumas (parašas susijęs su pasirašytais duomenimis taip, kad bet koks pasikeitimas yra pastebimas).

Elektroniniu parašu duomenys pasirašomi, panaudojus e. parašo formavimo duomenis, o patikrinami jais atitinkančiais elektroninio parašo tikrinimo duomenimis. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Elektroninio parašo įstatymas atstovauja moderniųjų šios srities įstatymų grupei, įtvirtindamas atvirumo arba technologinio neutralumo principą, reiškiantį, kad įstatymas gali būti naudojamas elektroninių duomenų pasirašymo reglamentavimui, nepriklausomai nuo naudojamos technologijos. Šis principas yra priešingas Argentinoje, Vokietijoje (situacija jau keičiasi), Italijoje, Malaizijoje, kai kuriose Jungtinėse Amerikos Valstijose paplitusiam aiškios technologijos įtvirtinimui. Šiose šalyse pripažinta viešojo rakto technologija, kuri visame pasaulyje (taip pat ir Lietuvoje) yra populiariausia iš naudojamų šiam tikslui, ir aktai dažniausiai vadinasi ne „elektroninio“, bet „skaitmeninio“ (kaip vieno iš e. parašo rūšių) parašo aktais. Technologijos esmė

– privataus rakto (parašo formavimo duomenų), kurie žinomi tik pasirašančiajam, ir viešojo rakto (parašo tikrinimo duomenų), paskelbiamų viešai, atitikimas ta prasme, kad privačiu raktu sukurtas parašas gali būti patikrintas viešuoju raktu, tačiau iš vieno rakto žinomomis technologinėmis priemonėmis per įmanomą laiką neįmanoma gauti kito rakto. E. parašą reglamentuojančių įstatymų leidyboje naudojamas ir minimalistinis požiūris – tai yra abstraktus e. parašo pripažinimas ir abstrakčių reikalavimų įtvirtinimas, visa kita paliekant egzistuojančioms technologijoms.

Elektroniniu parašu pasirašinėti gali:

- Fiziniai asmenys;
- Juridinio asmens atstovai.

Lietuviškasis elektroninio parašo įstatymas numato dvejopus elektroninio parašo naudojimo subjektus – tai pasirašantis asmuo ir parašo naudotojas. Pasirašantis asmuo apibūdinamas tik kaip fizinis asmuo, kuris turi parašo formavimo įrangą ir, veikdamas savo valia ir savo arba kito asmens, kuriam jis atstovauja vardu, sukuria elektroninį parašą (Elektroninio parašo įstatymo 2 str. 7 d.), o parašo naudotojas yra asmuo (pagal Elektroninio parašo įstatymo 2 str. 1 d. tai įmonė, neturinti juridinio asmens teisių, fizinis, arba juridinis asmuo), savo veikloje naudojantis elektroninį parašą arba iš kitų asmenų (vėlgi ne tik fizinių asmenų) gaunantis pasirašytus duomenis.

Elektroninio parašo naudotojai:

- Viešojo administravimo institucijos;
- Verslo atstovai;
- Gyventojai.

1.3.3 Elektroninis referendumas kaip piliečių dalyvavimas teisėkūros ir politikos kūrimo procesuose

Elektroninis referendumas (toliau e. referendumas) savo metodais panašus į e. rinkimus, tačiau skiriasi savo prigimtimi ir objektu, todėl jį tikslinga atskirti nuo e. rinkimų⁴.

Referendumas, tai piliečių apklausos forma, jų visuotinis balsavimas dėl konstitucijos ar įstatymo priėmimo, kitais vidaus ir užsienio politikos klausimais.

E. referendumo įgyvendinimo metodai (būdai) tokie patys kaip ir e. rinkimų, todėl dažnai e. referendumas ir e. rinkimai apibūdinami kaip e. balsavimas – nuomonės išsakymas pasirenkant savo preferencijas informacinių ir komunikacinių technologijų pagalba.

Referendumų rengimas įprastais būdais reikalauja daug lėšų. Tačiau tai pats tinkamiausias būdas įgyvendinti demokratijos principą: valstybės piliečiai patys sprendžia kokį sprendimą priimti, atstovaujamosios institucijos turi pateikti visus reikiamus duomenis, o valstybės politiką ar

⁴ E. rinkimai ir e. referendumas patenka į e. balsavimo sąvoką. Tačiau e. balsavimas turi platesnę reikšmę, ir apima ne tik anksčiau minėtus elementus, bet ir balsavimą įvairių sueigų metu, naudojant elektrinius prietaisus, taip pat balsavimą įvairių televizijos laidų metu, internetines apklausas ir pan.

teisėkūrą įgyvendins piliečiai, vadovaudamiesi demokratiškumo principu, kuris įtvirtiną piliečių valdžią.

E. referendumas tampa pačiu racionaliausiu būdu, kaip taupant žmonių laiką ir valstybės pinigus surengti efektyvų referendumą. Labiausiai e. referendumai išplėtoti Šveicarijoje, tačiau tai lemia daugiau valstybės valdymo ypatumai ir jų tobulinimas diegiant elektronines sistemas, o ne e. demokratijos įgyvendinimo siekis.

Elektroninis referendumas potencialiai yra labai efektyvus ir perspektyvus politikos instrumentas, nes nedaug kainuoja. Tradicinis referendumas yra brangus, nes jo kaina prilygsta rinkimų organizavimo kaštams. Tačiau politinių sprendimų kokybės problema apriboja politikos pervedimo į tiesioginės demokratijos „bėgius“ galimybes. Net Dahlio ir Schmidto tiesioginės demokratijos plėtros projektai dėl minėtos priežasties elektroninius ar telekomunikacinius parlamentus siūlo tik kaip padalinius prie jau esamų valdžios institucijų, ne vietoj jų. O Atėnų eklezija faktiškai buvo atstovų susirinkimas⁵ maždaug 40 kartų per metus, bet ne nuolatinis visų piliečių dalyvavimas priimant visus sprendimus.

1.3.4 Kiti būdai: pokalbių kambariai, forumai, el. paštas, el. apklausos

Piliečių dalyvavimas teisėkūros ir politikos kūrimo procesuose gali būti įgyvendintas ir kitais būdais. OECD organizacija įvardina šiuos piliečių aktyvumo būdus (OECD, 2003):

Pokalbių kambariai

Pokalbių kambariais vadinamos internetinės atvirų diskusijų grupės, kuriose galima tiesiogiai kalbėtis su kitais vartotojais naudojant slapyvardį. Pokalbių grupės arba pokalbių kambariai paprastai pavadinami pagal temą arba amžiaus grupę. Diskusijoje gali dalyvauti daug vartotojų, tačiau dažniausiai galimi ir privatūs dviejų vartotojų pokalbiai. Pokalbių kambariuose vartojama jiems būdinga kalba, laikomasi tam tikrų etiketo ir net kultūros normų.

Internetinėse pokalbių svetainėse piliečiai gali tiesiogiai bendrauti su valstybės institucijų darbuotojais, gali kartu spręsti ir analizuoti valstybei svarbius klausimus. Nyderlandų politikas Janas Hammingas yra vienas iš aktyviausių šio būdo propaguotojų.

Forumai

Forumai tai vieta tinklapyje, skirta tam tikros temos diskusijai. Kiekvienas tinklapyje lankytojas gali tapti forumo dalyviu. Forumų modulis leidžia sukurti atskirus skyrelius (forumus) kiekvienai temai. Tam, kad būtų patogiau sekti diskusijos eigą forumas turi patogią struktūrą, kurioje aiškiai pavaizduotas pasisakymų ir komentarų eiliškumas.

⁵ Eklezijos kvorumas buvo tik 6000 piliečių nuo 35- 45 tūkst. visų piliečių

Forumai tai vienas iš patogiausių įrankių skirtų tinklapio marketingo specialistams. Įmonės darbuotojas gali tapti forumo moderatoriumi ir ne tik filtruoti nekorektiškus pasisakymus, bet ir konsultuoti forumo lankytojus įmonės vardu.

Lietuviškame internete forumas tai viena pagrindinių paslaugų pritraukiančių didelius vartotojų srautus į informacinį resursą. Stebėtina ir tai, kad forumas ne tik pritraukia naujus, bet ir išlaiko senus vartotojus, bei didina jų lojalumą tinklapiui.

Esminės forumų modulio galimybės:

- Naujų temų kūrimo galimybė;
- Forumo pranešimų moderavimo galimybė. Forumo moderatoriui suteikiama galimybė peržiūrėti pranešimus, prieš juos publikuojant;
- Forumo dalyvių teisių nustatymas. Forumo moderatorius gali leisti rašyti į forumą tik registruotiems vartotojams arba suteikti tokią galimybę visiems tinklapio lankytojams;
- Galimybė sukurti ir pateikti atskirą forumą kiekvienam tinklapio skyriui;
- Galimybė suteikti vartotojams teisę administruoti tam tikrus forumus;
- Galimybė blokuoti „nepageidaujamus“ dalyvius.

Diskusijų forumai internete – jei jie susistemintai pateikiami atitinkamoms institucijoms, piliečiams suteikiama galimybė prisidėti prie projektų analizavimo ar valstybės valdymo kontrolės. Estijoje įgyvendintas projektas TOM, kurio pagrindas yra forumai. Juose užsiregistravę piliečiai gali pradėti diskutuoti rūpimais klausimais. Tam duodamos kelios dienos nuo diskusijos pradžios. Diskusiją pradėjusiam piliečiui duodamos kelios dienos apžvelgti komentarams, ir tada leidžiama siųsti forumo pagrindines mintis atitinkamoms institucijoms.

El. paštas

Elektroninis paštas - viena plačiausiai naudojamų Interneto paslaugų. Pagrindiniai jo privalumai yra operatyvumas ir patogumas. Tyrimai parodė, kad respondentai dažniau atsako į elektroninį laišką negu į tradiciniu būdu parašytą laišką. Elektroninis laiškas gali būti perskaitytas ir išsiųstas bet kokiui respondentui patogiu laiku.

Elektroninis paštas - tai globalinė sistema, įgalinanti nusiųsti laišką į bet kurį pasaulinio kompiuterių tinklo tašką per keliasdešimt sekundžių. Elektroninių laiškų perdavimui naudojamas vienas iš TCP/IP šeimos protokolų: SMTP (Simple Mail Transfer Protocol). UNIX sistemoje ši protokolą palaiko programa sendmail. Į ją kreipiasi vartotojo programos mail, Lotus Notes ir kitos. SMTP sistema veikia eilių principu. Atėję elektroniniai laiškai nukreipiami į eilę ir eilinio seanso metu išsiunčiami adresato kryptimi. Tokiu būdu laiškai persiunčiami iš vieno serverio į kitą, kol pasiekiamas adresatas.

El. paštu išsakytos pastabos suteikia valstybės valdymo organams daugiau informacijos apie piliečių nuomonę. Piliečiai el. laiškais gali vykdyti ir valstybės valdymo kontrolės funkcijas, perspėdami atitinkamas institucijas apie valstybės pareigūnų netinkamą ar įtartina elgesį.

El. apklausos

E. apklausos internetu, trumpomis SMS žinutėmis, toniniais telefonais ir pan. - rengiamos norint išsiaiškinti piliečių nuomonę analizuojamu klausimu. Šį būdą dažnai naudoja televizijos laidų metu, kai norima sužinoti visuomenės nuomonę.

Tai tik keletas kitų būdų įgyvendinti piliečių aktyvų dalyvavimą valstybės teisėkūros ir politikos kūrimo procese. Jų naudojimas valstybės valdymo institucijose lemia ryšį tarp piliečio ir valstybės valdymo organų. Glaudesnis ryšys leidžia efektyviau įgyvendinti žmonių valią per išrinktus atstovus. Taip pat galimybė ne tik domėtis, bet ir daryti įtaką valstybės valdymui lemia didesnį piliečių angažuotumo laipsnį, kuris svarbus kiekvienos valstybės politiniame gyvenime.

Apibendrinant galima teigti, kad e. demokratija turi daug elementų, kurie savo ruožtu gali būti įgyvendinti skirtingais būdais. Pagrindiniai elementai būtų šie: e. rinkimai, e. peticija, e. referendumas, internetiniai forumai. Kiekvienas iš šių elementų įgyvendinamas skirtingose politikos kūrimo stadijose, tad šių elementų pagalba užtikrinamas piliečių dalyvavimas politikoje ir įgyvendinama e. demokratija.

1.4 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo raiška Lietuvoje

Lietuvoje e. demokratijos sąvoka vartojama retai ir itin atsargiai. Nėra nei vieno teisės dokumento, kuris apibrėžtų e. demokratijos sampratą Lietuvoje, tačiau pirmųjų e. demokratijos etapų (informacinės visuomenės ir e. valdžios) įgyvendinimas Lietuvoje vykdomas sparčiai ir pažangiai. Šiame skyriuje bandoma apžvelgti pirmuosius žingsnius e. demokratijos link.

Lietuva jau nuo nepriklausomybės atgavimo laikų buvo pasiryžusi įgyvendinti naujoves naudojant IT. Tai rodo Ryšių ir informatikos ministerijos įkūrimas 1992 m.⁶. Laikui bėgant ši ministerija buvo panaikinta, jos funkcijos perduotos kitoms institucijoms, kol 2001 m. viduryje buvo įkurtas Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LR Vyriausybės (toliau: IVPK).

Elektroninio parašo įstatymas (Žin., 2000, Nr. 61 – 1827) buvo priimtas Lietuvoje gana seniai, 2000 m. liepos 11 d., netrukus po to, kai 1999 m. buvo patvirtintos atitinkamos ES direktyvos, tačiau kurį laiką jis neveikė, nes žmonės dar buvo nepasiruošę tokioms naujovėms. Tai buvo vienas pirmųjų įstatymų reglamentuojančių žmonių santykius, kurie kyla dėl IT naudojimo.

Kitas svarbus dokumentas Lietuvos teisinėje sistemoje buvo „Lietuvos nacionalinė informacinės visuomenės plėtros koncepcija“ patvirtinta 2001 m. vasario 28 d. LR Vyriausybės

⁶ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos ryšių ir informatikos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ Valstybės žinios, 1992 06 10, Nr. 16-426

nutarimu Nr. 229. Būtent šioje koncepcijoje buvo įtvirtinta nuostata, pagal kurią dar tais pačiais metais buvo įkurtas IVPK. Tais pačiais metais buvo patvirtintas ir „Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas“⁷. Vėliau šis planavimas buvo išimtinai priskirtas IVPK ir nuo 2002 m. jis rengiamas kas tris metus.

2002 m. gruodžio 31 d. buvo patvirtintas dar vienas dokumentas, kuris įtvirtino antrojo e. demokratijos etapo įgyvendinimo pradžią – „Elektroninės valdžios koncepcija“, patvirtinta LR Vyriausybės nutarimu Nr. 2115. Šiame dokumente įtvirtinti tikslai ir uždaviniai, kuriais turėtų būti įgyvendinama e. valdžia Lietuvoje. Tačiau, kaip teigta šio darbo pirmame skyriuje, šiame dokumente e. valdžios apibrėžimas siauras ir neatitinka platesnės ES institucijų skelbiamos sampratos.

E. demokratijos samprata Lietuvoje.

Pati rimčiausia problema e. demokratijai Lietuvoje yra nesuformuluotas jos apibrėžimas. Nors įvairiuose teisės aktuose jau vartojama sąvoka e. demokratija, tačiau ji vartojama kaip siekiamybė, o jos formuluotė paliekama kažkam kitam. Deja, ES dokumentuose irgi neįmanoma rasti nė vieno išsamaus ir aiškaus e. demokratijos apibrėžimo. Bėlieka remtis kitų šalių ir kitų organizacijų teorija ir praktika. Lietuva remiasi ES dokumentais, kurie įpareigoja vykdyti atitinkamus uždavinius, kurie po truputį kuria e. demokratiją. Tačiau sunku įsivaizduoti, kad nesuformulavusi e. demokratijos sąvokos Lietuvos valdžia galės tinkamai įgyvendinti pačią e. demokratiją.

E. demokratijos kūrimo tendencijos rodo, kad Lietuva e. demokratiją suvokia kaip informacijos ir paslaugų teikimą visuomenei. 2004 m. Seimo rinkimų metu, daugelyje partijų programų buvo minima e. valdžia, bet niekur neminama e. demokratija. Tai parodo, kodėl Lietuvoje formuojasi itin siauras e. demokratijos suvokimas. Tačiau matoma užuomazgų, leidžiančių teigti, kad Lietuvoje formuojasi ir nauja e. demokratijos samprata. Lietuvos valstiečių liaudininkų partija savo programoje įvardino ir e. demokratijos kūrimo principus (svarbiausias iš jų – internetinių forumų valstybiniais klausimais kūrimas), kurie leidžia, daryti išvadą, kad jų e. demokratijos suvokimas yra kur kas platesnis, nei šiuo metu vyraujantis, kurį galima apibūdinti kaip siaurąją e. valdžios sampratą.

Apie tiesioginę e. demokratiją Lietuvoje užsimenama dar rečiau. Politinėms partijoms netikslinga skelbti tiesioginę e. demokratiją, nes tiesioginės demokratijos atveju nelieka ką reprezentuoti ir partijos laikui bėgant natūraliai mirytų. Tačiau yra optimistų, teigiančių, kad iki 2020 m. Lietuvoje įsigalės tiesioginė e. demokratija, jei tik valdžios organai pasirūpins, kad Lietuvoje atsirastų tinkamos galimybės vystyti informacinei visuomenei.

⁷ LR Vyriausybės nutarimas „Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginio plano patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2001, Nr. 71-2534

E. demokratija (net jei ji suvokiama siauroju aspektu) turi daug teigiamų bruožų, tačiau ji ne ideali. Deja, tiesioginė e. demokratija turi savų minusų, kuriuos Lietuvoje geriausiai ir kritiškiausiai įvertino politologas Lauras Bielinis straipsnyje „Elektroninės demokratijos prieštaravimai“ (Bielinis, 2001). Jis nepasitiki IT, teigia, kad žmonės tampa priklausomi nuo elektros tiekimo, o ką jau kalbėti apie kibernetinius trikdžius, kuriais galima manipuliuoti. L. Bielinis bando pateisinti nusistovėjusią santvarką, tačiau tai pakankamai ydingas e. demokratijos suvokimas, nes nededant pastangų kurti informacinę visuomenę ir neinvestuojant į IT, Lietuva gali atsilikti nuo kitų pasaulio šalių, kol galų gale mūsų maža šalis nebegalės konkuruoti su kitomis šalimis, kurios jau seniai bus įgyvendinusios e. demokratiją savo šalyje.

Akivaizdu, kad stokojama informacijos apie e. demokratiją, todėl ši sąvoka mažai pažįstama visuomenei. Per visus metus, kai egzistuoja IVPK, Seime suorganizuotas tik keletas seminarų šia tema. Nors seminarų informacinės valdžios ir e. valdžios temomis pakankamai daug (šie terminai jau įsitvirtino tiek valdžios, tiek visuomenės mintyse), tačiau informacijos apie e. demokratijos sąvoką ir procesus Lietuvoje ir kitose valstybėse itin mažai.

Pagrindinės e. demokratijos įgyvendinimo problemos ir jų sprendimas Lietuvoje.

Apie pagrindines e. demokratijos įgyvendinimo problemas, su kuriomis šiuo metu susiduriama Lietuvoje, kalbama taip pat ne daug. Dalį šių problemų kaip informacinės visuomenės plėtros problemas įvardina ir jų sprendimo būdus siūlo Informacinės visuomenės plėtros komiteto strateginis veiklos planas 2006-2008 metams.

Nepakankamas teikiamų galimybių panaudojimas tam tikrose visuomenės grupėse - dalis visuomenės dėl įsitikinimų, nesidomėjimo, skeptiškumo, mažo kompiuterinio raštingumo ir kt. prižasčių nesidomi IT teikiamomis paslaugomis. Ši problema lemia gyventojų socialinės atskirties didėjimą dėl nevienodos kompetencijos IRT srityje. Tai viena rimčiausių problemų, kurių atsiradimas neleistų įgyvendinti ne tik tiesioginės e. demokratijos, bet ir pradingtų visos informacinės visuomenės, kaip vientisos bendruomenės esmė. Galima teigti, kad dauguma kitų problemų, susijusių su informacine visuomene, kyla bandant detaliau analizuoti problemą:

- nepakankamai išplėtotą IRT infrastruktūrą kaimo vietovėse;
- nepakankamas suinteresuotumas ir poreikis naudotis moderniomis IT;
- motyvacijos stoka.

Šią ir iš jos kylančias problemas Lietuvoje bandoma spręsti organizuojant įvairius seminarus, rengiant specializuotus leidinius, platinant ir skleidžiant informaciją apie informacinės visuomenės procesus TV ir radijo laidose, spaudoje, internete ir kt. Taip pat siekiama įvesti plačiau internetą kaimo gyvenvietėse.

Dar viena problema tampa nepatogus internetinių svetainių valdymas ir pateikiamos informacijos neišsamumas ir netolygumas (Vyšniauskaitė, 2009). Sprendžiant šią problemą

pradedama nuo pačių svarbiausių internetinių puslapių reguliavimo. 2003 m. buvo įgyvendinta Viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarka, kuria interneto svetainės įpareigtos naudoti filtrus, neviešintinai informacijai filtruoti. 2003-2004 m. sukurtas „Valdžios elektroninių vartų“ portalas, kurio dėka, ateityje apjungus visas elektronines paslaugas, bus pritaikytas „vieno langelio“ principas ir žmonės be didelių rūpesčių internetu galės gauti visas valstybės institucijų teikiamas paslaugas. Taip pat ateityje ruošiamasi griežtai tikrinti valstybės institucijų internetinius puslapius pagal Vyriausybės nutarimą „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų internetinėms svetainėms“⁸. Taip pat labai svarbiu uždaviniu tampa IT pritaikymas neįgaliesiems. Informacinės visuomenės plėtros komiteto strateginis veiklos planas 2006-2008 m. numatė tokių priemonių paketo sukūrimą ir įdiegimą.

Nuotolinio/elektroninio asmens identifikavimo priemonių nenaudojimas – jau keli metai egzistuoja Elektroninio parašo įstatymas, tačiau tik 2005 metais pradėtos teikti skaitmeninio sertifikavimo paslaugos, t.y. tik nuo 2005 m. realiai atsirado, ką reglamentuoti Elektroninio parašo įstatymu. Tikimasi, kad visi valstybės tarnautojai turės elektroninius parašus, patvirtintus „Skaitmeninio sertifikavimo centro“. Tačiau šiuo metu e. parašu naudojasi dar nedaugelis piliečių.

E. parašo atitikmeniu galėjo tapti elektroninė asmens tapatybės kortelė, kurioje būtų saugomi visi asmens duomenys, pvz. socialinio draudimo numeris, banko kortelių duomenys, išsilavinimą liudijantys dokumentai ir pan. Tačiau LR Seime 2001 m. priimtas Asmens tapatybės kortelės įstatymas nepakeitė buvusios padėties, o popierinius pasus pakeitė paprastos plastikinės kortelės. Galima daryti išvadą, kad tada Lietuva dar nebuvo pasirengusi tvarkyti elektronines duomenų bazines, saugančias asmenų duomenis.

Elektroninės demokratijos dabartis Lietuvoje.

Visoms anksčiau įvardintoms problemoms spręsti kuriamos įvairios vyriausybės ir nevyriausybės programos, kurios įtvirtina informacinės visuomenės, e. valdžios ir e. demokratijos įgyvendinimą ir plėtrą.

Vienas didžiausių įgyvendinamų e. demokratijos projektų yra „Valdžios elektroninių vartų“ portalas. Kol kas tai didžiausias vyriausybinių projektų skirtas e. demokratijos įgyvendinimui Lietuvoje. „Valdžios elektroniniai vartai“ turėtų suvienyti visas viešąsias paslaugas teikiančias įstaigas. Taip bus įgyvendintas lengvas teikiamų paslaugų gavimas.

Tačiau kaip jau minėta, paslaugos elektroninėje erdvėje yra tik siaura e. demokratijos sfera. Svarbu, kad žmonės suvoktų, jog gali naudotis tomis paslaugomis, kad turėtų laisvą priėjimą prie interneto. Negalima leisti atsirasti dideliame skirtumui tarp išmanančių IT ir neturinčių

⁸ LR Vyriausybės nutarimas Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų internetinėms svetainėms“ (Žin., 2003, Nr. 38-1739)

kompiuterinio raštingumo įgūdžių. Tam Lietuvoje vykdomi projektai kaimo kompiuterizavimui, skiriama daug lėšų interneto įvedimui atokiose Lietuvos gyvenvietėse.

Vykdoma pakankamai daug nevyriausybinų programų, kurios taip pat įtvirtina e. demokratijos sampratą lietuvių sąmonėje.

Auganti Lietuvos karta ateityje problemų dėl IT turės mažai, nes jie jau dabar auga su IT, o prisitaikyti prie naujovių jiems tapo kasdienybe. Dauguma techninių kliūčių dings su laiku. Tačiau Lietuvos piliečių pilietiškumas smunka. Jie nesidomi politika. Laikraščiuose mirgant politiniams skandalams, auga žmonių nusivylimas ir pasyvaus dalyvavimo politikoje tendencija vis labiau ryškėja. Lietuvoje dar niekas nekalba apie e. demokratijos įvedimą, tad nėra aišku, ar e. demokratijos įvedimas priverstų lietuvius domėtis politika. Estijoje įgyvendinus e. demokratijos projektus TOM ir Themis susidomėjimas truko vos porą metų. Vėliau šis susidomėjimas smuko ir dabar kalbama apie būdus, kaip priversti estus vėl domėtis politiniais klausimais. Nesinori tikėti, tačiau panaši situacija gali laukti ir Lietuvos, nebent LR Vyriausybė imsis atitinkamų veiksmų pilietiškumui Lietuvoje ugdyti.

Skaidresnis valstybės valymas, valstybės tarnautojų asmeninė atsakomybė, aiški atskaitomybės sistema, skaidrūs sprendimų priėmimo mechanizmai – tai tik keletas tiesiogiai su valdymu susijusios naudos aspektų (Jastiuginas, 2007).

Viešojo sektoriaus modernizavimas panaudojant naujausias informacines ir komunikacines technologijas neišvengiamai veda prie elektroninės demokratijos formavimosi. Daugelyje Europos valstybių elektroninė demokratija yra suprantama kaip informaciniai tinklai, naudojami visuomenei informuoti apie rengiamus ir priimtus teisės aktus, įvairių valstybės institucijų sąveika, piliečiams konsultuoti ir panašiai (Žilionienė, 2004).

„E – demokratija – Lietuvos vizija 2010 – 2020 m.“ scenarijuje numatoma, kad dabartinė atstovaujamosios demokratijos sistema pamažu virst tiesiogine elektroninės demokratijos sistema, kuomet IRT galimybės leis kiekvienam piliečiui tiesiogiai dalyvauti įstatymų priėmimo, rinkimuose, e-referendumuose. (Vyšniauskaitė, Tarasevič, 2001)

Didelę įtaka e. demokratijos principų įgyvendinimui Lietuvoje turi ES teisės aktai, įgyvendinami projektai. Dar Lietuvai tapus ES nare, buvo reikalaujama sudaryti tinkamas sąlygas informacinės visuomenės formavimuisi. Lietuva stengiasi vykdyti visus gaunamus nurodymus, stengiasi prisivyti kitas ES šalis, kurių informacinės visuomenės rodikliai žymiai aukštesni. IVPK užsiima aktyvia veikla, kad mažintų tuos skirtumus. Kurdamas strateginį planą IVPK remiasi ES dokumentais, kurie reglamentuoja e. demokratijos įgyvendinimą Europoje. Šiuo metu svarbiausi dokumentai yra: Lisabonos strategija ir strateginis veiksmų planas i2010, pakeitęs pasibaigusį eEurope2005. Vadovaudamasi šiais dokumentais Lietuva jau artėja Europos standartų link ir greit turėtų juos prisivyti, nors dauguma rodiklių vis dar žymiai mažesni.

Verta pabrėžti, kad Lietuvoje e. demokratija dar tik kuriasi. Nėra suformuluoto apibrėžimo, politinės partijos dar neužsimena apie e. demokratijos įgyvendinimo galimybes. To priežastis – nebaigtas e. valdžios įgyvendinimas, taip pat siaura e. valdžios samprata, kuri riboja žmonių mastymą. Būtent dėl siauro e. valdžios suvokimo e. demokratijos sąvoka dažnai vartojama kaip platesnis e. valdžios atitikmuo.

1.5 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros problemos bei jų sprendimo būdai

Įvairiose šalyse vyrauja skirtingos tiesioginės e-demokratijos įgyvendinimo problemos ir skirtingi jų sprendimai. Tačiau galima išskirti kelias bendras problemas ir jų sprendimo būdus:

1. Technologinio raštingumo plėtros problemos;
 - Žemas kompiuterinio raštingumo lygis,
 - Didelės piliečių bendruomenės,
 - Spręstinių valstybinių klausimų gausa.
2. Piliečių nuostatos ir motyvacija elektroninės demokratijos raiškos procesuose;
 - Piliečių politinis pasyvumas;
 - Teisinių žinių neturėjimas.
3. Mišrios problemos;
 - Asmens duomenų apsaugos nepatikimumas,
 - Asmens identifikavimo problemos.

1.5.1 Technologinio raštingumo plėtros problemos

Žemas kompiuterinio raštingumo lygis.

Tai viena svarbiausių problemų, įgyvendinant e. demokratiją. Ji aktualesnė žemesnį pragyvenimo lygį turinčioms valstybėms, nes žmonės nesugeba įsigyti asmeninio kompiuterio, neįaučia poreikio išmokti naudotis kompiuteriu. Išsiskiria vyresnio amžiaus žmonių grupė, kuri nemoka naudotis kompiuteriu ir neįaučia poreikio išmokti bent elementariausių veiksmų.

Taip pat labai svarbu, kad neatsirastų prarajos tarp mokančių naudotis kompiuteriu ir nemokančių, nes įgyvendinant e. demokratiją, sprendimus įgyvendins tik dalis valstybės piliečių, kurie moka naudotis kompiuteriu. Taip kursis naujas klasinis valstybės modelis paremtas kompiuteriniu raštingumu.

Pagrindinis šios problemos sprendimo būdas – žmonių švietimas, įvairūs nemokami kursai, laisvas ir nemokamas (ar bent už minimalų mokestį) priėjimas prie kompiuterio ir interneto, valstybės parama informacinių technologijų plėtros projektams, įvairios vyriausybės programos užtikrinančios informacinių technologijų plėtrą ir kompiuterinio raštingumo lygio kėlimą.

Laikui bėgant kompiuterinio raštingumo problema mažės, nes į politinį gyvenimą įsilies dar tik auganti karta, kuriai IT ir jos naujovės yra kasdienybė.

Taip pat labai svarbiu sprendimo būdu tampa technologijų naudojimo paprastumas. Palengvinus technologijų valdymo mechanizmą, bus lengviau įsisavinti jų naudojimo ypatumus ir teikiamas galimybes.

Didelės piliečių bendruomenės.

Antikos laikų valstybės-poliai neatitinka šių laikų valstybių savo piliečių skaičiumi. 3 mln. žmonių į vieną vietą tikrai nesusirinks. Informacinių technologijų pagalba žmonės galėtų reikšti savo nuomonę internetu bet kurioje teisėkūros stadijoje, tačiau reaguoti į visų žmonių internetu ar kitomis IT išsakytą nuomonę irgi neįmanoma. Todėl piliečių skaičius tampa didele problema e. demokratijai. Technologijų pagalba galima apdoroti surinktą medžiagą ir ją susisteminti, tačiau vis tiek būtų neišvengta didelio skirtingų nuomonių kiekio. Sprendimo priėmimas truktų ilgai, dėl to nukentėtų teisėkūros operatyvumas.

Šią problemą siūloma spręsti įgyvendinant vietinę e. demokratiją - valstybę skirstant į smulkesnius vienetus (pvz.: apskritis, o šias į savivaldybes ir seniūnijas). Smulkiausiai teritoriniai vienetai įgyvendintų tiesioginę e. demokratiją savo teritorijoje. Jei prireiktų, susistemintą teritorijoje surinktą informaciją siųstų aukštesnėms institucijoms (didesnę teritoriją administruojančiai institucijai), kol visos šalies susisteminta informacija pasiektų valstybės valdžios organus, kur remiantis visais duomenimis būtų priimtas sprendimas.

Spręstinių valstybinių klausimų gausa.

Tai viena rimčiausių problemų, kuri trukdo tiesioginės e. demokratijos įgyvendinimui. LR Referendumo įstatymo 3 straipsnyje numatyta, kad referendumai gali būti dviejų rūšių: privalomieji ir konsultaciniai (patariamieji). Privalomieji referendumai ir taip rengiami numatytais atvejais, tačiau rengiant konsultacinius e. referendumus kiekvienu valstybiniu klausimu, ne vienas pilietis prarastų daug laiko, o valstybės biudžetas sumažėtų ne vienu milijonu – visgi politikai gauna atlyginimus už darbą, vykdomą 5 darbo dienas nuo ryto iki vakaro. Dauguma nagrinėtinų klausimų apima smulkius klausimus, kuriuos privalu spręsti, tačiau jie neturi itin didelės reikšmės valstybiniu mastu, nes liečia tik dalį visuomenės. Tiesioginės e. demokratijos supratimu, net tokius klausimus turėtų spręsti visi šalies piliečiai. Bet piliečiai neturi tiek laiko, kad galėtų ištisą dieną nagrinėti su jais nesusijusių klausimų.

Dėl to tiesioginės e. demokratijos sąvoka turėtų būti siaurinama, reikėtų atriboti klausimus, kurie neturėtų būti spręstini visų valstybės piliečių. Deja, čia tolstama nuo tiesioginės demokratijos sampratos, nes tai reiškia, kad dalį valstybės klausimų turėtų spręsti išrinkti visuomenės atstovai. Šios problemos egzistavimas neleidžia įgyvendinti idealios tiesioginės e-demokratijos, tenka kalbėti

tik apie tam tikrą tiesioginės ir atstovaujamosios e-demokratijos modelį. Kuo daugiau klausimų spręstų visuomenė, tuo labiau modelis artės prie tiesioginės e-demokratijos ir atvirkščiai.

1.5.2 Piliečių nuostatos ir motyvacija elektroninės demokratijos raiškos procesuose

Piliečių politinis pasyvumas

Demokratijos įgyvendinimui reikalinga aktyvi pilietinė visuomenė. Antikos laikais dalyvauti valstybės valdyme buvo ne tik pareiga, bet ir garbė. Šių dienų piliečiai turi pareigą rūpintis valstybiniais klausimais, tačiau pastebimas vis mažesnis žmonių domėjimasis politika, pasyvesnis dalyvavimas rinkimuose – mažėja pilietinis angažuotumas. Net ir įdiegus pačias tobuliausias technologijas be piliečių aktyvumo nebus galima efektyviai įgyvendinti ne tik tiesioginės e-demokratijos, bet ir paprastos atstovaujamosios demokratijos.

Šios problemos sprendimo būdai kur kas subtilesni ir turi atitikti kiekvienos valstybės visuomeninio gyvenimo kultūrinius ir sociologinius aspektus. Dažnai žmonės nustoja domėtis politika, dėl asmeninių antipatijų, blogai vykdomos valstybės politikos ir kitų subjektyvių priežasčių. Tokių problemų sprendimą sunku įvardinti, nes nėra vienareikšmio būdo išspręsti visų asmenų nepasitikėjimą politikais.

Yra tokių piliečių, kurie nesidomi politika, nes negauna norimos informacijos arba tiesiog nėra įpratę domėtis politika. Priversti domėtis politika sunku, tačiau sudaryti geresnes sąlygas gauti informaciją ir įvairiais būdais leisti paveikti valstybės valdymą galima įgyvendinant informacinių technologijų plėtrą. Didesnis ir prieinamesnis informacijos kiekis leis formuotis pilietinei sąmonei.

Informacinių technologijų pagrindu kuriama e-visuomenė turėtų tapti pilietinio pasyvumo sprendimo būdu. Daugiausiai vilčių dedama į jaunąją visuomenės dalį, nes būtent ji greičiausiai adaptuojasi kibernetinėje erdvėje, todėl kuriamos įvairios socialinės programos jaunuolių pilietiškumui ugdyti.

Teisinių žinių neturėjimas.

Tai taip pat svarbi problema, nes priimami teisės aktai dažniausiai vartoja teisinius terminus, kuriuos ne visi žmonės supranta. Dauguma teisės aktų reglamentuoja itin specifinius teisinius santykius, kurie reikalauja didesnio gilinimosi ir tikrai ne bendro išsilavinimo. Teisės aktai turi būti pagrįsti tvirta logika, turi turėti tinkamą loginę išraišką, kurią kartais sunku sudaryti ir suprasti. Tad teisės mokslo žinios tikrai vertingos priimant teisės aktus.

Šią problemą bandoma išspręsti dar mokykloje diegiant teisės pagrindų pamokas, o likusiai visuomenės daliai rengiami įvairūs teisiniai projektai, kurių metu žmonės turi galimybę bent iš dalies susipažinti su teisės mokslu.

1.5.3 Mišrios problemos

Asmens duomenų apsaugos nepatikimumas.

Didelis skaičius žmonių nepasitiki įvairiomis technologijomis, nenoriai įrašinėja savo duomenis internete, net jei tai valstybinės įstaigos internetinė svetainė. Žmonės netiki informacinių technologijų anonimiškumu, kuris yra vienas iš pagrindinių demokratinių rinkimų principų. Taip nutinka dėl asmens duomenų apsaugos nepatikimumo. Labai svarbu, kad piliečiams būtų užtikrintas privatumas ir ypač asmens duomenų apsauga, kad kiti asmenys negalėtų panaudoti šių duomenų nusikalstamai veiklai.

Valstybė turėtų skirti pakankamai daug lėšų asmens duomenų apsaugos sistemoms tobulinti, taip pat svarbūs valstybės pranešimai apie tokių sistemų diegimą ir tobulėjimą. Vykdamas tokią politiką, žmonės pradės labiau pasitikėti informacinėmis technologijomis.

Asmens identifikavimo problemos.

Tai panaši problema į anksčiau minėtąją – ji sietina su asmens registracija įvairiose teisėkūros stadijose. Problemos aktualumas ypač pasireiškia balsavimo stadijoje, kai vienas žmogus turi tik vieną balsą. Asmens identifikavimas balsavimo metu turi užtikrinti vieno balso principą, tačiau identifikavimas kerta su anonimiškumo principu.

Informacinės technologijos leidžia šią problemą išspręsti net keliais būdais: asmens kodų naudojimas, smart card (elektroninių asmens identifikacijos kortelių) naudojimas, biometrinių duomenų (pirštų atspaudai, akies rainelės nuskaitymas) naudojimas. Visi šie būdai neatskleidžia žmogaus tapatybės, tačiau yra unikalūs žmogaus duomenys, kurių neturi joks kitas žmogus, todėl juos naudojant, o ne asmens vardą ir pavardę, galima užtikrinti ir suderinti vieno balso ir anonimiškumo principus.

Apibendrinant galima teigti, kad IKT panaudojimas viešajame sektoriuje ir jų įtaka visuomenei auga. Dėl neigiamo valstybės institucijų darbuotojų požiūrio į naujoves valstybės institucijos nepakankamai išnaudoja IKT teikiamas galimybes. Kad e. valdžia būtų sėkmingai vykdoma ir vystoma, svarbu nuosekliai plėtoti elektroninį raštingumą, skatinti paslaugų teikimą elektroniniais būdais ir užtikrinti galimybę Lietuvos gyventojams ir verslo subjektams šiomis paslaugomis naudotis.

2. ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMO METODOLOGIJA

Mokslinis tyrimas - tai ypatinga strategija naudojama, norint atsakyti į klausimus ir išspręsti problemas, atskleisti faktus ir jų tarpusavio sąsajas. Magistro darbas rengtas vadovaujantis A. Lileikienės, G. Šaparnio, T. Tamošiūno rekomendacijomis, pateiktomis 2004 m. išleistame leidinyje „Magistro darbo rengimo metodika“.

2.1 Tyrimo metodologijos pagrindimas

Metodologiją galima apibrėžti kaip bendriausius pažinimo principus (žodis metodologija kilęs iš graikų kalbos žodžių “methodos” ir “logos”). Tačiau įvairioje literatūroje ši sąvoka traktuojama nevienodai (2 lentelė).

2 lentelė

Metodologijos sąvokos

SĄVOKA	APIBRĖŽIMAS
1. Metodologija	nagrinėjanti bendramokslinius principus ir tyrimo formas (pavyzdžiui, viso to, kas egzistuoja, sistemingumas, struktūriškumas, informatyvumas).
2. Metodologija	tai pažinimo metodai ir būdai konkrečioje mokslo kryptyje. Pavyzdžiui, pedagogikos metodologija – tai žinių sistema apie mokslinio pedagoginio pažinimo procesą, metodus ir konkrečių pedagoginių tyrimų metodiką.
3. Metodologija	susijusi su tyrimo metodais ir technika. Šiuo atveju tai reiškia, kad bet kurį mokslinį tyrimą būtina metodologiškai pagrįsti, t.y. korektiškai suformuluoti temą, aptarti tyrimo koncepciją, hipotezę, tyrimo metodus ir t.t.
4. Metodologija	tai mokymas apie metodą. Pavyzdžiui, humanitarinių tyrimų metodologija aiškina humanitarinių mokslų tyrimo metodus. Dar kiti mokslo metodologiją suveda į mokslo logiką, nors ji analizuoja ne patį mokslinio tyrimo procesą, bet jau gatavas mokslo žinias

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus remiantis

http://ik.ku.lt/lessons/konspekt/mokslidarb/moks_metodol.htm.

Nepaisant sąvokų įvairovės, metodologiją galima apibrėžti kaip teoriją, kuri nagrinėja mokslinio pažinimo procesą (bendroji metodologija) ir jo principus (bendramokslinė metodologija) bei mokslinio tyrimo metodus ir technikas (mokslo krypties metodologija). Metodologija, kaip žinių sistema, gali būti aprašomoji (deskriptyvinė), aprašanti kaip funkcionuoja mokslinio pažinimo procesas, bei atskleidžianti jo struktūrą, ir normatyvinė (perskriptyvinė), formuojanti paties mokslinio pažinimo proceso reikalavimus ir atsakanti į klausimą, koks turi būti mokslinis pažinimas (Kardelis, 2002).

Elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijų tyrimo metodologija pagrįsta:

1. Lietuvos mokslininkų idėjomis bei koncepcijomis elektroninės valdžios ir elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros modernizavimo klausimais (R. Ginevičius, N. K. Paliulis, J. Chlivickas, J. Markevičius, 2006; T. Limba, 2007; R. Petrauskas, E. Malinauskienė, 2007; N. K. Paliulis, N. Jurkėnaitė 2007; V. Domarkas, V. Lukoševičienė, 2006; I. Žilionienė, 2004; V. Abraitis, 2006); R. Petrauskas (2002), T. Vyšniauskaitė (2009), L. Bielinis (2001), D. Šaparnienė

(2010), R. Tijūnaitienė (2007) bei N. K. Paliulio ir N. Jurkėnaitės (2007) straipsnyje „Elektroninės valdžios plėtros Lietuvoje problemos ir tendencijos“ ir I. Žilionienės (2004) straipsnyje „Elektroninės valdžios plėtros planavimas: svarbių dokumentų apžvalga“ analizuojamomis elektroninės valdžios Lietuvoje raidos problemomis, plėtros perspektyvomis ir teisiniu reglamentavimu.

2. Užsienio autorių idėjomis ir rekomendacijomis dėl elektroninės demokratijos įdiegimo ir valdymo, elektroninės demokratijos tipologijos Hagen M., M. Cain S. L. (2003), R. Denhardt (2001); būtina plėsti e-valdžios teikiamų paslaugų spektrą Caldow J. (2004); elektroninės demokratijos sąvokų įvairovę pabrėžia Budge I. (1995), Hagen M. (1998), Pippa Noris (2001), Cliff S. (2004).

3. Elektroninės demokratijos projektų ir teisinės bazės apžvalga (Žin., ISSN 1392 – 1681, Politologija 2008/4 (52); elektroninio parašo įstatymo (Žin., 2000, Nr. 61-1827); elektroniniai rinkimai (Žin., ISSN 1648-9098, Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2008. 3 (12). 124–132); elektroninės valdžios koncepcija (Žin., 2003, Nr. 2-54).

Elektroninės demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai Tauragės regione tirti buvo naudojamas kokybinis tyrimo metodas, nes jis leidžia žvelgti į reiškinį iš vidaus, t.y., suvokti žmogiškosios patirties, suvokimo vaizdus iš vidaus, taip pat leido aktualizuoti mažai tirtą ir nagrinėtą elektroninės demokratijos sritį.

Kadangi e. demokratijos įgyvendinimo ir plėtros procesas yra pakankamai sudėtingas, subjektyvus reiškinys, tirti jos įgyvendinimą ir plėtrą Tauragės regione pasirodė tikslingiau kokybiniu *interview* metu, tiesiogiai kontaktuojant su tiriamaisiais, išsamiau analizuojant atsakymų aspektus. Atvirumo principas suteikia galimybę „iš realybės ekstrahuoti autentišką informaciją ir hermeneutinės interpretacijos dėka teorija konstruoti tiesiog iš pačios realybės“ (Šaparnis, 2000).

Kokybinis tyrimo metodas (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2009) grindžiamas atvejo tyrimo strategija ir kriterine atranka. Siekiant gauti informacijos, padėsiančios visapusiškai suprasti ir išsiaiškinti subjektyvų požiūrį, nuomonę, įsitikinimus, suvokti jų patirtį, tyrime naudotas vienas iš efektyviausių kokybinių duomenų rinkimo metodų – individualusis giluminis (angl. *in-depth*) interviu. Interviu, kaip kokybinių duomenų rinkimo metodo, taikymas grindžiamas prielaida, kad yra prasminga žinoti informantų požiūrius, vertinimus ir nuomones (Frechtling, Sharp, 1997).

Siekiant kuo visapusiškiau apibūdinti tiriamą objektą, gauti kuo daugiau informacijos, kaip papildoma priemonė tyrimui, atlikta gyventojų apklausa (klausimynas 6 priedas).

Atliekant kokybinį tyrimą, remtasi Patton M. (1990) siūloma kokybinio tyrimo tikslinės (angl. *purposive*) imties vienetų atranka, pasirenkant tik tuos atvejus, kurie yra informatyviausi tiriamojo požiūriu, t. y. naudojant kriterinę atranką. Kryptingiems, iš dalies struktūruotiems giluminiams interviu atrinkti Tauragės, rajono savivaldybės viršininko administracija, Tauragės, Jurbarko,

Pagėgių, Ŗilalės rajono savivaldybės administracija, kaip kontrolinės grupės ekspertai, geriausiai atstovaujantys *tiriamai problemai, t. y. tiriamos srities specialistai*.

Ekspertų apklausos metodus galima klasifikuoti pagal tris kriterijų grupes (3 lentelė):

3 lentelė

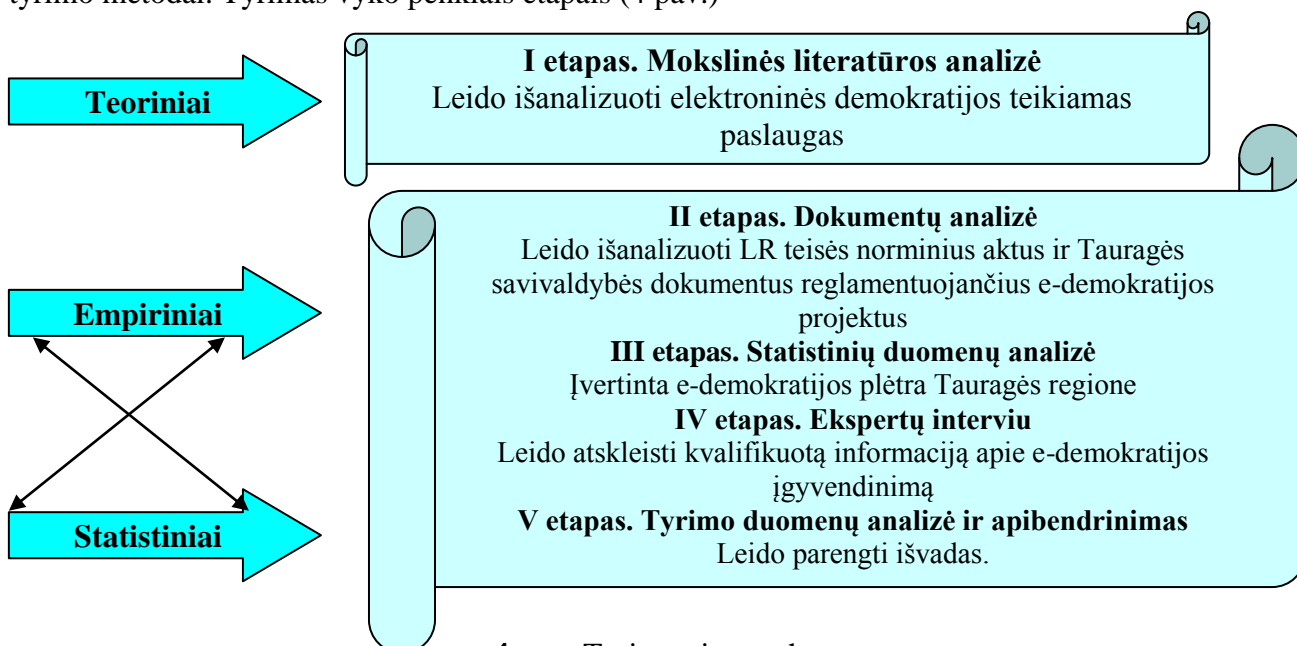
Ekspertų apklausos metodų kriterijai

GRUPĖ	KRITERIJAI
Pirma	kriterijai, kuriuos lemia apklausos organizatorių ir ekspertų tarpusavio sąveika, t.y. tiesioginis ar netiesioginis kontaktas.
Antra	kriterijų grupei priklauso tarpusavio sąveikos ypatumai (apklausos gali būti grupinės arba individualios).
Trečia	kriterijų grupei priskiriami apklausos rezultatai, kurie atspindi įvairias vertinimo rūšis (nuomonę, sprendimą, rekomendaciją).

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Tyrimo buvo pasirinktas trečias kriterijus, nes jis labiausiai tiko atliekamam tyrimui. Užduotis buvo tokia: remiantis ekspertų apklausos duomenimis, išskirti pačias reikšmingiausias elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtos problemas. Ekspertinio vertinimo tikslinę grupę sudarė Tauragės regiono savivaldybių vadovai ir darbuotojai. Interviu protokolai pateikti 1 priede.

Elektroninės demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai tirti taikyti teoriniai, empiriniai ir statistiniai tyrimo metodai. Tyrimas vyko penkiais etapais (4 pav.)

4 pav. Tyrimo eigos schema
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Tyrimo etapai:

1. Mokslinės literatūros analizė. Tyrimas pradėtas teoriniu kontekstu pagrindiniai tyrimo sričiai, analizuojant, apibendrinant Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros aktualia tema šaltinius. Analizuojant mokslinę literatūrą pasirinktu tyrimo aspektu, buvo nagrinėjama: E.

demokratijos sąvokos traktuotė, piliečių dalyvavimas įgyvendinant ir plėtojant e. demokratiją, e. demokratijos įgyvendinimo ir plėtros problemos bei jų sprendimo būdai.

2. *Dokumentų analizė*: analizuojami LR teisės norminiai aktai, reglamentuojantys e. demokratijos įgyvendinimo ir plėtros projektus, kiti norminiai dokumentai. Autorės parengtos išvalgos rezultatai panaudoti formuojant klausimus empirinio tyrimo instrumentui – interviu protokolui.

3. *Statistinė duomenų analizė*: statistiniai duomenys sietini su e. demokratijos įgyvendinimo rodikliais, duomenys paimti iš Tauragės tinklapio duomenų bazės, taip pat iš Tauragės, Jurbarko, Pagėgių, Šilalės savivaldybių darbuotojų. Surinkus statistinius duomenis ir pritaikius analizės metodą buvo galima nustatyti e. demokratijos įgyvendinimo ir plėtros problemas.

4. *Ekspertų apklausa, kurios tikslas*: atskleisti e. demokratijos įgyvendinimo ir plėtros problemas, tobulinimo galimybes bei ateities numatymus. Apklausai panaudotas interviu klausimynas (1 priedas), kurio pagalba buvo atliktas interviu su:

- Tauragės rajono savivaldybės viršininko administracija,
- Tauragės rajono savivaldybės administracija,
- Jurbarko rajono savivaldybės administracija,
- Pagėgių savivaldybės administracija,
- Šilalės rajono savivaldybės administracija.

Siekiant kuo daugiau sužinoti apie tiriamą objektą, pagrįsti gautų duomenų rezultatus, į apklausą įtraukti Tauragės regiono gyventojai, atstovaujantys kontroliniai tyrimo imčiai.

Apklausa vykdyta 2010 m. gruodžio – 2011 m. vasario mėnesiais. Interviu minėtose institucijose atliktas gavus vadovų oficialius leidimus ir informantams sutikus dalyvauti tyrime, prieš tai juos supažindinus su tyrimo atlikimo detalėmis, interviu klausimais.

5. *Tyrimo duomenų analizė ir apibendrinimas*

Apklausos duomenys apdoroti vadovaujantis atvejo tyrimo duomenų analizės būdu, duomenis apibendrinant, sisteminant, identifikuojant tapačius bruožus, ryšius, atsakymų panašumus ir skirtumus tarp užsibrėžtų tyrimo sričių. Duomenų, turinio analizė, lyginimas ir interpretavimas pateikiami teksto, lentelių, paveikslų forma. Pasirinktas rezultatų analizės būdas padėjo kokybiškai įvertinti tyrime dalyvavusių viešojo valdymo institucijų specialistų – ekspertų nuomonę, išvelgti elektroninės demokratijos įgyvendinimo problemas bei plėtros tendencijas.

Išanalizavus informantų bendrąsias charakteristikas, jų nuomonę apie elektroninio parašo ir elektroninės demokratijos praktinį panaudojimą viešajame sektoriuje, plėtros problemas bei poreikio tendencijas, pateikiamos teorinės bei praktinės tyrimo išvados, rekomendacijos elektroninės demokratijos poreikio didinimo bei plėtros tendencijų klausimais.

2.2 Tyrimo instrumento struktūra

Tyrimo instrumento pagrindimas

Išanalizavus autorių (Rupšienė, 2007, Tidikis, 2003, Bitinas ir kt, 2008, Kardelis, 2002) pateiktą interviu tipologiją, tyrimui atlikti buvo pasirinktas nestandartizuotas interviu. Pagal paskirtį jį galima apibūdinti, kaip nuomonių, vertinimų, požiūrių interviu, skirtą žmonių nuomonei, vertinimui atskleisti, (Tidikis, 2003), leidžiantį sužinoti daugiau apie tyrimo objektą.

Mokslininkai J. Frechtling, L. Sharp (1997), S. A Belanovskij (2001) visus nestandartizuotus interviu vadina giluminiais, kadangi nepaisant ekspertams užduotų klausimų struktūravimo laipsnio, buvo siekiama kruopščiai ištirti ekspertų išsakytas nuomones, požiūrius bei patirtis.

Šiam tyrimui buvo naudotas individualus interviu tipas, t.y. vykdant apklausas buvo apklausama po vieną tyrimo dalyvį vieno susitikimo metu. Pasak B. Bitino, ir kt. (2008), „kaip alternatyva susitikimui, interviu gali vykti kompiuterių tinklais, telefonu ir kitomis ryšio priemonėmis”.

Rengiant interviu protokolą remtasi moksline literatūra apie elektroninės valdžios ir elektroninės demokratijos politikos formavimo ypatumus, elektroninės demokratijos įgyvendinimą viešojo sektoriaus institucijose situaciją bei plėtros planavimo tendencijas.

Interviu apklausos protokole pateikiami 24 interviu klausimai (interviu protokolo pavyzdys pridedamas 1 priedas). Interviu protokole numatytos dvi galimos atsakymų kategorijos „taip” ir „ne”, kurios nepriklausomai nuo informanto atsakymo, papildytos iš anksto nenumatytų atsakymų „komentarų” kategorija.

Interviu klausimų pobūdis ir rezultatų analizė fokusuota į šias (3) problemines tyrimo sritis:

- I. Tyrimo sritis – **Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas** (13 klausimų)
- II. Tyrimo sritis – **Viešosios informacijos prieinamumas** (4 klausimai)
- III. Tyrimo sritis – **Piliečių elektroninis dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose** (7 klausimai).

Detali tyrimo instrumento sandara atspindėta 4 lentelėje.

Tyrimo instrumento sandara

Tyrimo srities (bloko) pavadinimas	Tyrimo srities (bloko) charakteristika	Klausimų skaičius
Bendri duomenys apie informantą	<ul style="list-style-type: none"> • Informanto vardas ir pavardė; • Pareigybė; • Patirtis pagal užimamas pareigas; • Institucijos, kurioje dirba pavadinimas; • Informanto amžiaus grupė. 	5
Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas	<ul style="list-style-type: none"> • E. demokratijos privalumai ir įgyvendinimo galimybės Lietuvoje; • E. demokratijos sąvokos suvokimas Lietuvoje; • E. demokratijos įgyvendinimo stipriosios ir silpnosios pusės; • LR teisės aktų bazė; • Institucijos dalyvavimas IVPK vykdomuose projektuose; • Pagrindinių problemų ir jų sprendimo kryptių numatymas . 	13
Viešosios informacijos prieinamumas	<ul style="list-style-type: none"> • E. demokratijos plėtros tendencijos Tauragės regione; • E. naujienlaiškiai paprasčiausias informacijos šaltinis. 	4
Piliečių elektroninis dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinimas piliečius aktyviai dalyvauti forumuose; • Gyventojų apklausos savivaldybės tinklapyje; • E. balsavimo galimybės. 	7

Pirmoje tyrimo dalyje informantams pateikiami klausimai apie elektroninės demokratijos privalumus ir įgyvendinimo galimybes Lietuvoje, vykdomų projektų suteikiamų galimybių panaudojimą, apie LR teisės aktų elektroninės demokratijos srityje elektroninės demokratijos plėtros poreikius, valstybės įtaką elektroninės demokratijos plėtrai, prašoma išskirti pagrindines problemas ir jų sprendimo kryptis.

Antroje tyrimo srityje pateikiami klausimai apie elektroninės demokratijos sistemos naudojimą tiriamosiose viešojo valdymo institucijose, jos naudojimo privalumus ir trūkumus, elektroninės demokratijos plėtojimą seniūnijose, apie viešosios informacijos prieinamumo galimybes.

Trečiojoje tyrimo srityje pateikiami klausimai apie rajono gyventojų skatinimą elektroninių priemonių pagalba dalyvauti sprendimų priėmime, piliečių aktyvinimą dalyvauti diskusijų forumuose, apie gyventojų apklausas savivaldybės tinklapyje, ar yra galimybė pateikti peticijas elektroniniu būdu, apie jaunimo įtraukimą į elektroninės demokratijos įgyvendinimo projektus.

Formuojant klausimus stengtasi gauti kuo daugiau kokybiškesnės ir išsamesnės informacijos apie elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtros tendencijas viešajame sektoriuje.

2.3 Tyrimo imties charakteristika

Tyrimas buvo atliktas Tauragės regiono keturiose (Tauragės, Jurbarko, Pagėgių ir Šilalės) savivaldybėse, kurio metu pokalbiui – interviu respondentai buvo pasirinkti tikslingai. Šiam tyrimui buvo parenkami tik tie informantai – tiriamos srities specialistai - ekspertai, kurie turi pakankamai informacijos išsamesnei tiriamojo reiškinio analizei atlikti.

Atliktas nestandardizuotas interviu su savivaldybių vadovais ir darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už projektus susijusius su e. demokratijos įgyvendinimu. Šio metodo apklausai buvo apklausti 6 ekspertai.

Kaip žinoma, kokybinis tyrimas (šiuo atveju interviu) reikalauja daug laiko, o tai apriboja respondentų skaičių, lyginant su kiekybiniu tyrimu. Kokybinis interviu gali būti palyginamas su pokalbiu. Jis padeda atskleisti respondento vidinę poziciją, leidžia pokalbio vedėjui iškelti klausimus, ir, kai reikia, zonuoti ar kitaip gilintis, kad gautų aiškesnius ir esmingesnius atsakymus. Tačiau interviu negalima lyginti su paprastu pašnekesiu: tai kryptingas pokalbis naudingai informacijai gauti per palyginti trumpą laiką. (C.M. Charles, 1999).

Nestandardizuoto interviu metu tyrimo ekspertams buvo suteikta visiška laisvė. Prieš pradėdant interviu, buvo sudaryti kuo atviresni klausimai, leidžiantys atlikti tyrimą lanksčiau. Klausimų sudarymas vyko operacionalizacijos pagrindu. Operacionalizacija – tai teorinių sąvokų transformacijos į konkrečias matavimų skales procedūra. (Merkys, 1995).

Tyrimo metu ekspertai nebuvo laikomi statistiniu vienetu, taip pat nebuvo siekiama gauti vieno tipo informacijos. Visi ekspertai, į pateiktus klausimus atsakinėjo skirtingai, tokiu būdu tyrimui buvo surinkta informatyvių duomenų, kurie padėjo atskleisti e. demokratijos įgyvendinimo ir plėtojimo problemas. Siekiant gauti kuo daugiau informacijos apie respondentų nuomones, patyrimą, papildomi klausimai buvo užduodami vadovaujantis paties respondento išreikšta, bet neišvystyta mintimi. Interviu metu formuojamos reikšmės gali ne tik įtakoti apklausiamojo nuomonės pokytį, bet ir skatinti tyrėjo reflektyvumą, spontaniškai formuluoti klausimus iš naujai išryškėjusių temų.

Kokybiniame tyrime dalyvavo 6 informantai: 2 vyrai ir 4 moterys. Laikantis tyrimo etikos ir siekiant užtikrinti informantų anonimiškumą, išsamesnė informacija (vardai, pavardės) apie kokybinio tyrimo dalyvius nėra atskleidžiama (yra žinoma tik darbo autorei). Informantų suteikta informacija, nepaisant jos atvirumo ir asmeniškumo, neleidžia nustatyti tiriamųjų tapatybes, o gauti duomenys tyrime skelbiami tik apibendrinti.

Visos respondentų mintys buvo užrašomos, greta pasižymint tyrėjai kylančias pirmąsias interpretacines mintis. Tačiau paruošti atviri klausimai leido sugrįžti prie tyrėjui rūpimų klausimų.

Planuojant kokybinio interviu klausimus, taip pat atsižvelgta ir į tai, jog būtų išvengta reaktyvumo momento - apklausiamųjų sąmoningo ar nesąmoningo polinkio formuluoti konformistinius atsakymus, „*orientuotus ne tiek į klausiamo dalyko esmę, bet į viešąją nuomonę, jos deklaruojamas dorovės normas*”. (Merkys, 1995). Taikant atvirumo principą, siekta gauti autentišką informaciją apie respondentų patyrimą ir žinias e. demokratijos įgyvendinimo kryptimi.

Respondentų sociodemografinė padėtis įgalina teigti, kad savivaldybėse dirba ir vadovauja pakankamą patirtį turintys kvalifikuoti specialistai. Pateikti duomenys liudija, kad didžioji dalis respondentų profesinį pasirengimą įgijo seniai.

5 lentelėje pateikiama atliktų informantų bendrosios srities duomenų pagal institucijas charakteristika.

5 lentelė

Bendrieji duomenys apie informantus

Institucijos pavadinimas	Struktūriniai padaliniai kuriuose dirba informantai	Informanto pareigybė
Tauragės rajono savivaldybė	Mero institucija	Mero pavaduotojas
Tauragės rajono savivaldybės administracija	Administracija	Plėtos, investicijų ir turto valdymo skyriaus vyr. specialistė
	Administracija	Informatikos skyriaus vyr. specialistas
Jurbarko rajono savivaldybės administracija	Administracijos specialistai	Vyriausioji specialistė (jaunimo reikalų koordinatorė)
Pagėgių savivaldybės administracija	Administracijos specialistai	Vyriausioji ekonomistė
Šilalės rajono savivaldybės administracija	Administracija	Administracijos direktoriaus pavaduotoja

Tyrimo eiga

Tyrimas vyko sausio - gegužės mėnesį. Planuojant jį, apie tai buvo informuotos savivaldybės, kuriose vyks pokalbiai. Prieš tyrimą buvo paaiškintas tyrimo tikslas, uždaviniai, reikšmingumas.

Su kiekvienu respondentu buvo tariamasi iš anksto dėl vietos bei laiko. Kokybiniai interviu vyko savivaldybėse, jų trukmė svyravo nuo 40 min. iki 1 val.

Tyrimo pradžioje pirmiausia siekta išsamiau susipažinti su teisine e. demokratijos baze, ruošiamais ir vykdomais projektais.

Tyrimo duomenų apdorojimas

Ekspertai įvardijo teigiamus ir neigiamus aspektus privalumus bei trūkumus. Iš interviu gautų duomenų atrenkami pagrindiniai teiginiai. Tyrimo duomenys apdoroti analizės metodu. Teksto interpretavimas vyksta, remiantis darbe nagrinėjamais klausimais.

Apibendrinant tyrimo imties charakteristiką, galima daryti šias išvadas:

- Apklaustieji informantai yra visi administracijos darbuotojai, todėl galima daryti išvadą, kad apklausoje dalyvavo savo sritį išmanantys, kompetentingi specialistai.
- E. demokratijos įgyvendinimas viešojo valdymo institucijose dažnai yra suprantamas kaip paprastas piliečių bendravimas, todėl skyriai, vykdydami savo funkcijas, skiria nepakankamai dėmesio e. demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai.

3. ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS TAURAGĖS REGIONE ĮGYVENDINIMO IR PLĖTROS TENDENCIJŲ TYRIMO REZULTATAI

3.1 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo viešajame sektoriuje išvalgos

Siekiant išsiaiškinti priežastis, kodėl Lietuvos viešojo sektoriaus institucijos vis dar neryžtingai pereina prie elektroninės demokratijos įgyvendinimo, atlikta teisės aktų, reglamentuojančių viešojo sektoriaus institucijų darbo modernizavimą elektroninės demokratijos valdymo srityje, analizė. Remiantis gautais rezultatais parengta elektroninės demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje teorinė plėtros galimybių išvalga, kurioje apibrėžtos strateginės kryptys bei numatyti efektyviausi viešojo sektoriaus elektroninės demokratijos valdymo plėtros strateginiai tikslai. Parengtos elektroninės demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje teorinę plėtros galimybių išvalgos (PEST, SSGG) analizę, rezultatai buvo panaudoti konstruojant empirinio tyrimo instrumentą.

3.1.1 Lietuvos viešojo sektoriaus PEST analizė elektroninės demokratijos valdymo plėtros aspektu

PEST analize siekiama nustatyti, kas jau yra pasiekta bei numatyti, ko viešasis sektorius turėtų arba galėtų siekti elektroninės demokratijos valdymo plėtros srityje. **P**(olitical), **E**(conomic), **S**(ociocultural), **T**(echnological) analizė – išorinės aplinkos analizė.

Išorinės aplinkos analizė

Politiniai veiksniai. Iš esmės, dalyvaujamoji demokratija pasireiškia daugeliu pavidalu ir gali būti pritaikyta bet kuriame valdymo lygyje. Vienas iš dalyvaujamosios demokratijos pavidalų yra elektroninė demokratija, kuri „turi įtakos daugeliui demokratinių sektorių ir institucijų viešojo visuomenėje“ (Bracewell, 2004). „E. demokratija realiai egzistuoja šiandien, tačiau svarbu identifikuoti, kokiam lygyje ji yra ar kokią e. demokratiją mes galime sukurti, naudodami ją kaip tarpininką tarp demokratinių institucijų, nedemokratinėmis institucijomis ir piliečių“. (Clift, 2004).

Informacinėje visuomenėje formuojasi naujos visuomenės bendravimo formos, nauji visuomenės ekonominio ir socialinio gyvenimo organizavimo būdai. Tačiau, anot L. Bielinio (2001), visuomenė dar tik žengia į elektroninio bendravimo amžių ir pati yra gan inertiška pereidama prie naujos kokybės komunikavimo, todėl jos reikalavimai yra adekvatūs savo pačios lygiui. Tačiau, jo nuomone, tampa vis labiau akivaizdu ir tai, kad technologijos sklaida priklauso nuo socialinių normų ir visuomenės prioritetų, o pasirinkti prioritetai savo ruožtu palenkia nuomonę į vis didesnę virtualios ar informacinės visuomenės akcentavimą. Informacinė visuomenė sukuria tik jai būdingų santykių rinkinį: ji pasižymi santykių momentiškimu, jų išskaidymu ir daugiakontaktiškumu (Bielinis, 2001). Filosofas M. Šaulauskas išsakė mintį, kad „informacinės visuomenės būvis veda į

pakankamai individualistinius ir vienas kito neįpareigojančius santykius: kiekvienas sako tai, ką nori ir kaip nori, tačiau, pirma, nekliudydamas kitam daryti to paties ir, antra, jokiais būdais neversdamas jo klausyti, matyti ar kaip kitaip patirti to, kas jau yra tokiu būdu viešai išsakyta” (Bielinis, 2001).

Elektroninės demokratijos valdymą Europoje skatina didėjantis IKT augimas, kurie liečia tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus organizacijas. Dėl to vis daugiau įstaigų privalo įgyvendinti numatytas strategijas ir planuoti kaip efektyviau ir greičiau įgyvendinti elektroninės demokratijos valdymą. Padidėjęs reglamentavimas įpareigoja skirti daugiau dėmesio elektroninės demokratijos valdymui.

Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje (Žin., 2005, Nr. 139-5019; 2007, Nr. 92-3699) akcentuojama būtinybė IKT (informacinių komunikacinių technologijų) naudojimo srityje sudaryti sąlygas didėti organizacijų darbuotojų kompetencijai ir socialinei sanglaudai, panaudojant informacines technologijas, modernizuoti viešąjį administravimą, skatinti žiniomis, inovacijomis technologijomis grindžiamą ekonomiką. Analogiški tikslai yra įtvirtinti ir Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategijoje (Žin., 2005, Nr. 73-2649), kurioje taip pat nurodoma būtinybė pasinaudojant IRT teikiamomis galimybėmis.

Lietuvoje dar nėra gausu įstatymų, dokumentų reglamentuojančių elektroninės demokratijos įgyvendinimą bei valdymą. Tačiau ES apie elektroninės demokratijos įgyvendinimą kalbama kur kas daugiau, tai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos viešasis sektorius teoriškai artimiausiu laiku galės pereiti prie elektroninės demokratijos valdymo plėtros.

Ekonominiai veiksniai. Vienas iš didžiausių informacinės visuomenės iššūkių yra patenkinti vietinės ir centrinės valdžios institucijų produktyvumo ir efektyvumo reikalavimus, taip pat užtikrinti, kad gyventojai suvoktų įvairių IRT bei el. paslaugų naudojimo svarbą – naudą ir teikiamas galimybes – bei išmokytų jomis pasinaudoti. Esminis įrankis šio suvokimo formavimui yra informacinės technologijos.

Sėkmingam elektroninės demokratijos vystymuisi būtina įvertinti esamas teises, organizacines ir finansines viešojo sektoriaus institucijų galimybes, numatyti ir efektyviai panaudoti ES finansinę paramą 2007 – 2013 metams.

Elektroninės demokratijos vieningam infrastruktūros kūrimui Lietuvoje kuriami ir vykdomi įvairūs *projektai*:

- „Informacinė visuomenė visiems“:
 - „Elektroninė demokratija: regionai“;
 - „Plėtoti elektroninius sprendimus, didinant viešojo sektoriaus institucijų efektyvumą, ir skatinti elektroninio verslo iniciatyvas šalyje“.

Vykdomi *mokymai*:

- Sukurta ir veikia darbuotojų mokymo / kvalifikacijos kėlimo sistema.

Socialiniai veiksniai. Lietuvai tapus ES valstybe nare, galime sutikti, kad elektroninėje visuomenėje visų e. piliečių priėjimas prie informacijos ir laisvė teikti informaciją vienodi, tačiau jau dabar informaciją įveda tik tas, kuris gali prieiti prie tam skirtų įrengimų ir interaktyvumą ypač lengva kontroliuoti (Bielinis, 2001). Tačiau, priėjimas prie interneto neeliminuoja tradicinių marketingo metodų: renginių, žiniasklaidos, knygų ir t.t. Atvirkščiai, tai leidžia apimti, veikti, komunikuoti su tomis visuomenės grupėmis, ir toms grupėms tarpusavyje, kurios yra „naujos“ tradicinių poveikių kontekste: internautai, interaktyvios bendruomenės ir pan. Taigi „būtent e. demokratija realiai atitinka socialinių santykių kismą“.⁹

Valstybės ilgalaikės raidos strategija (Žin., 2002, Nr. 113-5029) informacinės komunikacinės visuomenės plėtros srityje yra vykdoma keliomis kryptimis:

- Kuriant elektroninę bazę;
- Kuriant elektronines paslaugas;
- Stiprinant elektroninius gebėjimus;
- Plėtojant elektroninę infrastruktūrą.

Išplėtota IKT infrastruktūra yra labai svarbi sąlyga, kuri įgalina gyventojus kuo efektyviau išnaudoti informacinės visuomenės teikiamas galimybes. Tačiau, kad ir puikiai sukurta infrastruktūra ji gali būti visiškai nereikšminga, jei nebus sukurtas elektroninis turinys, teikiamos elektroninės paslaugos, kurios atitiks įmonių bei piliečių poreikius, arba pastarieji neturės žinių ar gebėjimų jomis naudotis. Norint sukurti pažangią informacinę visuomenę reikia, tolygiai plėtoti minėtas informacinės visuomenės kryptis, t.y. išsilavinusią ir nuolat besimokančią visuomenę, kurios nariai savo veiklą grindžia žiniomis, informacija ir naujausių technologijų teikiamomis galimybėmis.

Informacinėje visuomenėje kaip ir bet kurioje kitoje srityje, ypatingą svarbą įgauna žinios ir kvalifikacija bei gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis. Lietuvoje praktiškai visuose valstybės ar savivaldybių institucijose yra kompiuterinės technikos, vis daugiau ir daugiau savivaldybių darbuotojų laisvai dirba kompiuteriu ir internetu, savivaldybės teikia paslaugas internetu.

Vienas iš svarbiausių faktorių, lyg ir daugiausiai galinčių daryti įtaką elektroninei infrastruktūros plėtrai – Lietuvos gyventojų švietimas, mokymas, informacinių technologijų naujovių naudojimas.

Technologiniai veiksniai. Didžiosiose Lietuvos miestuose jau yra plėtojama elektroninė demokratija kuri dažniausiai skaidoma į dvi pagrindines sritis:

⁹ <http://epp.ivpk.lt/epp/Dokumentai/2004-05-26%20E.demokratija.ppt>;

1. Elektroninis dalyvavimas:
 - Elektroninis informavimas,
 - Elektroninis konsultavimas,
 - Elektroninis įtraukimas į sprendimų priėmimą,
2. Elektroninis balsavimas:
 - Elektroniniai posėdžiai,
 - Elektroninis balsavimas,
 - Elektroninės diskusijos,
 - Elektroniniai dokumentai,
 - Elektroniniai pranešimai,
 - Elektroninė peticija.

Šiuo metu pasaulio ekonomikos varomąja jėga tampa informacinių ir komunikacinių technologijų spartus vystymasis.

Šiuolaikinių technologijų vystymasis turi didelę įtaką ne tik valstybių ekonomikai, finansams, bet ir socialiniams bei politiniams santykiams. Tai rodo valstybinių institucijų reakcija į IKT vystymąsi. Europos Sąjungos mastu kuriamas piliečių elektroninio aptarnavimo visuose lygiuose projektas „e-Europe“.

Jau vykstantys procesai, leidžia konstatuoti, kad greitas apsikeitimas informacija ir bendravimas virtualioje erdvėje artimiausiu metu šiuolaikinio tipo demokratiją pavers e. demokratija, o per artimiausius 10-20 metų žmonių ir valstybių tarpusavio komunikacija globaliu mastu plėtosis virtualiame lygyje.

Lietuva yra neatsiejama šio proceso dalis, dalyvaujanti globalios e. ekonomikos, e. kultūros, e. visuomenės kūrimo procese. 2010 - 2020 metais E - Lietuva taps sudėtine e. pasaulio dalimi. 2020 m. Lietuva tampa pasaulinės e. demokratijos sistemos lygiaverte dalimi (Vyšniauskaitė, Tarasevič, 2009).

Siekiant sudaryti galimybę ir valstybės tarnautojams, ir kitiems asmenims naudotis e. demokratija vis daugiau ir dažniau savivaldybės svetainėse ir įvairiuose tinklapiuose kalbama apie e. demokratijos diegimą, įvairius projektus, taip pat projektus jaunimui. („Sveiki, Vaikai“¹⁰, „Klausia jaunimas“¹¹).

Vidinės aplinkos analizė

Teisinė bazė. Palaispniui plečiantis e. valdžios, naudojimo sritims, pastaruoju metu leidžiama nemažai teisės aktų, susijusių su projektų rengimu, naudojimu bei tvarkymu.

¹⁰ Sveiki, vaikai. Lietuvos Respublikos Seimas. // http://www3.lrs.lt/lrs_vaikams/; prieiga internetu: 2011-04-20.

¹¹ Klausia jaunimas. Lietuvos Respublikos vyriausybė. // <http://www.lrv.lt/main.php?cat=5&gr=6>; prieiga internetu: 2011-04-20.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (LRV), siekdama apibrėžti ir įtvirtinti visuomeninių santykių, susijusių su informacinės visuomenės paslaugomis, teisinio reguliavimo pagrindus, parengė *Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo koncepciją* (Žin., 2004, Nr. 151-5497). Svarbiausias Įstatymo tikslas – apibrėžti ir įtvirtinti visuomeninių santykių, susijusių su informacinės visuomenės paslaugomis, teisinio reguliavimo pagrindus.

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006 – 2008 metų programoje (Žin., 2006, 71-2630) konstatuojama, kad įgyvendinus elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą, bus nustatyti aiškūs atitinkamų Lietuvos valstybės institucijų ir įstaigų įpareigojimai, susiję su jų administruojamų viešųjų paslaugų perkėlimu į elektroninę terpę. Tikimasi, kad elektroninės valdžios rodikliai Lietuvoje priartės prie pirmaujančių šioje srityje ES valstybių narių rodiklių: Švedijos, Jungtinės Karalystės, Airijos, Suomijos ir Danijos. *Plano tikslas* – pasiekti, kad 90 procentų pagrindinių viešųjų paslaugų būtų teikiama naudojant IRT, taip labai pagerės sąlygos tiek verslo subjektams, tiek ir gyventojams, nes jie galės įvairias viešąsias paslaugas gauti naudodami IRT, taigi sutaupyti daug laiko ir lėšų. Lietuvoje viešosios paslaugos perkeliamos pagal *Elektroninės valdžios įgyvendinimo priemonių planą* (Žin., 2003, Nr. 112- 5022, 2006, Nr. 36 – 1284).

2004 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino *Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategiją* (Žin., 2004, Nr. 69 – 2399). Patvirtintos strategijos įgyvendinimo laikotarpiu ypač daug dėmesio skiriama šioms sritims:

- Geresniam valdymui (Better regulation);
- Žmogiškųjų išteklių valdymui (Human Resource Management);
- Naujovėms teikiant viešąsias paslaugas (Inovative Public Services);
- Elektroninei valdžiai (e – Government).

Informacinių technologijų taikymas valstybiniam valdymui, neatsižvelgiant į elektroninės valdžios suvokimą, susiduria su teisiniais - politiniais barjeriais. Minėta, politikai ir įstatymų leidėjai, bandantys įgyvendinti elektroninės valdžios iniciatyvas, visada privalo labai išsamiai vertinti technologijų, teisės ir viešosios politikos poveikį, antraip jie rizikuoja ne tik konkrečios iniciatyvos sėkme, tačiau ir apskritai žinių visuomenės plėtros sutrikdymu. Pasenęs ar netinkamas teisinis reguliavimas, bendros koordinacijos nebuvimas gali labai komplikuoti ar net sustabdyti elektroninės valdžios ir elektroninės visuomenės plėtrą, ypač įvertinant ypatingą elektroninės visuomenės procesų dinamiką, kurią lemia hipersparta informacinių technologijų plėtra. Elektroninė demokratija apima ne tik elektroninę valdžią ir elektronines paslaugas, bet ir elektroninių rinkimų, piliečių elektroninio dalyvavimo valstybei priimant sprendimus ir kt. problemas (Brack, Noble, 2001), t. y. ne tik informacinių technologijų instrumentus, bet ir jų ir teisinių - politinių bei socialinių reiškinių sąveiką.

Deja, minėtuose Lietuvos Respublikos elektroninės valdžios teisės aktuose apie elektroninę demokratiją tik užsimenama, tačiau apie jos sampratą ir įgyvendinimą nekalbama. Pavyzdžiui, *Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos* 6.2. punkte yra teigiama, kad norint modernizuoti valstybės valdymą, būtina plėtoti elektroninę valdžią ir elektroninę demokratiją. Tačiau toliau dokumente apie elektroninę demokratiją nekalbama. *Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginiame plane* taip pat yra minima elektroninės demokratijos plėtra kaip vienas iš prioritetų, tačiau pati plėtra nedetalizuojama. Apie informacinių technologijų taikymą rinkimų metu nėra kalbama nei konceptuali, nei praktiniu lygmeniu.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad Lietuvoje elektroninės valdžios samprata nesiejama su elektroninės demokratijos kategorija, taigi nepastebimos minėtos teisinės - politinės, kultūrinės, ekonominės elektroninės valdžios dimensijos, o vietoje jų akcentuojamas viešųjų paslaugų teikimas pasitelkiant naujus informacinių technologijų instrumentus. Visa tai akivaizdžiai atitinka intrumentalistinio elektroninės valdžios modelio bruožus. Kartu reikia konstatuoti, kad elektroninės demokratijos siekis Lietuvoje, deja, dar nėra įsisąmonintas ir netapo teisinės – politinės darbotvarkės dalimi¹².

Visada pasirinkdami konkrečias elektroninės valdžios įgyvendinimo priemones, įstatymų leidėjas ir vykdomoji valdžia turėtų svarstyti elektroninės valdžios instrumentalistinio modelio trūkumus ir alternatyvas, taip pat aiškiai formuluoti valstybinės žinių visuomenės politikos uždavinius – spręsti elektroninės atskirties problemas ir kurti elektroninę demokratiją Lietuvoje.

Kitų veiksmų analizė. Elektroninės valdžios, elektroninės demokratijos atžvilgiu, Lietuvos Respublikoje kuriami įstatymai, valdžios koncepcijos, programos, planai apima visą Lietuvos sektorių, o ne konkrečią įstaigą ar jos padalinį, todėl atliekant vidinės aplinkos veiksmų analizę analizuojama tik LR teisinė bazė, kuri neišvengiamai įtakoja visų viešojo sektoriaus įstaigų veiklą.

Manoma, kad kitų vidinių veiksmų (organizacinės struktūros, planavimo sistemos, finansinių išteklių, ryšio sistemos ir vidaus kontrolės sistemos) analizė tikslinga rengiant išsamią, konkrečios viešojo administravimo institucijos veiklos strategiją.

3.1.2 Lietuvos viešojo sektoriaus SSGG analizė elektroninės demokratijos valdymo aspektu

Pasaulis greitai kinta. Vyksta permainos rinkose, darbo vietų, namų ūkio, laisvalaikio aplinkoje. Žmonių veiklą vis mažiau riboja atstumas ir laikas. Veikla globalėja, įvairėja specializacija. Didėja bendradarbiavimo konkuruojant atvirosios rinkos ekonomikos aplinkoje svarba. Atsiranda naujų verslo, viešojo administravimo, darbo, mokymosi ir kultūros plėtojimo galimybių. *Ypatingą reikšmę įgyja informacija, žinios, kompetencija, gyventojų, verslininkų bei valdžios gebėjimas naudotis*

¹² Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės internetinė svetainė. <http://www.ivpk.lt/main.php?cat=70>

informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis. Ilgalaikė informacinių technologijų ir komunikacijų plėtotos strategija yra šalies ūkio ir informacinės visuomenės raidos procesų neatsiejama dalis, kurios tikslas – iš esmės pagreitinti valstybės ir visų ūkio veiklos sektorių valdymo darbų modernizavimą grindžiant jį informacinių technologijų ir komunikacijų priemonių naudojimu bei skatinti informacinių technologijų ir komunikacijų modernių produktų gamybą Lietuvos reikmėms.

Siekiant apibendrinti ir sujungti aplinkos ir išteklių analizės rezultatus, tikslingas SSGG analizės atlikimas.

Stiprybės:

- Gerai išplėtotą IKT infrastruktūrą didžiuosiuose šalies miestuose;
- Platus IRT naudojimas tarp jaunų gyventojų;
- Gerai išvystytas viešųjų interneto prieigos centrų tinklas;
- Sąlyginai aukštas verslo įmonių naudojimosi IKT lygis;
- Turime išvystytą IKT specialistų rengimo sistemą bei geras nuotolinio mokymo struktūros užuomazgas;
- Seimo ir Vyriausybės institucijos rodo palankų dėmesį informacinės visuomenės plėtrai.

Silpnybės:

- Žemas bendras IKT naudojimo lygis tarp gyventojų, lyginant su ES rodikliais;
- Neišnaudojamos informacinės visuomenės teikiamos galimybės tarp vyresnio amžiaus, kaimo vietovėse gyvenančių, žemas pajamas gaunančių gyventojų;
- Mokslui, švietimui ir kasdieniam žmonių gyvenimui reikalingos skaitmeninės informacijos ir duomenų lietuvių kalba stygius;
- Valdžios struktūros per lėtai ir be sukoordinuoto darbų plano pereina prie informacinių technologijų ir komunikacinių priemonių galimybėmis grindžiamo valdymo;
- Nesutvarkytas valstybės renkamų duomenų ir informacinių sistemų ūkis;
- Per maža Lietuvos gyventojų dalis naudojami kompiuterių tinklais (reguliariai naudojami internetu namuose 55 procentai visų namų ūkių. Mieste interneto prieigą namuose turėjo 62 procentai, kaime - 41 procentas namų ūkių. 2009 m. duomenys¹³);
- Gili praraja tarp didžiųjų miestų ir provincijos gyventojų galimybių

Galimybės:

- Gyventojų suinteresuotumas naudotis viešosiomis elektroninėmis paslaugomis ir elektroninio mokymosi galimybėmis;
- Piliečių aktyvumas dalyvaujant elektroninės demokratijos procesuose;

¹³ Statistikos departamentas. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1126> Prieiga internetu: 2011-04-20

- Elektroninio verslo sprendimų kūrimas ir plėtra verslo įmonėse;
- Lietuvių kalbos ir kultūros sklaida, pasinaudojant IKT;
- Žinių ekonomikos plėtra, verslo įmonių ir šalies ūkio tarptautinio konkurencingumo didėjimas.

Grėsmės:

- Verslo įmonių nesugebėjimas sėkmingai integruoti IKT į savo veiklos procesus;
- Gilėjančios IKT saugumo problemos (kompiuteriniai virusai, įsilaužimai ir pan.);
- Mažas Lietuvos ekonomikos konkurencingumas tarptautinėse rinkose, sąlygotas nepakankamu IKT naudojimu;
- Žymiai greitesnė informacinių technologijų panaudojimo plėtra užsienio šalyse gali palikti Lietuvą atsilikusių valstybių tarpe;
- Išsivysčiusios šalys gali žiūrėti į Lietuvos gyventojus tik kaip į *vartotojus*, o ne modernių produktų ir paslaugų kūrėjus ir gamintojus;
- Galime *prarasti* galimybę pasinaudoti Europos Sąjungos *lėšomis*, specialiai skiriamomis informacinėms technologijoms ir komunikacijoms plėtoti bei šių priemonių integravimui į valstybės valdymą ir ūkio plėtrą.

Apibendrinant galima teigti, kad atlikta SSGG analizė leidžia pamatyti silpnąsias bei stipriąsias e. demokratijos valdymo puses. Taip pat padeda suprasti kokios mūsų laukia grėsmės, ir kokiomis galimybėmis galėtume pasinaudoti įgyvendinant ir plėtojant e. demokratiją. SSGG padeda pamatyti pilną vaizdą, kokia kryptimi, turėtų judėti Lietuvos viešasis sektorius.

3.1.3 Elektroninės demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje plėtros strateginė įžvalga

Apžvelgus ir išanalizavus situaciją bei atlikus aplinkos (PEST), išteklių ir SSGG analizę, tikslinga suformuluoti elektroninės demokratijos valdymo viešajame sektoriuje plėtros viziją, misiją, filosofiją bei numatyti strateginius tikslus.

Misija. Mažinti skirtumus tarp šiuolaikinės Lietuvos viešojo sektoriaus elektroninės demokratijos valdymo ir informacijos pasikeitimo elektroninėmis priemonėmis sistemos įgyvendinimo įstatymuose ir realybėje; užtikrinti elektroninės demokratijos, elektroninio parašo plėtrą Lietuvos viešajame sektoriuje kuriant ir plėtojant bendrą informacinę infrastruktūrą bei siekiant sąveikumo užtikrinimo visoje ES erdvėje.

Vizija. E. demokratijos formavimasis priklausys nuo kiekvieno piliečio atsakingumo už save, savo šeimą, bendruomenę ir valstybę laipsnio. Kuo didesnis atsakingumo laipsnis, tuo greičiau e. demokratijos idėja taps realybe.

Esama valstybės valdymo struktūra turėtų iš esmės pasikeisti, kadangi jau dabar vis ryškiau pastebimi jos, kaip atstovaujamosios demokratijos valdymo sistemos, trūkumai.

Elektroninės demokratijos valdymas – visuomenės santykių plėtros reiškinys, kuris palapsniui didina Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios sprendimų priėmimo skaidrumą, užtikrinantis kokybišką ir efektyvų viešųjų paslaugų bei informacijos teikimą visuomenei, verslo subjektams ir institucijoms, panaudojant informacinių technologijų teikiamas galimybes. E. demokratija yra vienas iš būdų, kaip priartinti valdžią prie visuomenės, užtikrinti nuolatinę konsultavimąsi tarp valdžios institucijų ir visuomenės narių bei formuoti bendrus socialinius tinklus, jungiančius tiek valdininkus, tiek įvairių interesų grupių atstovus, tiek atskirus gyventojus.

Filosofija. E. demokratijos priemonės yra orientuotos ne tik į piliečių atstovavimą (kaip tradicinė demokratijos forma), bet ir į jų įtraukimą į valstybės valdymą, sprendimų priėmimą ir jų įgyvendinimą. E. demokratijos priemonės, tokios kaip informacinių ir komunikacinių technologijų diegimas į rinkimų procesus, valdžios institucijų komunikavimo su piliečiais procesus ir pan., yra itin svarbios valstybėms, kurioms būtina formuoti pilietinę visuomenę (Clift, 2004).

Bendromis visų viešojo sektoriaus institucijų ir organizacijų pastangomis tobulinant viešojo sektoriaus institucijų veiklą, įmanoma sukurti veiksmingą, orientuotą į rezultatus ir tinkamą asmenų aptarnavimą, viešojo administravimo paslaugų sistemą.

Strateginiai tikslai

I. Siekti visiško teisės aktų, reglamentuojančių valstybės institucijų darbo modernizavimą elektroninės demokratijos valdymo srityje, suderinamumo su viešojo administravimo įstatymu, bei ES iniciatyvomis. Siekti efektyvesnio valstybės valdymo, naudojant šiuolaikinius vadybos metodus ir atsižvelgiant į asmenų poreikius.

- Užtikrinti pagrindinių LR teisės aktų ir jais patvirtintų dokumentų, reglamentuojančių elektroninės demokratijos valdymą, elektroninę valdžią, informacinės visuomenės plėtrą, viešojo administravimo plėtrą ir įgyvendinimą;
- Plėtoti svarbiausių direktyvų, rekomendacijų, koncepcijų, planų strategines iniciatyvas, rengiant bei įgyvendinant Lietuvos Respublikos teisės aktus, užtikrinančius elektroninės valdžios ir elektroninės demokratijos plėtrą.

Uždaviniai:

- Sukurti organizacinę struktūrą ir diegti e. demokratijos valdymą, kuris užtikrins efektyvų viešojo administravimo sistemos funkcionavimą;
- Didinti asmenų pasitikėjimą viešuoju administravimu, teikiant jiems aukštos kokybės viešąsias paslaugas ir supaprastinant sprendimų priėmimo procedūras informacinių technologijų pagalba;
- Tobulinti turimas elektronines paslaugas, turimą teisinę bazę, atnaujinti žinias apie elektroninės demokratijos privalumus, remtis gerąja patirtimi su ES šalimis.

Vertinimo kriterijai:

- E. valdžios koncepcijos pagrindu pradėti įgyvendinti konkrečius e. valdžios projektus.
- Vieningai priimti naujoves e. demokratijos, e. valdžios atžvilgiu.

Įgyvendinant šį strateginį tikslą vykdoma programa: Elektroninės demokratijos valdymo sistemų, remiantis ES šalių patirtimi ir rekomendacijomis, viešojo administravimo institucijose standarto sukūrimas.

II. Sudaryti sąlygas e. demokratijos pagalba išsakyti susidariusią nuomonę, keistis informacija tarp viešojo administravimo institucijų.

- Plėtoti informacines technologijas, padedančias viešojo administravimo institucijoms atlikti joms skirtas funkcijas;
- Užtikrinti modernių elektroninių sistemų, sudarančių palankias sąlygas viešojo sektoriaus darbui, bendradarbiavimui bei įgalinančių oficialių duomenų pateikimą elektronine forma, diegimą (LR viešojo administravimo įstatymas, 19 str.);
- Plėtoti elektroninės demokratijos valdymo tinklą tarp viešojo sektoriaus institucijų, sudarant sąlygas elektroninės demokratijos įgyvendinimui, inovacijų bei patirties sklaidai.

Uždaviniai:

- Tobulinti viešojo sektoriaus darbuotojų elektroninius gebėjimus, organizuoti kvalifikacijos tobulinimą;
- Pilnai aprūpinti viešojo administravimo sektoriaus darbuotojus komunikacine įranga;
- Suteikti galimybę naudotis e. demokratija ne tik viešojo sektoriaus darbuotojams, bet ir eiliniams piliečiams dalyvaujantiems politiniame ir gyvenimiškame procese.

Vertinimo kriterijai:

- Elektroninių gebėjimų, kvalifikacijos tobulinimo kursus lankančių viešojo sektoriaus darbuotojų skaičius;
- E. demokratiją įgyvendinusių ir naudojančių, viešųjų įstaigų procentas;
- Parengtų mokymo, kvalifikacijos tobulinimo programų skaičius.

Įgyvendinant šį strateginį tikslą vykdoma programa: Viešojo sektoriaus darbuotojų elektroninių gebėjimų tobulinimo, mokymo, kvalifikacijos tobulinimo ir kompetencijų plėtros užtikrinimo sistemos sukūrimas.

Elektroninės demokratijos, elektroninės valdžios plėtra viešajame sektoriuje vis dar sunkiai diegiama, todėl kas kart vis dažniau kyla nauji klausimai valstybės institucijoms ir viešojo sektoriaus personalui. Kartu šie klausimai kyla visiems socialinės ir ekonominės sistemos elementams – visuomenei, verslui ir valstybei.

Galima teigti, kad elektroninės demokratijos valdymas – sudėtingas, strateginio požiūrio, gilaus suvokimo ir veiksmingo bei didelių investicijų reikalaujantis procesas.

3.2 Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo proceso analizė tiriamųjų institucijų kontekste

Empirinio tyrimo rezultatų analizė struktūruojama pagal problemines tyrimo sritis, išskirtas interviu protokole:

- 1) Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas;
- 2) Viešosios informacijos prieinamumas;
- 3) Piliiečių elektroninis dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose.

Kiekvienos srities analizė pradedama nuo gautų duomenų bendrosios charakteristikos pagal tiriamąsias institucijas.

Bendroji elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo proceso Tauragės regiono savivaldos institucijose tyrimo srities analizė pateikiama 6 lentelėje.

6 lentelė

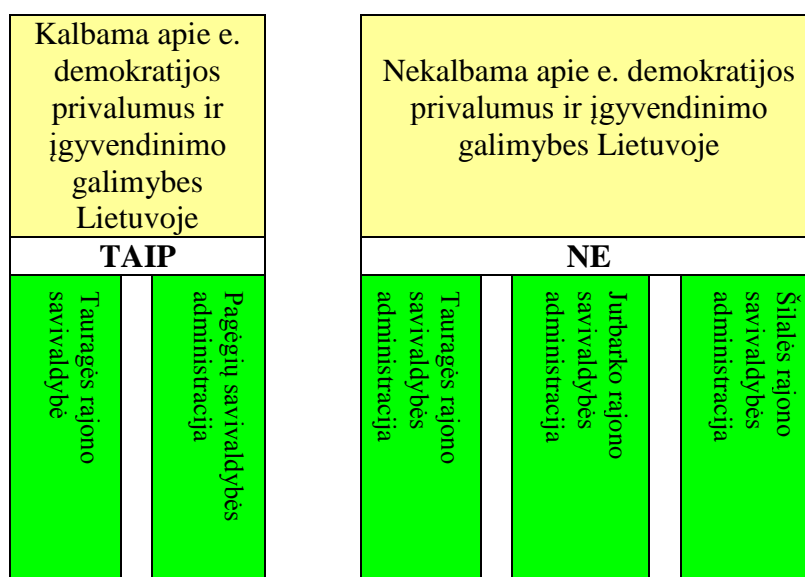
Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė

Viešojo valdymo institucijos pavadinimas	Kalbama apie e. demokratijos privalumus ir įgyvendinimo galimybes Lietuvoje	E. demokratijos sąvoka Lietuvoje dar yra per mažai suvokiama	E. demokratijai Lietuvoje skiriamas vis didesnis dėmesys	LR teisės aktų bazė tinkamai parengta, aiškiai reglamentuojanti e. demokratijos įgyvendinimą šalyje	E. demokratijos projektai tinkamai finansuojami	E. demokratija prisideda prie viešojo sektoriaus efektyvumo gerinimo	Igyvendinami e. demokratijos projektai	Išvystyta IKT infrastruktūra	Naudojamas e. parašas teikiant e. paslaugas, informaciją ir t.t.	Vyksta nuolatinis kompiuterinio raštingumo lygio kėlimas	Pakankamai skiriama dėmesio e. demokratijos plėtrai Tauragės regione.	Pagrindinės problemos ir jų sprendimo kryptys
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Tauragės rajono savivaldybės administracija	+	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	<ul style="list-style-type: none"> •Parengti tinkamus teisės aktus; •Sugalvoti skatinimo programą viešosioms institucijoms ir gyventojams; •Specializuotos programinės įrangos trūkumas

Tauragės rajono savivaldybės administracija	-	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	•Informacijos stoka e. demokratijos srityje;
Jurbarko rajono savivaldybės administracija	-	+	+	-	-	+	-	+	+	+	-	•Projektų stoka e. demokratijos įgyvendinimui;
Pagėgių savivaldybės administracija	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	-	•Darbuotojų kompetencijos ir motyvacijos stoka;
Šilalės rajono savivaldybės administracija	-	+	-	+	+	+	-	+	+	+	-	•Vieningas plėtojimas e. demokratijos valdymo tinklų.

Žymėjimų reikšmės: + taip, – ne.

Siekiant didinti viešojo administravimo veiksmingumą, svarbu įgyvendinti ir plėtoti elektroninius sprendimus, didinant viešojo sektoriaus institucijų efektyvumą, pasitelkiant elektronines priemones ir būdus. Ši tikslą pasiekti galėtų padėti elektroninės demokratijos įgyvendinimas.

5 pav. Elektroninės demokratijos privalumai ir įgyvendinimo galimybės Lietuvoje situacija tiriamosiose institucijose

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad tik dvi iš tiriamųjų institucijų, mano jog viešojoje erdvėje pakankamai yra kalbama apie e. demokratijos privalumus ir įgyvendinimo galimybes Lietuvoje (žr. 5 pav.). Galima teigti, kad Tauragės regione yra nekalbama apie e. demokratijos privalumus ir įgyvendinimo galimybes Lietuvoje.

Tyrimo metu išsiaiškinta, kad e. demokratijos sąvoka Lietuvoje dar yra labai menkai suvokiama, „kad Lietuvoje vis dar stokojama pačios e. demokratijos sąvokos visuomenėje

paskleidimo kaip teigiamo, perspektyvaus, progresyvaus ir pažangaus proceso, parodant e. demokratijos naudą, kad visuomenė pati reikalautų priemonių ir noro joje dalyvauti". Tačiau negalime paneigti ir to, kad jau ir dabar piliečiai gali aktyviai dalyvauti interaktyviomis formomis sprendžiant vietos regiono klausimus, diskutuojant, užduodant klausimus savivaldybės administracijos darbuotojams, politikams savivaldybės interneto svetainėje.

Jau vykstantys procesai, leidžia konstatuoti, kad greitas apsiikeitimas informacija ir bendravimas virtualioje erdvėje artimiausiu metu šiuolaikinio tipo demokratiją pavers e. demokratija, o per artimiausius 10 - 20 metų žmonių ir valstybių tarpusavio komunikacija globaliu mastu plėtosis virtualiame lygyje (Vyšniauskaitė, 2009).

Galima teigti, jog, Lietuva yra neatsiejama šio proceso dalis, dalyvaujanti globalios e. ekonomikos, e. kultūros, e. visuomenės kūrimo procese. 2010 -2020 metais E. Lietuva taps sudėtine e. pasaulio dalimi.

Atliekant tyrimą buvo minima, kad elektroninės demokratijos įgyvendinimas turi ne tik stiprias puses, bet ir silpnasias.

Stipriosios pusės

- Piliečiai turi teisę dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose;
- E. demokratijos įrankiai suteikia lanksčius būdus daugeliui piliečių, atskirtų dideliu atstumu, vienu metu bendrauti pagal interesų grupes, pagal sprendžiamų problemų temas;
- Tai taupo laiką, išlaidas, suteikia beribes galimybes naudotis informacija, politikams atsiklausti jų rinkėjų nuomonės ir pn.

Silpnosios pusės

- Vis tik viena iš pagrindinių e. demokratijos silpnųjų pusių yra informacijos stoka;
- Vyrauja skepticizmas, jog e. demokratija yra tik idealas, o ne realiai įgyvendinamas valdymo būdas;

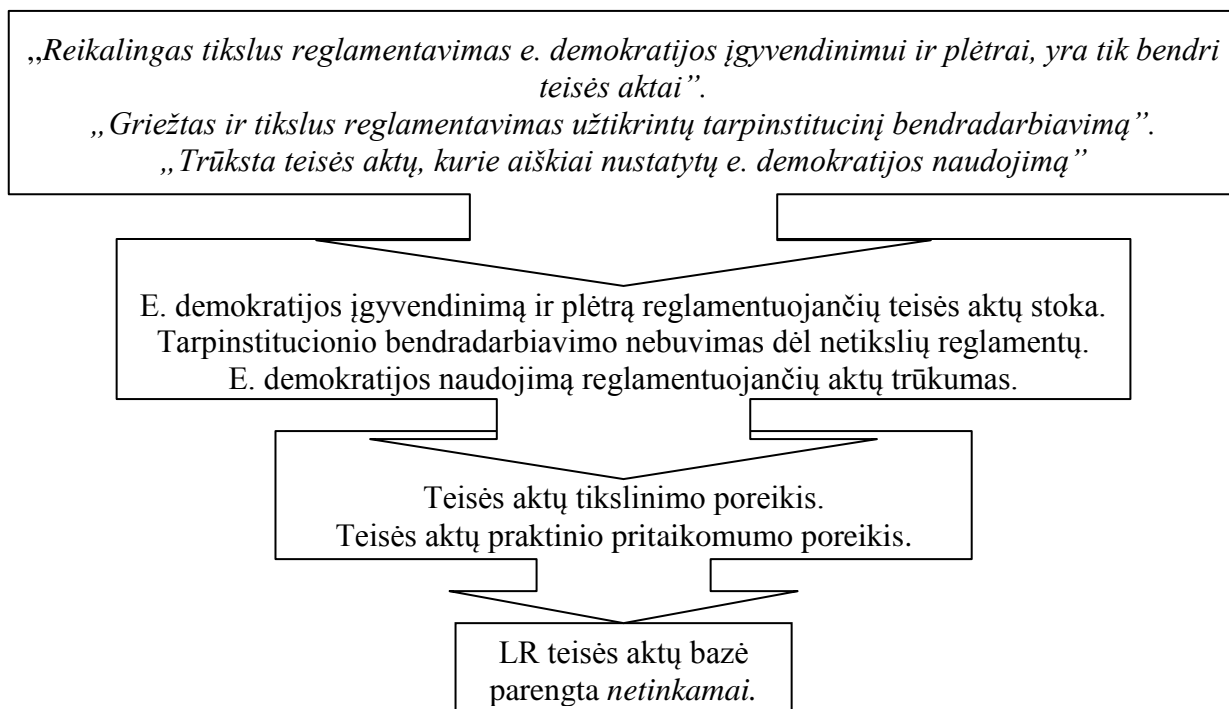
Jei nepavyks į e. demokratijos kūrimo procesą įtraukti piliečių ir politikų, tai vien technologinių priemonių sukūrimas neturės lemiamos reikšmės e. demokratijos kaip proceso kūrimui ir vystymui. Tai daugiaplanis ir daugiapakopis procesas.

E. demokratijos įgyvendinimas neabejotinai naudingas abiem pusėms. *„Piliečiai, prisidėdami prie valstybės valdymo, tampa politiškai sąmojingesni, valstybė jiems tampa artimesnė, taip mažinamas susvetimėjimas ir nepasitikėjimas valdžia. O valstybei e. demokratija suteikia galimybę skatinti politinių procesų skaidrumą, didinti valdymo ir priimamų sprendimų efektyvumą“*. Be to, tikimasi, kad e. demokratija išspręs ir kitas socialines problemas, tokias kaip jaunimo apolitiškumas ar piliečių, gyvenančių atokesniuose šalies regionuose, abejingumas informacinėms technologijoms.

Lietuvos nacionalinėje informacinės visuomenės plėtros koncepcijoje ir Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginiame plane elektroninė demokratijos plėtra įvardijama kaip vienas iš prioritetų, tačiau plačiau apie jos sampratą ir įgyvendinimą nekalbama. Atliekant tyrimą buvo stengiamasi išsiaiškinti, kaip viešojo valdymo institucijos vertina LR teisės aktų, reglamentuojančių e. demokratijos įgyvendinimo, parengtumą. Keturios iš penkių institucijų teigia, kad LR teisės aktų bazė nėra tinkamai parengta e. demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai. Remiantis gautais interviu rezultatais galima daryti išvadą, kad LR teisės aktų bazė parengta netinkamai (žr. 6 pav). Pagrindiniai dokumentai, reglamentuojantys e. demokratijos plėtrą, yra Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategija, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo plėtros iki 2010 m. strategija bei Lietuvos Respublikos Elektroninės valdžios koncepcija (Ginevičius, 2006). Pasak Vyšniauskaitės „XXI amžiaus pradžioje įstatyminė bazė plačiam IKT naudojimui Lietuvoje yra pakankama, tačiau trūksta efektyvaus įstatyminių normų diegimo į kasdienį gyvenimą, finansavimo ir, atrodo, valdžios suvokimo apie tai kokią svarbą visuomenės plėtrai turi IKT.

Todėl e. demokratijos formavimuisi būtini strateginiai sprendimai tokiais klausimais, kaip:

- informacinių technologijų naudingumo propagavimas visuomenėje;
- visuotinis mokymas naudotis informacinėmis ir telekomunikacinėmis technologijomis;
- visuotinis IKT įrangos ir teikiamų paslaugų, tokių kaip Internetas, prieinamumas.

6 pav. Elektroninės demokratijos infrastruktūrą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų bazės tinkamumo identifikavimas

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis informantų nuomone

Statistikos departamento atlikto tyrimo duomenimis, 2011 m. pradžioje beveik visos 99,6 proc. kasdienėje veikloje naudojo kompiuterius ir internetą¹⁴.

Galima konstatuoti, jog tik kai kuriose ataskaitose randama rodiklių, kurie apibūdina e. verslo plėtrą. Pažymėtina, kad tie rodikliai paprastai būna ne tiesioginiai – jie dažniausiai parodo tik e. verslo plėtros prielaidas, tačiau neapibūdina paties reiškinių ar jo atskirų aspektų. Vienas iš plačiausiai bandančių parodyti e. verslo plėtrą leidinių yra Statistikos departamento leidžiamas kasmetinis leidinys „*Informacinės Technologijos Lietuvoje*“. Pažymėtina, kad tik „tradicinių“ su e. verslu siejamų rodiklių, kaip kad: personalinių kompiuterių naudojimas įmonėse, interneto naudojimas įmonėse, internetinių svetainių kūrimas įmonėse, internetu besinaudojančių gyventojų skaičius, kurie atspindi tik infrastruktūrinės prielaidas.

Taigi, galima daryti išvadą, kad gauti tyrimo rezultatai patvirtina nepakankamą teisinę bazę, taip pat norit plačiau sužinoti apie e. demokratijos įgyvendinimą, plėtrą jos naudojimą negalime pasikliauti ir statistikos departamento duomenimis, nes čia tokios informacijos bent jau kol kas nėra. Galima teigi, kad rengiant teisės aktų bazę nėra pakankamai atsižvelgiama į viešojo sektoriaus institucijų poreikius, todėl yra manoma, kad vis dar reikia tobulinti e. demokratijos įgyvendinimo ir naudojimo teisinę bazę. Ir toliau išlieka labai svarbi teisės aktų leidyba, orientuota į viešąjį sektorių, čia įskaitant ir poįstatyminius aktus. LR teisės aktai yra aprašyti nepakankamai išsamiai, todėl ne visada institucijoms aišku, kaip juos pritaikyti praktiškai. Lietuvoje dabar galiojančiuose teisės aktuose dažnai pritrūksta aiškumo, konkretumo. Vyrauja deklaratyvios frazės, tokios kaip: „gerinti“, „modernizuoti“, „reikia optimizuoti“, „padidinti kokybę“ ir t.t., o kaip tai padaryti konkrečiai, teisės aktai nenurodo.

Atliekant tyrimą institucijose ir nagrinėjant jų teisinį e. demokratijos naudojimo reguliavimą, pastebėta, kad institucijose nėra patvirtintų teisės aktų, strateginių dokumentų, apibrėžiančių e. demokratijos naudojimo būdus, numatančių e. demokratijos infrastruktūros plėtrą. Tyrimo metu (2010 – 2011 m.) Tauragės regione tiriamuose institucijose neužregistruotas nei vienas teisės aktas ar potvarkis kuris reglamentuotų elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtrą regione.

Apibendrinant galime daryti išvadą, kad viešojo valdymo institucijos e. demokratijos infrastruktūros plėtros savo veiklos planavime nenumato. Visos institucijos vieningai teigia, kad *valstybė nepakankamai įtakoja ir skatina elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtrą*, tačiau pasiūlymų, kaip reikėtų gerinti šią situaciją nepateikia. Nors atsižvelgiant į viešojo sektoriaus neužrašytas mintis, galima sakyti, kad nepakankamai finansuojamos viešojo sektoriaus siūlomos idėjos.

¹⁴ Informacinės visuomenės plėtros komitetas, prie LRV. Prieiga internetu: 2011-04-22
<http://www.ivpk.lt/everslas/eps/1.pdf>

Siekiant sėkmingo elektroninės demokratijos įgyvendinimo institucijoje, būtinas *tinkamas savivaldos specialistų pasirengimas, pakankamas IKT* lygis. Naujų technologijų diegimas institucijose reikalauja iš darbuotojų naujų žinių ir įgūdžių informacinių technologijų srityje. Garima konstatuoti, kad valstybės tarnautojo efektyvios veiklos elektroninėje erdvėje užtikrinimui būtinas profesinis kompiuterinis raštingumas padedantis formuoti aiškią kompiuterio taikymo profesinėje veikloje motyvaciją. Valstybės tarnautojai turi suprasti, kaip svarbu gerai suprasti ir žinoti IKT teikiamas galimybes, kaip personalas turi turėti gerai išvystytus technologinio raštingumo pagrindus, o svarbiausias faktorius motyvacija, tiek vadovų, tiek personalo darbuotojų tarpe priimant naujoves.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad visuose tiriamuose institucijose daugiau mažiau *darbuotojai yra suinteresuoti ir motyvuoti įgyti daugiau žinių apie diegiamas naujoves savivaldos institucijose*. Savivaldos institucijose nuolat vyksta kompiuterinio raštingumo lygio kėlimas, kai kuriuose institucijose yra sukurta ir veikia darbuotojų mokymo / kvalifikacijos kėlimo sistema.

Kompiuterizacijos lygis savivaldybėse yra pakankamas, tačiau e. parašo naudojimas nėra taikomas.

Tyrimo metu išsiaiškinta, kad institucijos naudojami kitų institucijų elektroninių paslaugų sistemomis: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SODRA) elektronine draudėjų aptarnavimo sistema (EDAS) ir valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI), Elektroninio deklaravimo sistema (EDS). Manoma, kad visada prigyja tai, kas naudinga ir efektyvu. Elektroninė bankininkystė ar elektroninis deklaravimas paplito, kai visuomenė suprato, kad tai naudinga. Taip bus ir su e. parašu. Valstybinės institucijos nepasirengusios naudoti e. parašą atvirose sistemose, todėl visuomenei bendraujant su jomis, nėra prasmės naudotis e. parašu.

Kai gyventojai ir valstybės tarnautojai praktiškai pajus sistemos naudingumą praktine prasme viskas vyks sparčiai.

Nors Tauragės regiono tiriamose institucijose nenaudojamas e. parašas, bet yra įgyvendinami elektroninės demokratijos projektai. Šiuo metu Tauragės regione yra įgyvendinami projektai:

- Tauragės apskrities savivaldybių tarybų sprendimų priėmimo viešinimas elektroninėmis priemonėmis;
- Tauragės rajono savivaldybės vidaus administravimo sistemos tobulinimas;
- „Vieno langelio“ principu veikiančios piliečių aptarnavimo ir paslaugų teikimo sistemos sukūrimas Tauragės rajono savivaldybėje.

Pradedamas įgyvendinti projektas „**Tauragės apskrities savivaldybių tarybų sprendimų priėmimo viešinimas elektroninėmis priemonėmis**“, finansuojamas iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė

visuomenė visiems“ įgyvendinimo priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-05-R „**Elektroninė demokratija: regionai**“ (2 priedas). Tauragės savivaldybėje šį projektą pristatė: Plėtros, investicijų ir turto valdymo sk. vyr. specialistė E. G., 2009 m. birželio 15 d..

Pradėjus įgyvendinti šį projektą buvo atlikta Tauragės regiono savivaldybės (Tauragės rajono savivaldybė, Jurbarko rajono savivaldybė, Pagėgių rajono savivaldybė, Šilalės rajono savivaldybė) gyventojų apklausa, kurios tikslas – nustatyti gyventojų informuotumą elektroninės valdžios srityje, identifikuoti gyventojams svarbiausias ir aktualiausias informacinių technologijų taikymo sritis. Apklausos pagrindu buvo formuluojamos užduotys ir rekomendacijos dėl IT priemonių vystymo Tauragės regiono savivaldybėse, švietimo bei sveikatos įstaigose.

Tauragės regiono gyventojų nuomonės tyrimas buvo vykdomas dviem etapais: apklausiant Tauragės regiono gyventojus telefonu ir suformavus internetinę apklausos formą skirtą tikslinei Tauragės regiono gyventojų auditorijai.

Vykdytos telefoninės apklausos pagrindinis tikslas – ištirti Tauragės regiono gyventojų viešųjų paslaugų poreikį ir informavimo apie teikiamas viešąsias paslaugas lygį.

Informacija apie internetinę Tauragės regiono gyventojų apklausą buvo patalpinta visų Tauragės regiono savivaldybių (Tauragės rajono, Šilalės rajono, Jurbarko rajono, Pagėgių) tinklapiuose, todėl buvo orientuota į tikslinę Tauragės regiono gyventojų imtį – asmenis, kurie naudojami (interesantai) arba suteikia (savivaldybių ir kitų valstybinių institucijų darbuotojai) viešąsias paslaugas. Šios apklausos rezultatus galime apžvelgti 3 priede.

Iš apklausos rezultatų galime daryti išvadas:

- Viešųjų elektroninių paslaugų lygis Tauragės regione yra žemesnis nei viešųjų paslaugų suteikiamų tradiciniu būdu savivaldybių administracijose (ir administracijoms pavaldžiose įstaigose), tačiau elektroninių paslaugų vartojimas internetu jau siekia beveik 40 procentų visų užsakomų viešųjų paslaugų;
- Informacijos sklaida, patogus naudojimas ir sumažintos paslaugų kainos galėtų padidinti viešųjų elektroninių paslaugų naudojimo lygį ir jų suteikimo kokybines charakteristikas.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad tyrimo metu, „**Tauragės apskrities savivaldybių tarybų sprendimų priėmimo viešinimas elektroninėmis priemonėmis**“, projektas dar yra iki galo neįgyvendintas, todėl negalima padaryti išvadų, kas bus atlikta ir kas pasiekta šio projekto metu. Tačiau galima teigti, kad Tauragės regione projekto kontekste prioritetas yra teikiamas dokumentų valdymo sistemoms (DVS), elektroninių paslaugų valdymo sistemoms (EVPS) sukurti. Taip pat bus įdiegta finansų apskaitos valdymo sistema, optimizuota strateginio planavimo sistema, sukurta ir pritaikyta strateginio planavimo procesui geoinformacinių duomenų informacinė sistema.

Sukurta e. demokratijos paslauga „Savivaldos politikų darbo proceso viešinimas internete ir grįžtamojo ryšio užtikrinimas”, bei e. demokratijos paslauga „Teisės aktų perkėlimas į elektroninę terpę ir viešinimas interneto svetainėse”. Šiuo metu yra atnaujinta Tauragės rajono savivaldybės svetainė.

3.3 Viešosios informacijos prieinamumas Tauragės regiono savivaldos institucijose

Paprojektyje „Lietuvos ir Norvegijos savivaldos asociacijų ir savivaldybių bendradarbiavimo stiprinimas savivaldybių elektroninės valdžios paslaugų plėtojimo srityje”¹⁵ teigiama, kad E. paslaugų teikimas gyventojams – tai ir viena iš vietos savivaldos bei savivaldybių administracinių gebėjimų stiprinimo priemonių. Tinkamas jų diegimas ir teikimo organizavimas savivaldybių administracijose jau seniai tapo viena esminių sąlygų plėtoti informacinę visuomenę, kartu formuojant stiprią ir efektyvią vietos savivaldos sistemą. Nepaisant bendro suvokimo apie elektroninės valdžios svarbą, šie tikslai yra sunkiai pasiekiami neturint patirties ir visas savivaldybes vienijančios vizijos.

Elektroninės savivaldybės (e. Savivaldybės) plėtra visų pirma yra orientuota į piliečių ir verslo sektoriaus poreikius. Šiandien daugiau nei 6 iš 10 lietuvių naudojami internetu ir šis skaičius nuolat auga. Bendraujame elektroniniu paštu, skaitome naujienas internete, rezervuojame lėktuvo bilietus, naudojame elektroninę bankininkystę ir vis dažniau naudojame internetą ieškodami informacijos ir paslaugų, teikiamų viešajame sektoriuje (tame tarpe ir savivaldybėse). Šiandien informacinės ir ryšių technologijos (IRT) yra viena iš svarbiausių viešojo sektoriaus modernizavimo ir restruktūrizavimo priemonių. Produktyvus IRT naudojimas gali didele dalimi pakeisti įprastą techninį rutininį darbą savivaldybėje, taip atlaisvinantis savivaldybės darbuotojus tiesioginiam darbui.

Augustinaitis (2002), mano, kad diegiant informacines technologijas sudaromos prielaidos elektronines demokratijos raidai, dalyvavimui rinkimuose, pilietiniame dialoge, informavimo paslaugų tobulinimui, bendradarbiavimui ir kontroliavimui, apklausų ir konsultacijų organizavimui.

E. valdžios raidos tendencijos, jos svarba valdžios įstaigų efektyvumui didinti bei e. demokratijai plėtoti ir kiti bruožai mokslinėje literatūroje nagrinėjami įvairiais požiūriais paprastai išryškinant vieną ar kitą aspektą. Iki šiol diskutuojama, kuris e. valdžios bruožas yra svarbiausias, ir pateikta daugybė elektroninės valdžios, e. demokratijos sąvokų aiškinimų bei esmės vertinimų.

Literatūros šaltiniuose teigiama, kad viešosios valdžios institucijos, įgyvendindamos e. demokratijos projektus, greičiau apsikeistų bei apdorotų informaciją, kitaip tariant, informacinių sistemų naudojimas viešajame sektoriuje galėtų padaryti valstybinių institucijų biurokratinę sistemą efektyvesnę ir lankstesnę. Viešosios informacijos prieinamumas savivaldos institucijose skatins

¹⁵Lietuvos e. savivaldybės strategijos matmenys. http://www.lsa.lt/failai/itprojektas/IT_GS_e.Strategija.pdf. Prieiga internetu: 2011-04-22

daugiau domėtis Tarybos posėdžių medžiaga, nutarimais ir kita savivaldos institucijų veikla. 7 lentelėje pateikiama viešosios informacijos prieinamumas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė.

7 lentelė

Viešosios informacijos prieinamumas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė

Viešojo valdymo institucijos pavadinimas	Gyventojai gali savivaldybių tinklapiuose rasti Tarybos posėdžių medžiagą, susipažinti su nutarimais	Viešai transliuojamos Tarybos posėdžių transliacijos	E. demokratijos plėtojimas seniūnijose	„Naujienlaikraštis“ viena iš paprasčiausių viešosios informacijos prieinamumo priemonių	Pagrindinės problemos ir jų sprendimo kryptys
1	2	3	4	5	6
Tauragės rajono savivaldybė	+	–	–	+	•Nenurodoma
Tauragės rajono savivaldybės administracija	+	+	–	–	•Problemų nenurodoma
Jurbarko rajono savivaldybės administracija	+	+	+	+	•Problemų nėra
Pagėgių savivaldybės administracija	+	+	+	+	•Problemų nėra
Šilalės rajono savivaldybės administracija	+	–	–	+	•Darbuotojų motyvacijos didinimas

Ženklinimų reikšmės: + taip; – ne

Siekiant išsiaiškinti viešosios informacijos prieinamumą, pirmiausia buvo atkreiptas dėmesys į tai, ar gyventojai gali savivaldybės tinklapyje rasti Tarybos posėdžių medžiagą ir susipažinti su nutarimais. Juk viešajame sektoriuje visus sprendimus, projektus susijusius tiek su e. demokratija, su e. valdžia, priima ir pateikia įgyvendinimui Tarybos posėdžiuose.

Atliekant tyrimą institucijose buvo tiesiog vieningai pakomentuota:

„Tinklapyje yra publikuojami tarybos sprendimų projektai ir priimti sprendimai; Tauragės rajone nėra viešai transliuojami Tarybos posėdžiai”.

Siekiant užtikrinti viešųjų paslaugų prieinamumą regione buvo teikiamos individualių konsultacijų paslaugas verslo steigimo ir vystymo klausimais. Konsultacijų metu interesantams

buvo pasiūlytos konkrečios e. demokratijos įgyvendinimo galimybės bei su e. demokratijos įgyvendinimo pradžia susijusių problemų sprendimo būdai.

Tauragės regiono Tarybos tikslas - užtikrinti Tauragės regiono savivaldybių veiklos skaidrumą ir sprendimų priėmimo kokybę.

Seniūnijos veikla yra tiesiogiai susijusi su savivaldybės administracijos vykdomomis funkcijomis ir teikiamomis paslaugomis, todėl tikslinga seniūnijų teikiamas paslaugas integruoti į bendrą administracijos teikiamų viešųjų paslaugų teikimo ir dokumentų valdymo sistemą.

Nustačius elektroninės demokratijos galimybes savivaldybių tinklapiuose, tikslinga apžvelgti Tauragės regiono (Tauragės rajono savivaldybės, Jurbarko rajono savivaldybės, Pagėgių savivaldybės, Šilalės rajono savivaldybės) savivaldybių tinklapius. Ar tikrai tinklapiuose yra publikuojami Tarybos sprendimai, priimti projektai (8 lentelė)?

8 lentelė

Tauragės regiono (Tauragės rajono savivaldybės, Jurbarko rajono savivaldybės, Pagėgių savivaldybės, Šilalės rajono savivaldybės) savivaldybių tinklapių apžvalga

Viešojo valdymo institucijos pavadinimas	Naudojamas tinklapis	Publikuojami Tarybos sprendimai
Tauragės rajono savivaldybė	http://www.taurage.lt	Naujienos
Tauragės rajono savivaldybės administracija	http://www.taurage.lt/	Naujienos
Jurbarko rajono savivaldybės administracija	http://www.jurbarkas.lt/	Naujienos
Pagėgių savivaldybės administracija	http://www.pagegiai.lt/	Naujienos
Šilalės rajono savivaldybės administracija	http://www.silale.lt/	Naujienos

Viešojo sektoriaus informacija (toliau - VSI) yra didžiausias informacijos šaltinis. Viešojo sektoriaus institucijos, vykdydamos savo veiklą, renka, kaupia, apdoroja, naudoja ir platina daugybę įvairios informacijos daugelyje veiklos sričių, pavyzdžiui: ekonomikos, geografijos, orų, turizmo, verslo, švietimo, e. paslaugų, socialinių reikalų ir kt. Fizinių ar juridinių asmenų naudojimas viešojo sektoriaus institucijų disponuojama informacija komerciniais arba nekomerciniais tikslais, išskyrus pirminį tikslą pagal viešąją užduotį, kuriai informacija buvo skirta, yra VSI pakartotinis naudojimas. VSI, kaip vertingas informacijos šaltinis, galėtų būti naudojama privataus sektoriaus, vystant paslaugų ir produktų pridėtinę vertę. Naujos informacijos ir ryšių technologijos leidžia informaciją ne tik rinkti, saugoti, analizuoti ir skleisti efektyvesniu, patogesniu ir pigesniu būdu VSI vartotojui, bet ir suteikia naujų jos panaudojimo galimybių.

Atlikus tyrimą galime daryti išvadą, jog 88% institucijų informaciją pateikia savo interneto puslapiuose. Internetu prieinamų rinkmenų skaičius įstaigose yra nevienodas. Dažniausiai nurodoma, jog puslapyje yra pasiekiamos 1 - 9 informacijos rinkmenos. Visą, informacijos rinkmenose esančią, informaciją galima parsisiųsti iš teikiančių tokią galimybę institucijų. Kas

penkta tokia įstaiga riboja informacijos parsisiuntimą ir leidžia prisisiųsdinti tik dalį pateikiamų rinkmenų.

E. demokratijos plėtojimas seniūnijose		E. demokratijos neplėtojimas seniūnijose		
TAIP		NE		
Jurbarko rajono savivaldybės administracija	Pagėgių savivaldybės administracija	Tauragės rajono savivaldybės administracija	Tauragės rajono savivaldybė	Šilalės rajono savivaldybės administracija

7 pav. Elektroninės demokratijos plėtojimas tiriamų rajonų seniūnijose

Apžvelgus turimus tyrimo rezultatus, vis tik galime daryti išvadą, kad Tauragės regiono savivaldybėse kyla nemažai klausimų susijusių su elektroninės demokratijos įgyvendinimu ir plėtros galimybėmis. Iš apklaustų institucijų net trys institucijos teigė, kad yra labai sunku įgyvendinti e. demokratiją seniūnijose (7 paveikslas), sudėtinga darbuotojus ir savivaldybių gyventojus motyvuoti e. demokratijos kryptimi. Pateikus papildomą klausimą „ar pritartų informacinių terminalų plėtrai seniūnijose“, visos viešojo sektoriaus institucijos atsakė, kad „nepritartų“.

3.4 Piliiečių elektroninis dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose tendencijų analizė

Bendroji 3 – osios piliiečių elektroninis dalyvavimas sprendimų priėmimo proceso tyrimo srities Tauragės regiono institucijose gautų rezultatų analizė pateikiama 9 lentelėje.

Elektroninės demokratijos įgyvendinimo valdymo procesas Tauragės regiono savivaldos institucijose bendroji duomenų analizė

Viešojo valdymo institucijos pavadinimas	Piliečiai aktyviai skatinami elektroninių priemonių pagalba dalyvauti sprendimų	Savivaldybės tinklapyje organizuojamos gyventojų apklausos	Gyventojų konsultacijos rūpimais savivaldos klausimais elektroniniu būdu	Peticijų pateikimas elektroniniu būdu	Jaunimo įtraukimas į e. demokratijos įgyvendinimo projektus	E. balsavimo galimybės	Pagrindinės problemos ir jų sprendimo kryptys
1	2	3	4	5	6	7	8
Tauragės rajono savivaldybė	–	+	+	–	–	–	•Sprendimus priima taryba, o ne gyventojai
Tauragės rajono savivaldybės administracija	–	+	–	–	–	+	•Motyvas „nežinojimas”
Jurbarko rajono savivaldybės administracija	–	+	–	–	–	+	•Informacijos trūkumas
Pagėgių savivaldybės administracija	+	+	+	+	+	+	•Nenurodoma
Šilalės rajono savivaldybės administracija	–	+	–	+	+	+	•Nenurodoma

Žymėjimų reikšmės: + taip, – ne.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti ar rajono gyventojai skatinami elektroninių priemonių pagalba dalyvauti sprendimų priėmimo. Išanalizavus turimus rezultatus paaiškėjo, kad rajono gyventojai nėra skatinami dalyvauti priimamuose sprendimuose, manoma, kad tai dali atlikti išrinkta taryba, be gyventojų įsikišimo.

Gyventojų dalyvavimo demokratiame sprendimų priėmimo sąvoka tampa vis populiarsnė, tai gyvybingas, bet kartu ir daug problemų savyje talpinantis procesas. Aktyvus ir kokybiškas gyventojų dalyvavimas daro reikšmingą įtaką sprendimams, kurie veikia kiekvieno piliečio gyvenimą, tačiau, ar tai tikrai kiekvienas giliai suvokia?

Savivaldybėse priimami sprendimai tiesiogiai daro įtaką žmonių gyvenimams ir jie pastebimi pirmiausiai. Suprantama, kad ne visi savivaldybių priimami sprendimai tenkina absoliučią daugumą gyventojų, juk savivaldybės dažnai yra priverstos priimti sprendimus, kuriems nepitaria dalis gyventojų arba kurie supriešina skirtingas bendruomenės grupes. Sprendimų priėmimo procese dalyvaujančių šalių lūkesčiai, tikslai ir galimybės priimant sprendimą labai skirtingi, todėl, kad dialogas būtų sklandus, labai priklauso nuo vietinės valdžios, kuri turi geriausias sąlygas stebėti bendruomenę, identifikuoti jos interesus ir požiūrius. Dalyvaujant tokiuose procesuose gyventojai

suvoks, kad savivaldybė kartais sprendžia sudėtingas problemas ir labai sunku surasti vieningą nuomonę. Kuo išsamiau gyventojai sužino, kaip priimami sprendimai savivaldybėje, tuo labiau jie siekia dalyvauti šiame procese. Tačiau gyventojai turi žinoti, kad savivaldybės atstovams rūpi bendruomenės nuomonė ir jie pasirėngę ją įvertinti ir panaudoti. Todėl konsultavimasis ir aiškinimas gyventojams turėtų tapti natūraliu ir pastoviu reiškiniu savivaldybėje.

Dažnai kyla klausimas kaip organizuoti tiesioginį gyventojų dalyvavimą elektroninių priemonių pagalba, kad jis ne stabdytų, o spartintų sprendimų priėmimą savivaldybėse?

Tyrimo metu apklausoje dalyvavusių institucijų atstovai teigė, kad teisinės prielaidos įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimą yra nepakankamos. Pasidomėjus, kokių teisės aktų trūksta, kad gyventojai būtų labiau įtraukiami į sprendimų priėmimą, pasigesta reikiamų savivaldybių tarybų sprendimų, taip pat reikėtų metodinės medžiagos. Tai leidžia daryti išvadą, kad savivaldybių atstovai skeptiškai vertina gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimą ir nemano, kad tai padidintų savivaldybės administracijos struktūrinių padalinių – seniūnijų funkcijų vykdymo efektyvumą. Akivaizdžiai matyti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių viešųjų institucijų atstovai tvirtino, kad gyventojai neįtraukiami į sprendimų priėmimo procesus.

Bendraujant su viešųjų įstaigų atstovais buvo diskutuojama, kokiais būdais gyventojai yra įtraukiami į sprendimų priėmimą savivaldybėje, visuose tiriamuose institucijose teigė, kad gyventojai yra supažindinami su sprendimų projektais, sprendimų projektai yra paskelbiami spaudoje ir laukiama gyventojų vertinimo organizuodami apklausas. Tarp visų apklaustų institucijų mažiausiai populiarios gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimą savivaldybėje formos buvo darbas su jaunimo grupėmis. Taigi tyrimas parodė, kad nėra siekiama ieškoti kuo įvairesnių ir veiksmingesnių gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimą formų.

Apklaustų viešųjų institucijų atstovai pažymėjo, kad gyventojams trūksta entuziazmo dalyvauti sprendimų priėmime. Dažnai dominuoja negatyvus bendravimas, kada gyventojai tik išreiškia skundus dėl vienos ar kitos problemos, nepasiūlydami, kaip konkrečiai būtų galima išspręsti problemą. Jų nuomone, kad dažnai gyventojams dalyvauti trukdo materialiniai dalykai, tai yra materialinius nepriteklus (ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse) išgyvenantys asmenys nerodo jokios iniciatyvos įsitraukti į visai bendruomenei svarbių problemų sprendimą, vertintina kritiškai, nes egzistuoja ryškių pavyzdžių, kai išreiškiant neigiamą nuomonę jokie veiksniai netrukdo. Pastaruoju metu visos savivaldybės susiduria su lėšų stygiu.

Vietos savivados įstatymas numato puikias vietos gyventojų apklausos galimybes: apklausos paskelbimo iniciatyvos teisė priklauso savivaldybės gyventojams ir savivaldybės tarybai; apklausa gali būti surengta visoje savivaldybės teritorijoje, vienos ar kelių seniūnijų teritorijoje arba gyvenamosios vietovės teritorijoje, tačiau praktika rodo, kad šia galimybe naudojamosi retai. Nors apklausos rezultatai pagal įstatymą yra patariamojo pobūdžio, tačiau apklausa suteiktų galimybę

gyventojams tiesiogiai dalyvauti išsakant savo nuomonę, todėl dažniau naudojant šį mechanizmą jis galėtų būti kaip tam tikra vietinės valdžios veiklos kontrolės forma.

Tiriamuoju laikotarpiu buvo pasinaudota gyventojų apklausos galimybe. Tauragės tinklalapyje (www.taurage.lt) 2011 m. sausio 31 d. skyrelyje *apklausos* buvo patalpinta apklausa (žr. 4 priede) „**Elektroninės valdžios diegimas ir plėtros galimybės, elektroninės demokratijos įgyvendinimas ir plėtros tendencijos, Tauragės regione**“, ši apklausa tęsėsi iki 2011 m. vasario 28 d.

Apklausoje dalyvavo 75% moterų ir 25% vyrų. Kaip matome moterys labiau linkusios dalyvauti apklausose, stakinėti į užduodamus klausimus, vyrai labiau saltūresni, savo nuomonę pasilieka sau. Apklausą pildė įvairaus amžiaus gyventojai, visi kas tik domisi savivaldybėje įgyvendinamomis naujovėmis. Didžiausią apklaustųjų procentą (52%) sudarė iki 25 metų jaunimas.

Taigi jau dabar galime daryti išvadą, kad jaunimas noriai dalyvauja apklausose, manoma, jog noriai dalyvautų ir elektroninės demokratijos projektuose jaunimui.

Atlikus apklausą, analizuojant turimus rezultatus buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad, apklausoje dalyvavo 45% gyventojų su aukštauoju universitetiniu išsilavinimu, 36% apklausoje dalyvavusių gyventojų nurodė turintys pradinį išsilavinimą, vidurinį 14% bei aukštąjį ne universitetinį išsilavinimą turėjo 5% apklaustųjų. Gauti rezultatai parodė, kad į pateiktus klausimus atsakė 49% gyventojų gyvenančių Tauragės mieste, 42% Tauragės rajone ir 9% iš jų buvo ne Tauragės rajono gyventojai. Nors apklausa buvo patalpinta kaip manoma regiono centriniame tinklalapyje, bet apklausoje pagrindiniai dalyviai Tauragės miesto gyventojai.

Vienas iš platesnių ir didesnę reikšmę turinčių klausimų apklausoje buvo: *Kokie yra Jūsų pagrindiniai asmeniniai poreikiai, susiję su viešųjų elektroninių paslaugų teikimu?*. Į šį klausimą gyventojai atsakydami galėjo pasirinkdami kelis variantus. Kaip matome gyventojų didžiausias poreikis (60%) yra pažymų gavimas, mažiausias (5%) poreikis licencijų gavimas. Tyrimo eigoje kalbėjome apie gyventojų nuomonės pareiškimą apie Tarybos priimtus sprendimus. Pasirodo, kad tik pusei apklaustųjų (50%) tai yra svarbu, visi kiti tiesiog neišsakė savo nuomonės ar tiesiog susilaikė nuo komentarų.

Į klausimą: *Kaip manote, ar vyksta pakankamas visuomenės švietimas, E. demokratijos klausimais?*

Atliekant tyrimą siekta kuo daugiau išsiaiškinti ką gyventojai mano apie e. demokratiją. Ar šis posakis „*elektroninė demokratija*“ nesukelia neaiškumų. Piliečių dalyvavimas yra būtinas bruožas demokratinėje visuomenėje. Be to, mokslininkai, nagrinėjantys demokratijos. e. demokratijos sampratą, teigia, kad būtina siekti ir kitų pilietinio dalyvavimo formų, įtraukiant piliečius į viešojo administravimo institucijų valdymą. „Piliečių dalyvavimas padeda valdžiai geriau tenkinti piliečių poreikius, o piliečiams suteikia galimybę juos išsakyti“ (Gineitienė, Domarkas, 2000).

Galima teigti, kad piliečių dalyvavimas – tai procesas, kurio metu įvairios visuomenės organizacijos aktyviai dalyvauja užmezgant ryšį su vietos valdžios institucijomis sprendžiant visuomenei rūpimus klausimus. Piliečiai, kaip valdžios institucijų teikiamų paslaugų vartotojai, yra jautresni visuomenės poreikiams ir tiesiogiai susidurdami su tam tikra problema gali geriau įvertinti situaciją bei pasiūlyti savo sprendimo variantą. Be to, piliečiai, įgiję dalyvavimo patirties, tampa tolerantiškesni bei labiau išprusę. Jiems dalyvavimo esmė tampa svarbi ne tik kaip asmeninių poreikių tenkinimas, bet ir kaip piliečių grupės ar visos visuomenės interesų išraiška (Kaufman, 1989).

Reikšmingiausias veiksnys, lemiantis piliečių dalyvavimą savivaldybių valdyme, yra įstatymiškai apibrėžtos dalyvavimo galimybės. Lietuvos Respublikoje piliečiams galimybę dalyvauti savivaldybių valdymo procese garantuoja tarptautiniai ir Lietuvos Respublikos teisės aktai.

Šio tyrimo metu norėtasi išsiaiškinti ar yra galimybė įtraukti visuomenę, politikus ir valstybės institucijas į diskusiją, kaip e. demokratijos procesai gali prisidėti prie darnaus Lietuvos vystymosi, valstybės viešojo sektoriaus skaidrumo užtikrinimo, sužadinti visuomenės aktyvumą, remti ir skatinti iniciatyvas, kurios suteikia piliečiams galimybę efektyviau dalyvauti pilietiniame ir politiniame gyvenime, apjungti veiklą, idėjas, keliamus pavojus ir procesus bei taip pasiekti sinergijos efektą.

Išanalizavus informantų išsakytą nuomonę apie elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtos tendencijas Tauragės regione nustatyta, kad institucijos elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtrą viešojo valdymo srityje daugiausia numato per ES SF paramą. Apibendrinus gautus rezultatus išvelgiamos e. demokratijos viešose institucijose plėtos tendencijos:

- užtikrinti e. demokratijos priemonių ir paslaugų efektyvaus įgyvendinimo tęstinį darbą;
- skatinti elektroninės demokratijos priemonių ir paslaugų efektyvų įgyvendinimą bei Lietuvos piliečių informavimą, siekiant įtraukti plačiąją visuomenę dalyvauti Lietuvos e. demokratijos bendros strategijos sukūrimo ir įgyvendinimo;
- siekti užtikrinti elektronines demokratijos darbo tęstinumą.

Viešojo sektoriaus institucijos, siekdamos teikti geros kokybės paslaugas visais lygmenimis, turi gebėti greitai reaguoti į iššūkius, dirgti ir naudoti naujas technologijas, taip užtikrindamos pokyčių visose viešojo administravimo institucijose vykimą.

IŠVADOS

Išanalizavus viešojo sektoriaus modernizavimo procesą elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros aspektu, pateikiamos **teorinės tyrimo išvados**:

- Elektroninė valdžia – neatsiejama šiuolaikinių viešojo administravimo institucijų veiklos forma, atverianti modernias valstybės valdymo informacinėmis komunikacinėmis technologijomis galimybes ir įrodanti elektroninės demokratijos įgyvendinimo poreikį, informacijos pasikeitimo elektroninėmis priemonėmis, ypač elektroninių sistemų naudojimui.
- Pereinant prie šiuolaikinių elektroninės valdžios principų įgyvendinimo, elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijų, administravimo priemonių naudojimui viešajame sektoriuje skiriamas didelis dėmesys, todėl poreikis spręsti klausimus, susijusius su šių priemonių teoriniu ir praktiniu įgyvendinimu, yra ypač aktualus šiuolaikinio viešojo administravimo sistemoje.
- E. demokratijos samprata pasaulyje įsitvirtinusi dar netvirtai. Apibrėžimų ir klasifikacijų gausa neleidžia susidaryti vieningai e. demokratijos sampratai. Nėra nė vieno apibrėžimo, kuris apimtų visus kitus apibrėžimus. E. demokratija kol kas lieka nepasiekiamas daugumai šalių, o įgyvendinami projektai turi trūkumų, kurie dažniausiai susiję ne su technologijomis, o su žmonių mąstysena.
- Prognozuojamose viešojo sektoriaus elektroninės demokratijos teorinėse ir praktinėse tendencijose ypatingas dėmesys skiriamas teisės aktams. Įstatyminė bazė tiesiogiai apima tik informacines komunikacines technologijas, o elektroninės demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai teisinė bazė Lietuvoje dar yra nepakankama, trūksta efektyvaus įstatyminių normų diegimo į kasdienę veiklą praktikos ir valdininkų suvokimo apie elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros svarbą, viešojo administravimo efektyvumo.
- Lietuvos viešojo sektoriaus institucijos vis dar nesiryžta naudotis elektronine demokratija, nes dar nėra pasirengusios modernioms naujovėms informacinėje infrastruktūroje. Tai įgyvendinti galėtų padėti kompetentingos organizacijos, kontroliuojančios elektroninės demokratijos diegimą ir plėtros procesus, bei aktyvus bendradarbiavimas su kitomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, turinčiomis šioje srityje gerą patirtį.
- Siekiant, kad Lietuvos viešojo administravimo sistema atitiktų Europos šalių administravimo lygį, turėtų būti skiriama reali nuolatinė valstybės parama ES poreikius atitinkančių sprendimų paieškai, įgyvendinimui bei plėtrai, turėtų vykti glaudesnis verslo ir viešojo administravimo subjektų, mokslo darbuotojų ir tyrėjų bendradarbiavimas.
- Lietuvoje e-demokratija dar tik kuriasi. Nėra suformuluoto apibrėžimo, politinės partijos dar neužsimena apie e. demokratijos kūrimo galimybes. To priežastis – nebaigtas e. valdžios įgyvendinimas, taip pat siaura e. valdžios samprata, kuri riboja žmonių mastymą. Būtent

dėl siauro e. valdžios suvokimo e. demokratijos sąvoka dažnai vartojama kaip platesnis e. valdžios atitikmuo.

Praktinės tyrimo išvados. Parengta elektroninės demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje įgyvendinimo ir plėtros galimybių įžvalga (PEST, SSGG) bei Tauragės regiono viešojo sektoriaus institucijose atliktas kokybinis tyrimas, leido suformuluoti šias praktines tyrimo išvadas:

- Lietuvos Respublikos teisinė bazė nėra tinkamai parengta elektroninės demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai. Išlieka labai svarbi tolesnė teisės aktų, orientuotų į viešąjį sektorių, leidyba. Teisės aktai aprašyti nepakankamai išsamiai, todėl valstybės valdymo ir vietos savivaldos institucijoms neaišku, kaip juos pritaikyti praktiškai. Atsižvelgiant į viešojo sektoriaus institucijų poreikius, būtų tikslinga peržiūrėti ir papildyti teisės aktus, strateginius dokumentus.

- Požiūris į elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtrą valstybės ir vietos savivaldos institucijose yra labiau formalus, nei strateginis. Skyriai, vykdydami savo funkcijas, elektroninės demokratijos naudojimui skiria nepakankamai dėmesio. Skyrių uždaviniuose yra numatytų konkrečių projektų elektroninės demokratijos įgyvendinimui ir plėtrai, tačiau motyvacijos ir finansavimo projektams įgyvendinti nepakanka.

- Institucijos savo veikloje nenaudoja elektroninės demokratijos dėl teisės aktų netinkamo suderinamumo, nepakankamo valstybės skatinimo ir teigiamų pavyzdžių nebuvimo, iš dalies ir dėl darbuotojų pasipriešinimo naujovėms.

- Institucijų darbuotojai nėra motyvuoti naudotis elektronine demokratija, nėra pakeisti institucijų vidaus darbo reglamentai, nėra priimtų ir patvirtintų reglamentų viešojo administravimo institucijose.

- Savivaldybių atstovai skeptiškai vertina gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimą ir nemano, kad tai padidintų savivaldybės administracijos struktūrinių padalinių – seniūnijų funkcijų vykdymo efektyvumą.

- Tauragės regione institucijos elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtrą viešojo valdymo srityje daugiausia numato per ES SF paramą.

- Institucijos sunkiai suvokia informacijos, nuomonių perkėlimą į elektroninę terpę, pačios nerodo iniciatyvos ir nežvelgia poreikio savo veikloje naudoti elektroninę demokratiją, neturi galiojančių teisės aktų, kitų strateginių dokumentų, apibrėžiančių elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtros tendencijas.

Išanalizavus elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijas Tauragės regione bei apžvelgus problemas ir artimiausius uždavinius teoriniu aspektu, nustatyta, kad Lietuvos teisės aktų bazė nesudaro kliūčių įgyvendinti ir plėtoti elektroninę demokratiją, tik teisinėje bazėje, beje,

nėra tiesiogiai su elektronine demokratija susijusių teisės aktų ar potvarkių. Tačiau atlikus empirinį tyrimą valstybės valdymo ir vietos savivaldos institucijose ir įvertinus vartotojų požiūrį į elektroninės demokratijos įgyvendinimą, plėtros galimybes, paaiškėjo, kad per mažas motyvuotumas ir didelė baimė informacinių komunikacinių technologijų naujovėms.

Galima konstatuoti, kad tyrimo pradžioje iškeltoje *hipotezėje* - Elektroninės demokratijos įgyvendinimas ir plėtra Lietuvoje turi tendenciją spartėti, tačiau piliečių informavimas apie elektroninės demokratijos procesus bei piliečių dalyvavimas įgyvendinant elektroninės demokratijos priemones yra nepakankamas, reikalaujantis valdžios atstovų dėmesio ir atitinkamų sprendimų demokratiškesnių sprendimų plėtojimo kontekste – *pasitvirtino*.

REKOMENDACIJOS

Remiantis teorine nagrinėjamos problemos analize bei apibendrintomis elektroninės demokratijos valdymo Lietuvos viešajame sektoriuje įgyvendinimo ir plėtros galimybių išvalgomis (PEST, SSGG) bei Tauragės regiono viešojo sektoriaus institucijose atliktu kokybiniu tyrimu ir tyrimo išvadomis, suformuluotos rekomendacijos Seimui, Vyriausybei, Informacinės visuomenės plėtros komitetui, elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros tendencijų viešajame sektoriuje atžvilgiu:

- Lietuvos teisinės bazės ir standartizavimo pagal ES reikalavimus tobulinimas bei gerosios patirties iš kitų šalių perėjimas padėtų užtikrinti elektroninės demokratijos įgyvendinimą ir plėtros tendencijas viešajame sektoriuje, informacinių sistemų suderinamumą bei atitinkamą ES reikalavimams.
- Bendradarbiavimas su kitomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, turinčiomis šioje srityje didesnę patirtį, padėtų plėtoti elektroninės demokratijos valdymo partnerystės tinklą, spręsti techninio nesuderinamumo problemas, sudarytų palankias sąlygas elektroninės demokratijos įgyvendinimui viešojo sektoriaus institucijose.
- Geriausios praktikos pavyzdžių rodymas aukščiausio pagal hierarchiją („einant nuo viršaus žemyn“) valstybinio lygio institucijose (pvz., Vyriausybės, Seimo) galėtų paskatinti viešojo sektoriaus institucijas naudoti elektroninę demokratiją atvirose sistemose.
- Dabartinis valstybės tarnautojų žinių ugdymas Lietuvoje dažniausiai pagrįstas tik asmenine motyvacija, kuri ne visada sutampa su institucijos interesais. Būtų tikslinga sukurti viešojo sektoriaus darbuotojų elektroninių gebėjimų tobulinimo, kvalifikacijos kėlimo ir kompetencijos užtikrinimo sistemą.
- Skirti atskirą tarnybą (skyrių), atsakingą už elektroninės demokratijos įgyvendinimą, valstybės tarnautojų kvalifikacijos ir kompetencijų elektroninių gebėjimų srityje įvertinimo ir tobulinimo užtikrinimo sistemą, plėtros numatymą planavimo dokumentuose.
- Valstybės valdymo ir vietos savivaldos darbuotojų, dirbančių su elektroninės demokratijos projektais ir jų įgyvendinimu, elektroninių gebėjimų tobulinimas organizuojant kvalifikacijos tobulinimą, darbuotojų aprūpinimas pakankamu žinių kiekiu, sumažintų e. demokratijos valdymo teorinio ir praktinio atskirtumo problemą.
- Sukurti viešojo sektoriaus institucijų elektroninės demokratijos naudojimo ir skatinimo svertų sistemą, pagal kurią daugiausiai pasiekusios institucijos galėtų būti viešai pagerbiamos ir įvertinamos. Šie pasiekimai taip pat galėtų atspindėti vertinant atsakingų pareigūnų darbo rezultatus karjeros ir atlyginimo prasme.

Suformuotų rekomendacijų realizavimas galėtų padėti tobulinant viešojo sektoriaus institucijų veiklą, plėtoti elektroninės demokratijos valdymą bei elektroninės informacijos pasikeitimo galimybes viešajame sektoriuje. Sukaupti faktai sudaro pagrindą naujoms elektroninės demokratijos įgyvendinimo ir plėtros strategijoms, išvalgoms, kompetencijoms, strateginiams žemėlapiams kurti.

LITERATŪRA

1. Andrea Di Maio(2006). “Four Scenarios for Citizen Engagement in Policymaking”. Gartner 13 January;
2. Augustinaitis A., Petrauskas R. (2002). The First steps of E-Governance in Lithuania: from Theory to Practice. // Electronic government. Proceedings of First International conference EGOV2002, ISBN 3-540-44121-2, Springer – Verlag Berlin, p. 438-445;
3. Augustinaitis A., Petrauskas R. The first Steps pf e-Governance in Lithuania: from Theory to Practice.
http://www.ltu.lt/padaliniai/FAKULTETAI/vvf/zvvi/dokumentai/cv/augustinaitis_publicacij_os_files/fsEGL_ba_petrauskas.doc; Prieiga internetu: 2010-02-05
4. Augustinaitis A., Petrauskas R. The first Steps pf e-Governance in Lithuania: from Theory to Practice.
http://www.ltu.lt/padaliniai/FAKULTETAI/vvf/zvvi/dokumentai/cv/augustinaitis_publicacij_os_files/fsEGL_ba_petrauskas.doc; Prieiga internetu: 2010-03-05
5. Barcevičius, E., (2006) Plus ca change: Ar e-valdžia pagerins viešąjį valdymą Lietuvoje?, Politologija,;
6. Bellis M. “The History of Voting Machines“; Prieiga internetu: 2010-05-05;
<http://inventors.about.com/library/weekly/aa111300b.htm>;
7. Benchmarking e-Government in Europe and the US//
<http://www.rand.org/publications/MR/MR1733/MR1733.pdf>; Prieiga internetu: 2010-01-08
8. Benchmarking e-Government in Europe and the US//
<http://www.rand.org/publications/MR/MR1733/MR1733.pdf>; Prieiga internetu: 2010-02-08
9. Bielinis L., (2001), Elektroninės demokratijos prieštaravimai. Politologija, 3 (23).
10. Bitinas B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė V., (2009). Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
11. Bracewell. D. What is Participatory Democracy?//
<http://www.democraciaparticipativa.net/documentos/NelsonCommAdvocate.htm>;
12. Brack A., Noble P., (2001), E-democracy Around the World: A Survey for the Bertelsmann Foundation. Summer. Prieiga internetu: 2011-04-20
<http://www.begix.de/en/hintergrund/noble.html>
13. Britain launches largest trial of electronic voting in Europe. Prieiga internetu: 2010-05-05;
<http://www.electoralcommission.gov.uk/media-centre/newsreleas campaigns.cfm/news/188>
14. Caldow J., (2004.), „E-democracy: Putting Down Global Roots“. IBM Corporation. Institute for Electronic Government.

15. Caldow J., (2004), e-Democracy: putting Down Global Roots. Institute for Electronic Government. IBM Corporation.
16. Charles C. M. (1999). Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius.
17. Clift S. L. E., (2004), E-government and democracy.
18. //http://www.publicus.net/articles/cliftegovdemocracy.pdf; Prieiga internetu: 2010-03-09;
19. Commission of European communities, “Growth, Competitiveness and Employment: The Challenges and Ways forward into the 21st Century“, White Paper, COM (93) 700, 1993 December 5, Luxembourg.
20. Commission of the European Communities. (2003). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions „The Role of eGovernment for Europe’s Future“. Brussels, 26.9.2003, COM ,567 final.
21. Daunoraitė V., (2004) El. demokratijos pamokos Lietuvai ir Rytų kaimynams. Portr. // Respublika. – ISSN 1392-5873., p. 16.
22. Daunoraitė V., (2004m. birželio 3-16 d.). Mokslo Lietuva Nr. 11 (301).
23. Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures. Official Journal L 013, 19/01/2000.
24. e-Government: Technology for Good Governance, Development and Democracy in the MENA countries // <http://www-it.fmi.uni-sofia.bg/eg/res/eGovernmentMENA.pdf>; Prieiga internetu: 2010-02-24.
25. Elektroninis parašas. Kas tai? Prieiga internetu: 2010-06-05; <http://www.teisesforumas.lt/index.php/it-teise/201-elektronisparasaskastai.html>
26. Elektroninės valdžios koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2115 (Žin., 2003, Nr. 2-54).
27. Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1468 (Žin., 2003, Nr. 112 – 5022; 2006, Nr. 36 – 1284).
28. Fienberg H. A summary of Ian Budge’s “Direct Democracy: Setting Appropriate Terms of Debate”; <http://www.hfienberg.com/poltheory/budge.html>; Prieiga internetu: 2010-03-20;
29. Frechtling J., Sharp L. (1997). User – Friendly handbook for Mixed method Evaluations.
30. Garuckas, R., Kaziliūnas, A. (2008). E. valdžios ir viešojo sektoriaus sąveikos Lietuvoje analizė. Viešoji politika ir administravimas 23, p. 59-67.
31. Gineitienė, D., Domarkas, V., (2000). Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas: Technologija.

32. Ginevičius, R., Paliulis, N. K., Chlivickas, E., Merkevičius, J. (2006). XXI amžiaus iššūkiai: organizacijų ir visuomenės pokyčiai. – Vilnius.
33. Hagen M. „A Typology of Electronic Democracy“; http://www.uni-giessen.de/fb03/vinci/labore/netz/hag_en.htm; Prieiga internetu: 2010-03-20;
34. <http://media.penki.lt/search.aspx?Lang=LT&Element=Media&Media=Object&TopicID=132&ObjectID=151724>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
35. http://place.typepad.com/digitalcommons/2005/03/looking_back_on.html
36. <http://tom.riik.ee>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
37. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan016887.pdf>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
38. <http://www.computerhope.com/history/>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
39. <http://www.ivpk.lt/riap/?t=about>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
40. <http://www.lc.ee/themis>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
41. <http://www.lrinka.lt/Pranesim/ma.phtml>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
42. http://www.omni.lt/index.php?base/z_42795; Prieiga internetu: 2010-06-10.
43. <http://www.publicus.net/>; Prieiga internetu: 2010-03-20;
44. <http://www.vnds.lt/?name=texts&act=show&do=61>; Prieiga internetu: 2010-06-10.
45. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LR vyriausybės, (2002). Elektroninė vyriausybė: viešosios elektroninės paslaugos, valstybės registrai, valstybinio sektoriaus kompiuterizavimas. Vilnius.
46. Informacinės visuomenės teisė. (2005). Lietuvos vartotojų institutas VU Informacijos visuomenės studijų centras.
47. Informacinių technologijų visuomenė: humanitarinės interpretacijos. (2002). Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
48. Internet Law & Policy Forum. Survey of International Electronic and Digital Signature Initiatives. Prieiga internetu: 2010-06-05. // <http://www.ilpf.org/digsig/survey.htm>.
49. Jasienevičius R., Maciulevičius S., Otas A., Petrauskas V., Telešius E., (2005). Kompiuterinio raštingumo tyrimai ir ugdymo laimėjimai Lietuvoje. Informacijos mokslai.
50. Jastiuginas S. Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo eiga ir rezultatai. (2007). Pranešimo medžiaga [Vilnius, 2008 m. balandžio 18 d.]. <http://www3.lrs.lt/docs2/MNLXZOIK.PPT>, Prieiga internetu: (žr. 2011-04-15)
51. Justitia. Teisės mokslo ir praktikos žurnalas. ISSN 1392-5709. 2005 Nr. 1 (55).
52. Kaufman, H., (1989). Administrative decentralization and political power // Public administration review. No 1. January/February.

53. Kardelis K., (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai – Kaunas: Technologija Judex leidykla.
54. Kiškis M. Limba T., (2004). Elektroninės valdžios teisinio reglamentavimo prielaidos: esamų iniciatyvų Lietuvoje analizė. Mokslo darbai. Jurisprudencija T. 57
55. Kokia elektroninės demokratijos ateitis? Prieiga internetu: 2009-11-15; http://www.omni.lt/index.php?base/z_42795
56. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas. 2001 08 10 patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu Nr. 984
57. Lietuvos Informacinės visuomenės plėtros 2006 – 2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 615 (Žin., 2006, 71 – 2630)
58. Lietuvos Informacinės visuomenės plėtros 2006 – 2008 metų programos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 615 (Žin., 2006, 71 – 2630)
59. Lietuvos Informacinės visuomenės plėtros strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. 625 (Žin., 2005, 73 – 2649)
60. Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas // Žin., 2000, Nr. 61-1827
61. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. 1276 (Žin., 2004, 151 – 5497)
62. Limba T., (2004). Elektroninės valdžios priemonių įtaka viešosios vertės priemonių didinimui. Viešoji politika ir administravimas. 10: p. 65-69;
63. Limba T. ir Petrauskas R. Visuomenės ir valdžios bendravimo internetu kokybės aspektai Lietuvoje. Viešoji politika ir administravimas, 7, p. 89-93.
64. Limba, T., (2006). Elektroninės valdžios įgyvendinimo ypatumai Lietuvoje: visuomenės ir valdžios ryšys. Informacinės technologijos, p. 95-99;
65. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“
66. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 844 “Dėl Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų patvirtinimo“.
67. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Elektroninio balsavimo sistemos kūrimo darbai įgyja pagreitį. <http://www.vrk.lt/lt/naujienos/igyja-pagreiti.html>. Prieiga internetu: 2011-05-10.
68. Merkys G. (1995). Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys: paskaitų konspektas. Šiauliai.

69. Myers S., (1997). Demokratija – tai diskusija. Vadovas. Konektikuto koledžas. New London, Connecticut, U. S. A.
70. Morkūnienė J., (2002). Informacinė visuomenė kaip žinių visuomenė, Informacinių technologijų visuomenė: humanitarinės interpretacijos. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, p. 26-27
71. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. paskirto 22 d. nutarimu Nr. 1270 (Žin., 2005, 139 – 5019; 2007, Nr. 92 - 3699).
72. Norris P., (2001). „Digital divide: Civic Engagement, Information Poverty and Internet Worldwide”. Cambridge University Press.
73. Organisation for Economic co-operation and Development, (2003). Promise and Problems of E-Democracy. OECD, P 60-62
74. Organisation for Economic Co-operation and Development (2003). Promise and Problems of E-Democracy: Challenges of Online Citizen Engagement. OECD.
75. Organisation for Economic co-operation and Development (2003). Promise and Problems of E-Democracy. OECD.
76. Ožalienė A., (2007). Elektroninių dokumentų valdymas viešajame sektoriuje: plėtros galimybės. Nepublikuotas rankraštis. Šiaulių universitetas.
77. Ožalienė A., Šaparnienė Diana., (2009). *Management of Electronic Documents in Public Sector: Analysis of Possibilities and Trends of Development* // Socialiniai tyrimai, ISSN 1392-3110. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, nr. 3 (17), p. 50 – 60.
78. Pačėsa Tadas. Elektroninės demokratijos projektas suteiks skaidrumo. Tauragiškių balsas. 2009-09-18;
79. Paliulis N. K., Jurkėnaitė N., (2007). „Elektroninės valdžios plėtros Lietuvoje problemos ir tendencijos”.
80. Patton M. Qualitative evaluation and research methods. (1990), SAGE Publications. Newbury Park, London, New Delhi.
81. Petrauskas R., (2001). Informacinių technologijų taikymas viešajame administravime. – Vilnius LTU.
82. Petrauskas R., (2001). Informacinių technologijų taikymas viešajame administravime. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. P. 21-22.
83. Petrauskas R., Malinauskienė E., Paražinskaitė G., Vegytė N., (2009). Elektroninis dalyvavimas ir Lietuvos atstovaujamoji valdžia. Viešojo politika ir administravimas, ISSN 1648-2603. Nr. 27, p. 45-53.

84. Petukienė E., Tijūnaitienė R., (2007). Visuomenės dalyvavimas šiuolaikiniame viešajame valdyme // [A autorių kolektyvas]. Naujoji viešoji vadyba. Mokomoji knyga. ISBN 978-9955-25-259-7. Kaunas: Technologija. – 396 p. (p. 229-245)
85. Petukienė E., Tijūnaitienė R., (2007). Visuomenės dalyvavimas: socialinio kapitalo, demokratijos ir racionalaus pasirinkimo teorijų apžvalga. ISSN 1648-2603. *VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS*, Nr. 21
86. Piliečių dalyvavimas valdymo procesuose. (1999). Praktinis vadovas Lietuvos savivaldybėms.– Kaunas.
87. Ramonaitė A., (2008). Elektroninės demokratijos projektas siūlo naujas piliečių ir valdžios komunikacijos formas. // Politologija. – ISSN 1392-1681., Nr. 4, p. 111-114.
88. Ramonaitė A., (2007). Mokslinis projektas. Demokratija žinių visuomenėje: iššūkių ir galimybių analizė (e-demokratija). Vilnius.
89. Report on Europe and the Global Information Society: Recommendations of the High-level Group on the Information Society to the Corfu European Council. Bulletin of the European Union, Supplement No. 2/94.
90. Rupšienė L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla.
91. Sauliūnas D., (2000). Elektroninis parašas: evoliucija ar revoliucija? // Justitia, Nr. 3 (27).
92. Šaparnienė D., (2010). *Good Governance in Local Self-Government: Principles and Strategies*// International Scientific Publications, Economy & Business, nr. 5, p. 81 – 93.
93. Šaparnis G. (2000). Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausimynu: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija. Šiauliai.
94. The Aix declaration on the E-Government, (visited on 31 January 2003). <http://falcon.ifs.uni-linz.ac.at/news/aixdeclaration.html>; Prieiga internetu: 2010-01-24
95. Tidikis R. (2003). Socialinių tyrimų metodologija. Vilnius. Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
96. Valstybės ilgalaikės raidos strategija, priimta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX – 1187 (Žin., 2002, Nr. 113 – 5029).
97. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 488 (Žin., 2004, 69 – 2399).
98. Vyšniauskaitė T., Tarasevič S. „E-demokratija – Lietuvos vizija 2010-2020 metai“. Lietuvos ateities scenarijai 2010-2020 metai. Atviros Lietuvos fondo ir Lietuvos tūkstantmečio

minėjimo direktijos Lietuvos modernizavimo scenarijaus konkursas. Prieiga internetu: 2010-03-13, http://www.infopol.lt/upload/Foto_2009_02/LT_scenarijus.pdf

- 99.** Westen T., „E-democracy: ready or not, here it comes“. National Civic Review. 2000 Vol. 89 Issue 3.
- 100.** Žilionienė I., (2004). „Elektroninės valdžios plėtros planavimas: svarbiausių dokumentų apžvalga“. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 10.
- 101.** Žvirblis E. Paramos Lietuvos informacinei visuomenei perspektyva 2007 - 2013 metais. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

PRIEDAI

ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMAS IR PLĖTROS GALIMYBĖS

Piliečių dalyvavimas valdyje Lietuvoje auga nuo nepriklausomybės atkūrimo. Demokratija ir piliečių dalyvavimas valdyje yra vienas nuo kito neatsiejami dalykai. Nors demokratijos terminas žinomas jau daugiau nei porą tūkstančių metų, elektroninės demokratijos samprata ir jos įgyvendinimo galimybės šiuolaikinėje visuomenėje dar tik žengia pirmuosius žingsnius.

„Elektroninės valdžios kūrimą privalome laikyti strateginiu valstybės uždaviniu”.

Valdas Adamkus

EKSPERTO APKLAUSA

INTERVIU PROTOKOLAS

Apklauso tikslas – atskleisti elektroninės demokratijos įgyvendinimo bei plėtros galimybes Tauragės regiono vietos savivaldos institucijose.

BENDRI DUOMENYS APIE INFORMANTĄ:

(vardas, pavardė)

(pareigos ir patirtis užimamose pareigose)

(institucija)

Priklausote amžiaus grupei (pažymėti **X** Jums tinkančią amžiaus grupę):

- 18-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60

I. TYRIMO SRITIS – ELEKTRONINĖS DEMOKRATIJOS ĮGYVENDINIMO VALDYMO PROCESAS

Siekiant didinti viešojo administravimo veiksmingumą, svarbu įgyvendinti ir plėtoti elektroninius sprendimus, didinant viešojo sektoriaus institucijų efektyvumą, pasitelkiant elektronines priemones ir būdus. Šį tikslą pasiekti galėtų padėti elektroninės demokratijos įgyvendinimas.

1. Ar pakankamai, Jūsų nuomone, viešojoje erdvėje kalbama apie elektroninės demokratijos privalumus ir įgyvendinimo galimybes Lietuvoje?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

2. Ar pritariate teiginiui, jog elektroninės demokratijos sąvoka Lietuvoje dar yra per menkai suvokiama? Pakomentuokite atsakymą	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

3. Ar galima teigti, kad pastaraisiais metais elektroninei demokratijai Lietuvoje yra skiriamas vis didesnis dėmesys? Gal galite pateikti elektroninės demokratijos įgyvendinimo pavyzdžių?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

4. Kokios, Jūsų manymu, yra stipriosios ir silpnosios elektroninės demokratijos įgyvendinimo pusės? Pakomentuokite.
--

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

Lietuvos nacionalinėje informacinės visuomenės plėtros koncepcijoje ir Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginiame plane elektroninė demokratijos plėtra įvardijama kaip vienas iš prioritetų, tačiau plačiau apie jos sampratą ir įgyvendinimą nekalbama.

5. Ar, Jūsų manymu, LR teisės aktų bazė yra tinkamai parengta, aiškiai reglamentuojanti elektroninės demokratijos įgyvendinimui šalyje?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

6. Ar elektroninės demokratijos projektai tinkamai finansuojami?	Taip	Ne
Jei ne, kodėl? Kokias pagrindines priežastis nurodytumėte?		

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

7. Kaip manote, ar elektroninė demokratija prisideda prie viešojo sektoriaus efektyvumo gerinimo?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

8. Ar Jūsų institucijoje yra įgyvendinami elektroninės demokratijos projektai? Kokie tai projektai ir kokios veiklos jau yra įgyvendintos?	Taip	Ne

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

Siekiant sėkmingo elektroninės demokratijos įgyvendinimo institucijoje, būtinas tinkamas savivaldos specialistų pasirengimas, pakankamas IKT (informacinių komunikacinių technologijų) lygis.

9. Ar rajono savivaldos institucijos yra pasirengusios elektroninės demokratijos projektų įgyvendinimui?	Taip	Ne
a) Ar yra tinkamai išvystyta IKT infrastruktūra (kompiuteriai, elektroninio parašo naudojimas, kitos technologijos)?		
b) Ar savivaldos institucijų personalas turi pakankamai išvystytus technologinio raštingumo pagrindus?		
c) Ar yra pakankama motyvacija tiek vadovų, tiek personalo darbuotojų tarpe priimant naujoves?		
Atsakymus pakomentuokite plačiau		

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

Informacinės visuomenės plėtros komitetas (toliau – IVPK) parengė ir nuo 2005 m. vykdo „Elektroninio parašo infrastruktūros plėtros“ projektą, kurio tikslas – sudaryti valstybės institucijoms reikiamas sąlygas naudoti elektroninį parašą elektroninių dokumentų pasirašymui.

Siekiant didinti viešojo administravimo veiksmingumą, svarbu įteisinti dokumentų keitimąsi elektroniniu būdu. Šį tikslą galima pasiekti naudojant elektroninį parašą.

10. Ar Jūsų institucijoje naudojamas elektroninis parašas teikiant elektronines paslaugas, informaciją, vykdant elektroninių dokumentų mainus?	Taip	Ne

Jei taip, kaip pasikeitė institucijos veikla pradėjus naudoti elektroninį parašą?		
Jei ne, kodėl vis dar nepradedamas naudoti elektroninis parašas?		

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

Naujų technologijų diegimas reikalauja iš viešojo administravimo darbuotojų naujų žinių ir įgūdžių, gero informacinių komunikacinių technologijų supratimo ir kitų gebėjimų.

11. Ar Jūsų institucijoje vyksta nuolatinis kompiuterinio raštingumo lygio kėlimas (sukurta ir veikia darbuotojų mokymo / kvalifikacijos kėlimo sistema)?	Taip	Ne

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

Pradedamas įgyvendinti projektas „Tauragės apskrities savivaldybių tarybų sprendimų priėmimo viešinimas elektroninėmis priemonėmis“, finansuojamas iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ įgyvendinimo priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-05-R „Elektroninė demokratija: regionai“.

12. Kaip manote ar pakankamai skiriama dėmesio elektroninės demokratijos plėtrai Tauragės regione? Pagrįskite.	Taip	Ne

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

13. Kokie žingsniai bus įgyvendinti plėtojant elektroninę demokratiją? Pakomentuokite.

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

II. TYRIMO SRITIS – VIEŠOSIOS INFORMACIJOS PRIEINAMUMAS

14. Ar Tauragės regiono gyventojai gali savivaldybės tinklalapyje rasti Tarybos posėdžių medžiagą, susipažinti su nutarimais?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

15. Ar Tauragės regione yra viešai transliuojamos Tarybos posėdžių transliacijos?	Taip	Ne
a) Ar pritartumėte tokiai iniciatyvai?		

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

16. Kaip būtų galima plėtoti elektroninę demokratiją seniūnijose? Pakomentuokite.	Taip	Ne
Ar pritartumėte informacinių terminalų plėtrai seniūnijose?		

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

17. Ar pritariate, kad rajono viešojo sektoriaus institucijų elektroniniai naujienlaikraščiai galėtų būti viena iš paprasčiausių viešosios informacijos prieinamumo priemonių? Ar matote perspektyvą tokiai informacijos sklaidai?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

III. TYRIMO SRITIS – PILIEČIŲ ELEKTRONINIS DALYVAVIMAS SPRENDIMŲ PRIĖMIMO PROCESUOSE

18. Kaip manote, ar rajono piliečiai aktyviai skatinami elektroninių priemonių pagalba dalyvauti sprendimų priėmime?	Taip	Ne
Jei ne, kodėl?		

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

19. Kokia Jūsų nuomonė apie piliečių diskusijų forumų elektroninėje savivaldos institucijų erdvėje aktyvinimą?

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

20. Ar savivaldybės tinklalapyje organizuojamos gyventojų apklausos?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

21. Ar gyventojai gali konsultuotis rūpimais savivaldos klausimais elektroniniu būdu?	Taip	Ne
Jei taip, kas atsakingas už savalaikį atsakymų pateikimą?		

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

--

22. Ar suteikiama galimybė peticijų pateikimui elektroniniu būdu?	Taip	Ne

Atsakymas:

--

Patikslinimas telefonu:

23. Kokiū būdu įtraukiamas jaunimas į elektroninės demokratijos įgyvendinimo projektus?

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

24. Kokia Jūsų nuomonė apie elektroninio balsavimo galimybes? Viena vertus, elektroninis balsavimas, kaip rodo praktika Europoje, padidina rinkėjų (ypač jaunimo) aktyvumą, kita vertus – gali sumažinti rinkimų instituto simbolinę vertę, rinkimai piliečių akyse gali pavirsti tik dar viena elektronine paslauga. Pakomentuokite.

Atsakymas:

Patikslinimas telefonu:

AČIŪ UŽ ATSAKYMUS

Europos Sąjunga finansuos projektą, kurio metu Tauragės apskrities savivaldybėse bus įdiegtos elektroninės demokratijos paslaugos

Pradedamas įgyvendinti projektas „Tauragės apskrities savivaldybių tarybų sprendimų priėmimo viešinimas elektroninėmis priemonėmis“ (projekto Nr. VP2-3.1-IVPK-05-R-71-001), finansuojamas iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ įgyvendinimo priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-05-R „Elektroninė demokratija: regionai“.

Projekto tikslas – užtikrinti Tauragės regiono savivaldybių veiklos skaidrumą ir sprendimų priėmimo kokybę.

Projekto uždavinys – elektroninės demokratijos paslaugų įdiegimas Tauragės regiono savivaldybėse.

Projektu siekiama aktyvinti Tauragės rajono, Jurbarko rajono, Šilalės rajono bei Pagėgių savivaldybių ir gyventojų sąveiką, didinti savivaldybių veiklos skaidrumą, užtikrinti gyventojams aktualios informacijos prieinamumą, galimybę išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką politiniams sprendimams, suteikti galimybę piliečiams per savivaldybių tarybų darbo kadenciją įsitikinti, kurie politikai ar partijos geriausiai atstovauja jų interesus, panaudojant elektroninės demokratijos priemones, paremtas informacijos ir ryšių technologijomis.

Projekto metu bus sukurtos dvi elektroninės paslaugos, apmokomi informacinių sistemų naudotojai. **Projekto rezultatai:**

1. Sukurta elektroninės demokratijos paslauga „Savivaldos politikų darbo proceso viešinimas internete ir grįžtamojo ryšio užtikrinimas“.
2. Sukurta elektroninės demokratijos paslauga „Teisės aktų perkėlimas į elektroninę terpę ir viešinimas interneto svetainėse“.
3. Kiekvienoje savivaldybėje apmokyta nemažiau kaip po 10 savivaldybės administracijos darbuotojų ir po 20 savivaldybės tarybos narių dirbti su įdiegtomis informacinėmis sistemomis.

Projektui įgyvendinti skiriama iki **751 147 Lt** iš Europos regioninės plėtros fondo. Projekto finansavimas sudaro iki 100 procentų tinkamų finansuoti projekto išlaidų. Projekto vykdytojo įnašas nenumatomas.

Projekto vykdytojas – Jurbarko rajono savivaldybės administracija.

Projekto pradžia – 2010 m. vasario 10 d., pabaiga – 2011 m. rugpjūčio 31 d.

Tauragės rajono savivaldybės administracijos

Plėtros, investicijų ir turto valdymo skyriaus informacija

Kontaktinis asmuo:

Plėtros, investicijų ir turto valdymo sk. vyr. specialistė Edita Gaižauskienė

Tel: 8 446 62 831, el. p.: edita.gaizauskiene@taurage.lt

TAURAGĖS REGIONO GYVENTOJŲ NUOMONĖS TYRIMAS

Gyventojų apklausos vykdymo data – **2010 m. liepos 8 – 28 d.**

Tauragės regiono gyventojų nuomonės tyrimas buvo vykdomas dviem etapais: apklausiant Tauragės regiono gyventojus telefonu ir suformavus internetinę apklausos formą skirtą tikslinei Tauragės regiono gyventojų auditorijai.

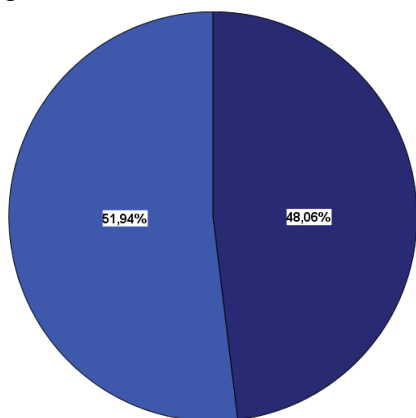
Vykdytos telefoninės apklausos pagrindinis tikslas – ištirti Tauragės regiono gyventojų viešųjų paslaugų poreikį ir informavimo apie teikiamas viešąsias paslaugas lygį.

Informacija apie internetinę Tauragės regiono gyventojų apklausą buvo patalpinta visų Tauragės regiono savivaldybių (Tauragės rajono, Šilalės rajono, Jurbarko rajono, Pagėgių) tinklapiuose, todėl buvo orientuota į tikslinę Tauragės regiono gyventojų imtį – asmenis, kurie naudojami (interesantai) arba suteikia (savivaldybių ir kitų valstybinių institucijų darbuotojai) viešąsias paslaugas.

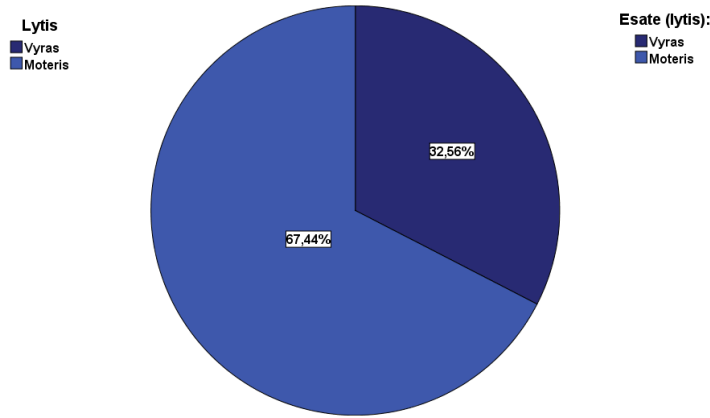
Vykdam abi gyventojų nuomonės tyrimo etapus buvo atsižvelgta į pagrindines kvotas (gyventojų pasiskirstymą savivaldybėse), o kiekvienai iš tikslinių grupių buvo išskirti specifiniai klausimai užtikrinantys pakankamą informacijos apimtį tyrimui.

1. RESPONDENTŲ PASISKIRSTYMAS

Tauragės regiono gyventojų nuomonės tyrimo metu gyventojų aktyvumas buvo proporcingas demografiniam pasiskirstymui esančiam Tauragės regione. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad aktyviau į klausimus apie E. valdžios paslaugas yra linkusios atsakinėti moterys (rezultatai pateikiami diagramose).

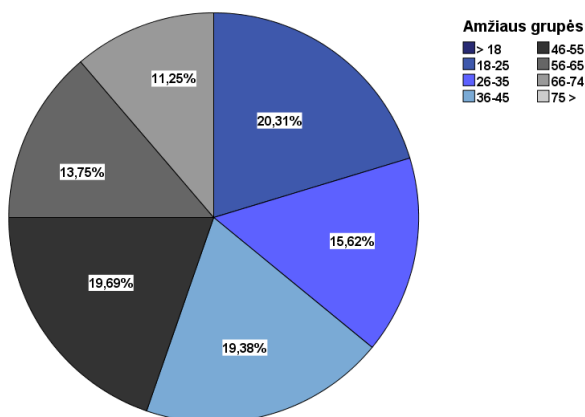
1. pav. Telefoninė apklausa

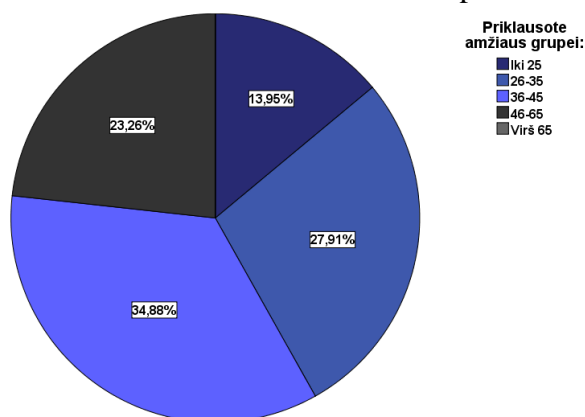
2. pav. Internetinė apklausa

Internetinėje apklausoje moterys sudarė 67,44 proc. visų respondentų, telefoninėje apklausoje moterų dalis buvo lygi 51,94 procentams. Atsižvelgiant į respondentams sudarytas sąlygas atsakinėti į apklausą galima teigti, kad internetinėje apklausoje galėjo dalyvauti didelė dalis Tauragės regiono savivaldybių darbuotojų. Tuo tarpu telefoninės apklausos kvotos yra panašios į statistines Tauragės regiono demografines charakteristikas. Galimas didelis savivaldybių darbuotojų dalyvavimas internetinėje apklausoje tolesnio tyrimo metu padės analizuoti viešąsias paslaugas

suteikiančių institucijų poziciją. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių yra pateikiamas 3 ir 4 paveiksluose.

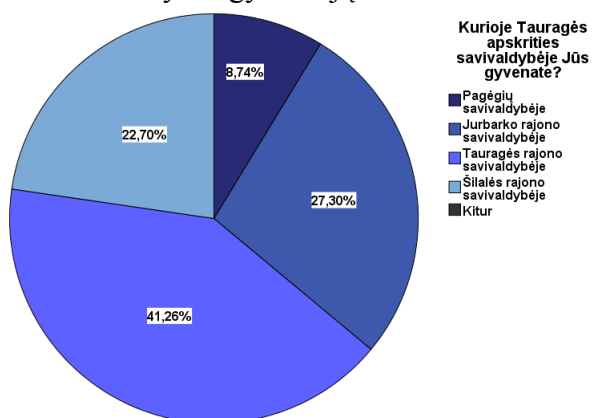
3. pav. Telefoninė apklausa

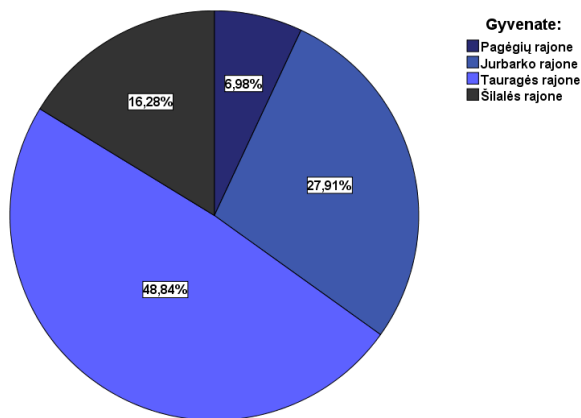
4. pav. Internetinė apklausa

Internetinės ir telefoninės apklausos tikslinės amžiaus grupės buvo 18-65 metų amžiaus asmenys. Telefoninėje ir internetinėje apklausoje asmenų pasiskirstymas buvo nevienodas: internetinėje apklausoje aktyviausiai dalyvavo 36-45 metų amžiaus grupės asmenys, tuo tarpu telefoninėje apklausoje didžiausią dalyvavusių asmenų dalį sudarė 18-25 metų amžiaus grupės asmenys. Remiantis internetinės apklausos duomenimis galima išskirti labiausiai viešosiomis paslaugomis suinteresuotą amžiaus grupę (36-45 metų amžiaus asmenys), šie asmenys dažnai susiduria su viešųjų paslaugų vykdymu (užsisakydami ar teikdami jas), tačiau telefoninės apklausos duomenys parodo, kad informaciją apie viešąsias paslaugas turi dauguma apklaustų gyventojų.

Gyventojų pasiskirstymas pagal teritorijas buvo tiesiogiai proporcingas kiekvienos Tauragės rajono savivaldybės gyventojų skaičiui.

5. pav. Telefoninė apklausa

6. pav. Internetinė apklausa

Vykdytų apklausų analizė parodė, kad respondentų grupės atitinka Tauragės regiono savivaldybių gyventojų pasiskirstymo esamą situaciją ir imtis, kuri buvo tirama apklausos metu yra reprezentatyvi. Telefoninė ir internetinė Tauragės regiono gyventojų apklausos buvo atliktos tikslingai ir atskleidė skirtingus visuomenės nuomonės aspektus, bei patvirtino tyrėjų iškeltas hipotezes (hipotezės pateikiamos moksliniame tiriamajame darbe).

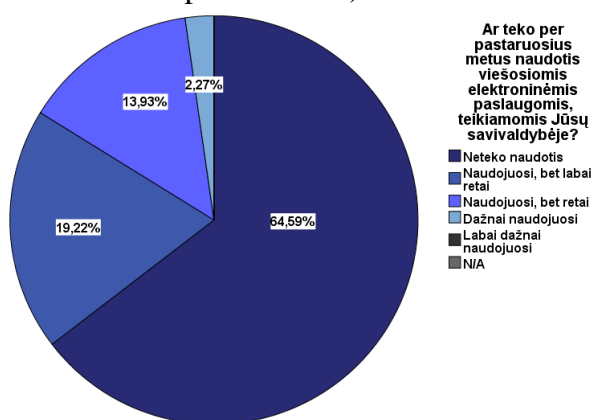
2. VIEŠŪJŲ PASLAUGŲ NAUDOJIMAS

Viešosios paslaugos yra specifinė paslaugų grupė, kuri dažnai yra aktuali tik tam tikrų poreikių turintiems ar specifines veiklas vykdantiems fiziniams ir juridiniams asmenims. Tačiau beveik kiekvienam Lietuvos piliečiui viešosios paslaugos yra būtinos dėl jų specifinės paskirties.

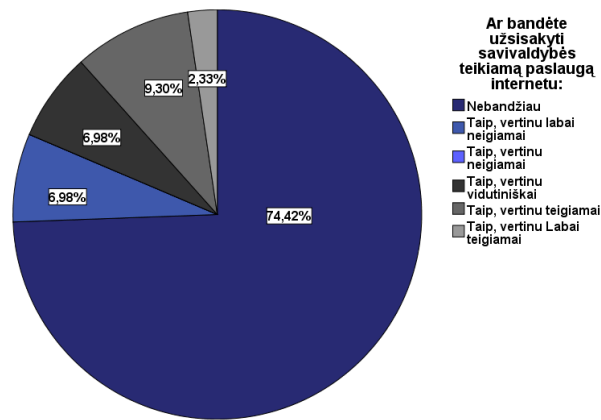
Gyventojų nuomonė ir poreikis formuojant viešųjų paslaugų teikimo sistemą savivaldybėse turi būti pagrindinis ir prioritetas tobulinant viešųjų paslaugų teikimo mechanizmą.

Gyventojų nuomonės tyrimui buvo išskirti įvairūs klausimai padedantys atrinkti pagrindinius gyventojų poreikius ir spragas viešųjų paslaugų teikimo srityje.

Mokslinio tiriamojo darbo analizuojamas objektas – viešosios elektroninės paslaugos, todėl pirmasis aspektas, į kurį turi būti atsižvelgiama vykdant tyrimą – tai informavimo apie viešąsias paslaugas lygis ir gyventojų poreikiai viešųjų elektroninių paslaugų srityje (apklausos rezultatai pateikiami 7 ir 8 paveiksluose).

7. pav. Telefoninė apklausa

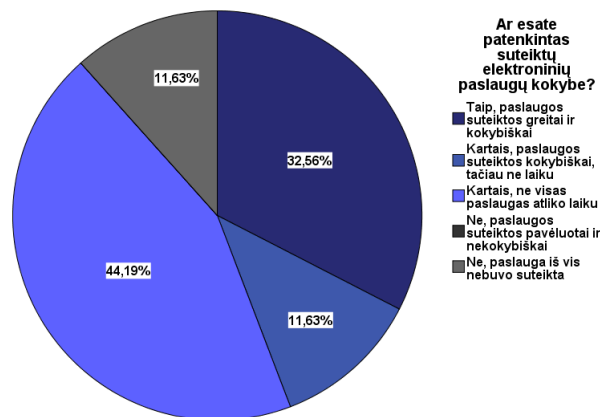
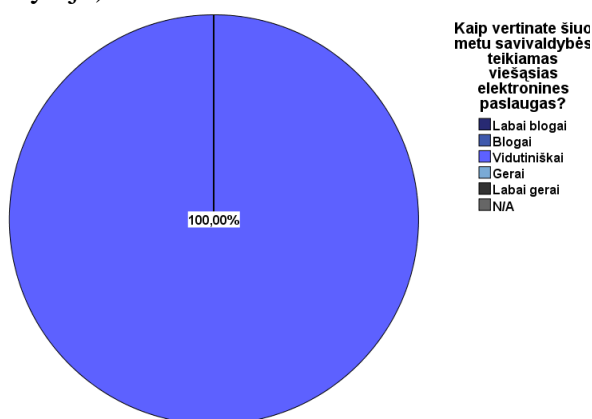

8. pav. Internetinė apklausa

Naudojimosi viešosiomis elektroninėmis paslaugomis lygis Tauragės regiono savivaldybėse nėra didelis. Tik 35,41 proc. telefoninės apklausos respondentų ir 25,58 proc. internetinės apklausos respondentų šiais metais naudojo viešosiomis elektroninėmis paslaugomis. Didesnį respondentų pasinaudojusių elektroninėmis viešosiomis paslaugomis skaičių telefoninėje apklausoje lėmė respondentų darbo pobūdis t.y. dauguma internetinės apklausos dalyvių buvo valstybės tarnautojai, kurie dažniausiai dalyvauja viešųjų paslaugų suteikimo procese.

Didžiausią įtaką viešųjų elektroninių paslaugų paklausai turi realus viešųjų paslaugų poreikis. Atsižvelgiant į atliktų tyrimų rezultatus galima pažymėti, kad per pastaruosius metus viešąsias paslaugas užsisakė 35,42 proc. respondentų. Iš jų tik 2,27 proc. viešosiomis paslaugomis naudojami dažnai, o likę 33,15 proc. respondentų viešosiomis paslaugomis naudojami retai. Tokio Tauragės regiono gyventojų aktyvumo negalima vertinti neigiamai pirmiausia todėl, kad viešosios paslaugos nėra pirmo būtinumo (kaip buitinių atliekų išvežimo ar apgyvendinimo), be to, tyrimo rezultatus palyginus su „Elektroninės valdžios plėtros Vilniaus regione ir kiekvienoje iš regiono savivaldybių galimybių studijos“ gautais rezultatais galima teikti, kad situacija dviejuose (Vilniaus ir Tauragės) regionuose yra labai panaši.

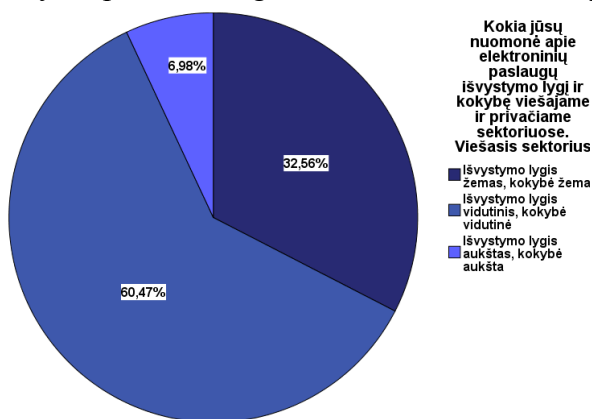
Apklausos metu buvo vertinamas ir viešųjų elektroninių paslaugų kokybės lygis (informacija pateikiama 9 ir 10 paveiksluose). 100 procentų telefoninės gyventojų apklausos respondentų viešąsias paslaugas, kurias jie buvo užsisakę, įvertino vidutiniškai tuo tarpu internetinės apklausos respondentai viešųjų paslaugų kokybę įvertino įvairiai (tam įtakos galėjo turėti telefoninės apklausos respondentų kontaktas su apklausos vykdytoju)

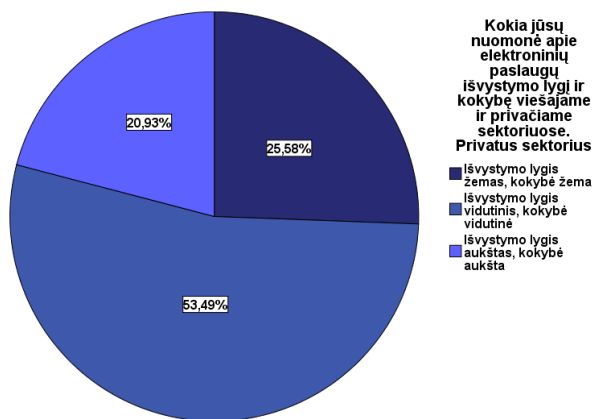
9. pav. Telefoninė apklausa

10. pav. Internetinė apklausa

Didžiausia dalis (44,19 proc.) internetinės apklausos respondentų suteiktas viešąsias paslaugas įvertino vidutiniškai. Tačiau net 11,63 proc. internetinės apklausos respondentų viešąsias paslaugas įvertino labai blogai ir pažymėjo, kad paslaugos „nebuvo suteiktos“. Toks respondentų vertinimas gali būti ir klaidinantis pvz. respondentui nebuvo suteikta viešoji paslauga todėl, kad jis nepateikė būtinų dokumentų. Nepakankamas informavimas apie viešosios paslaugos suteikimo ir užsakymo procedūras gali būti dar vienas veiksnys lemiantis nepalankų respondentų vertinimą.

11. pav. Viešasis sektorius

12. pav. Privatus sektorius

Į internetinę apklausą atsakinėję respondentai įvertino elektroninių paslaugų suteikimo lygį ir kokybę privačiame ir viešajame sektoriuose. Elektroninių paslaugų kokybę pozityviau vertinama privačiame sektoriuje: paslaugų kokybės lygį ir kokybę aukštai vertina 20,93 proc. respondentų, tuo tarpu viešajame sektoriuje paslaugų kokybės lygį ir kokybę aukštai vertina tik 6,98 proc. respondentų. Tokį respondentų pasirinkimą reikėtų vertinti neutraliai pirmiausia todėl, kad privataus sektoriaus elektroninės paslaugos yra orientuotos į klientą ir pelno siekimą, o viešosios paslaugos orientuotos į rezultatą, todėl akivaizdu, kad jų patrauklumo lygis turėtų būti mažesnis. Be to, viešojo sektoriaus įstaigos dažniausiai privalo pasiūlyti platų spektrą viešųjų paslaugų, kai tuo tarpu privataus sektoriaus įmonės yra susikoncentravusios į siaurą paslaugų sritį.

3. Viešųjų paslaugų tipai

Viešųjų paslaugų paskirstymas yra svarbus visoms viešojo sektoriaus įstaigoms. Paslaugų grupavimas pagal tipus supaprastina paslaugų suteikimo procedūras ir padeda racionaliai paskirstyti žmogiškuosius išteklius viešosiose įstaigose. Gyventojų tyrimas apėmė ir viešųjų paslaugų aktualumo tyrimą. Siekiant ištirti viešųjų paslaugų ir viešųjų elektroninių paslaugų skirtumus ir panašumus respondentams pateiktuose klausimynuose buvo numatyti palyginimui būtini klausimai (rezultatai pateikiami 1 lentelėje)

1 lentelė. Viešųjų paslaugų naudojimas pagal tipus

Paslaugos tipo pavadinimas	Viešosiomis paslaugomis pasinaudojusių respondentų skaičius (procentais)		Viešosiomis elektroninėmis paslaugomis pasinaudojusių respondentų skaičius (procentais)	
	Kaip fizinis asmuo	Kaip juridinis asmuo	Kaip fizinis asmuo	Kaip juridinis asmuo
Pažymos – įvairių pažymų išdavimas: šeimos sudėties, mokesčių, skundų ir pan.	14,3	1,2	14,3	1,2
Licencijos - įvairių licencijų išdavimas: prekybos alkoholiu, tabaku, ir pan.	0,5	0,3	0,5	0,3
Civilinės būklės aktai - gimimo registravimas, įvaikinimo, santuokos, ištuokos ir pan.	2,7	0,5	2,7	0,5

Socialiniai klausimai – socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas, socialinių paslaugų teikimas, paramos būstui prašymai ir pan.	8,9	2,4	8,9	2,4
Kompensacijos - šildymo išlaidų, lengvatinio keleivių vežimo ir pan. skaičiavimas ir mokėjimas	4,0	2,3	4,0	0,3
Statiniai - statinių naudojimo priežiūros, projektavimo sąlygų, statybos leidimų išdavimas	2,3	0,7	2,3	0,7
Archyviniai duomenys – informacijos iš archyvų pateikimas	5,8	1,0	5,8	1,0
Teritorijų planavimas – bendrojo ir detaliųjų planų rengimas, sąlygų išdavimas	3,1	3,1	3,1	3,1

Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus galima teigti, kad 100 procentų respondentų įvertinusių paslaugų aktualumo klausimus užsisakė viešąsias elektronines paslaugas. Gauti rezultatai parodo, kad asmenys, kurie naudojami viešosiomis elektroninėmis paslaugomis tiksliai žino šių paslaugų asmeninį poreikį ir viešąsias paslaugas užsisakinėja tik internetu. Analizuojant bendrą respondentų struktūrą būtina pažymėti, kad viešąsias paslaugas respondentai dažniausiai užsisako apsilankę savivaldybėje (58,61 proc. respondentų), o 38,57 proc. respondentų viešąsias paslaugas užsisako internetu. Tokie tyrimo rezultatai turėtų paskatinti tobulinti viešųjų elektroninių paslaugų suteikimo procesą ir taip sudaryti patogesnes sąlygas Tauragės regiono gyventojams užsisakyti ir gauti viešąsias paslaugas.

Kaip jau minėta, internetinė gyventojų tyrimo apklausa buvo skirta tikslinei Tauragės regiono gyventojų grupei t.y. asmenims, kuriems yra aktualios viešosios paslaugos. Respondentams buvo pateiktas klausimynas, kuriame jie turėjo įvertinti konkrečių viešųjų paslaugų tipų aktualumą (rezultatai pateikiami 2 lentelėje).

2 lentelė. Paslaugų aktualumas pagal tipus

Paslaugos tipo pavadinimas	Aktualiomis viešąsias elektronines paslaugas įvertinusių respondentų skaičius (procentais)
Pažymų išdavimas	79,1
Socialiniai klausimai	69,8
Licencijų išdavimas	41,9
Kompensacijų suteikimas	32,6
Archyvinių duomenų pateikimas	67,4
Balsavimas	81,4
Interaktyvus bendravimas su politikais aktualiais klausimais	51,2
Peticijų pateikimas	51,2
Nuomonės pareiškimas savivaldybei aktualiais klausimais	76,7
Nuomonės pareiškimas dėl savivaldybės priimamų sprendimų	74,4
Informacija apie vaikų mokymosi pasiekimus	76,7
Registracija mokymo įstaigoje	72,1
Informacija apie ligų istoriją	58,1
Registracija sveikatos priežiūros įstaigoje	79,1

Tyrimo metu buvo išskirti penki aktualiausi viešųjų paslaugų tipai: pažymų išdavimas, balsavimas, nuomonės pareiškimas savivaldybei aktualiais klausimais, informacija apie vaikų mokymosi pasiekimus, registracija sveikatos priežiūros įstaigose. Gyventojams aktualiausioms paslaugoms savivaldybė turėtų skirti pagrindinį dėmesį, o paslaugų tobulinimo planai turėtų būti sudaromi atsižvelgiant ne tik į optimalų kaštų ir kokybės derinį, bet ir į interesantų prioritetus.

Viešąsias ir viešąsias elektronines paslaugas skiria tik paslaugos suteikimo ir užsakymo būdas, galutinis rezultatas dažniausiai būna identiškas. Tačiau dažniausiai viešųjų paslaugų vartojimo lygis viršija viešųjų elektroninių paslaugų vartojimo lygį. 3 lentelėje yra pateikiami

apklausos rezultatai, atspindintys priežastis, kodėl Tauragės regiono gyventojai nesinaudoja viešosiomis elektroninėmis paslaugomis.

3. lentelė. Priežastys lemiančios retą naudojamą viešosiomis elektroninėmis paslaugomis

Priežastys, kurios lemia retą naudojamą viešosiomis elektroninėmis paslaugomis	Respondentų pateikusių nuomonę skaičius (procentais)
Nemoku (nepakankamai moku) naudotis kompiuteriu, internetu	0,0
Neturiu prieigos prie interneto namuose, darbe (darbe draudžiama naudotis asmeniniais tikslais)	0,1
Neturiu pakankamai informacijos apie elektroninių paslaugų galimybes ir naudą	0,6
Informacija apie el. paslaugas savivaldybių puslapiuose pateikiama neaiškiai, sunkiai randama	0,5
Savivaldybės siūlomos el. paslaugos nepatogios naudotis arba neveikia	0,3
Manau, kad el. paslaugos yra nesaugios, galimas asmens duomenų paviešinimas, neteisėtas panaudojimas	1,5
Sprendžiu visus klausimus asmeniškai, „gyvai“, man taip patogiau	2,7

Pagrindinė dalis respondentų atsakymo į pateiktą klausimą nepateikė. Žemas respondentų atsakymų procentas gali reikšti nepakankamą respondentų informavimo lygį arba nežinojimą, kaip išspręsti esamas viešųjų paslaugų teikimo problemas. Pagrindiniai nurodyti atsakymai, dėl viešųjų elektroninių paslaugų nenaudojimo buvo: „Manau, kad el. paslaugos yra nesaugios, galimas asmens duomenų paviešinimas, neteisėtas panaudojimas“, „Sprendžiu visus klausimus asmeniškai, „gyvai“, man taip patogiau“. Tačiau šie atsakymai sudaro vos 4,2 procentus visų respondentų nuomonės. Šiuo atveju pagrindinė problema išlieka žemas gyventojų dalyvavimo viešųjų sprendimų priėmimo lygis.

Viešųjų elektroninių paslaugų naudojimą pirmiausia turėtų skatinti vietos valdžios institucijos, todėl respondentams buvo pateikti klausimai, padedantys įvardinti veiksmus, kurie galėtų paskatinti didesnę viešųjų elektroninių paslaugų naudojimą (rezultatai pateikiami 4 lentelėje).

4. lentelė. Veiksmai, kurie padidintų naudojamą viešosiomis elektroninėmis paslaugomis

Veiksmai, kurie padidintų naudojamą viešosiomis elektroninėmis paslaugomis	Respondentų pateikusių nuomonę skaičius (procentais)
Aktyvesnis ir kokybiškesnis informavimas apie el. paslaugų egzistavimą, jų teikiamą naudą, patogumą	7,1
Mokymai, kaip pasinaudoti viešosiomis elektroninėmis paslaugomis	2,4
Mažesni mokesčiai už paslaugas (pvz. asmens dokumentų užsakymas internetu apmokestinamas mažiau nei užsakant atvykus į įstaigą)	6,3
Patogesnės ir kokybiškesnės el. paslaugos – aiškus ir suprantamas pateikimas įstaigų tinklalapiuose, paprastas ir intuityvus el. paslaugų naudojimas	6,3
Asmens duomenų saugumo užtikrinimo garantijos	4,0
El. paslaugų prieinamumas ne tik internetu bet ir mobiliaisiais telefonais	4,3

Respondentai nurodė tris pagrindines priežastis, kurios galėtų paskatinti aktyvesnę viešųjų elektroninių paslaugų naudojimą. Informacijos sklaida, patogus naudojimas ir sumažintos paslaugų kainos – tai pagrindiniai veiksniai galintys paskatinti Tauragės regiono gyventojus.

IŠVADOS

Gyventojų nuomonės tyrimo ataskaitoje yra pateikiami tik konstruktyvūs pagrindiniai duomenys padedantys pirminiame mokslinio tiriamojo darbo etape nustatyti tolesnes tyrimo kryptis ir kritinius taškus.

1. Vykdytų gyventojų nuomonės tyrimo etapų (telefoninės ir internetinės apklausų) respondentų kvotos atitinka pagrindines Tauragės regiono demografines charakteristikas.
2. Viešųjų elektroninių paslaugų lygis Tauragės regione yra žemesnis nei viešųjų paslaugų suteikiamų savivaldybių administracijose (ir administracijoms pavardžiose įstaigose), tačiau elektroninių paslaugų užsakymas internetu jau siekia beveik 40 procentų visų užsakomų viešųjų paslaugų.
3. Viešąsias elektronines paslaugas užsisakantys Tauragės regiono gyventojai žino savo viešųjų paslaugų poreikius geriau nei savivaldybių administracijose (ir administracijoms pavardžiose įstaigose) viešąsias paslaugas užsisakantys gyventojai.
4. Pažymų išdavimas, balsavimas, nuomonės pareiškimas savivaldybei aktualiais klausimais, informacija apie vaikų mokymosi pasiekimus, registracija sveikatos priežiūros įstaigose yra aktualiausi viešųjų paslaugų tipai Tauragės regione.
5. Informacijos sklaida, patogus naudojimas ir sumažintos paslaugų kainos – galėtų padidinti viešųjų elektroninių paslaugų naudojimo lygį ir jų suteikimo kokybines charakteristikas.

„Gyventojų apklausa, elektroninės valdžios diegimas ir plėtros galimybės, elektroninės demokratijos įgyvendinimas ir plėtros tendencijos, Tauragės regione”

1.*Esate (lytis):

- Vyras
- Moteris

2.*Priklausote amžiaus grupei:

- Iki 25
- 26-40
- 41-60
- 61 ir vyresnis

3.*Jūsų išsilavinimas:

- Pradinis
- Vidurinis
- Aukštasis neuniversitetinis
- Aukštasis universitetinis

4.*Gyvenate:

- Tauragės mieste
- Tauragės rajone
- Ne Tauragės rajono gyventojas

5.*Kaip manote ar savivaldybės tinklalapyje yra pakankamai informacijos apie savivaldybės teikiamas paslaugas?

- Taip
- Ne
- Nesidomėjau

6.*Ar bandėte užsisakyti savivaldybės teikiamą paslaugą internetu:

- Taip
- Ne

7.*Ar esate patenkintas suteiktų elektroninių paslaugų kokybe?

- Taip
- Ne

8.*Kokie yra Jūsų pagrindiniai asmeniniai poreikiai, susiję su viešųjų e. paslaugų teikimu (galite pažymėti kelis):

- Pažymų gavimas
- socialiniai klausimai
- licencijų gavimas

- kompensacijų suteikimas
- nuomonės pateikimas savivaldybei
- nuomonės pareiškimas apie tarybos priimtą sprendimą
- įvairių deklaracijų pateikimas

9.* Ar savivaldybės svetainėje lengvai randate jus dominančią informaciją?

- Taip
- Ne

10.* Ar jūs turite galimybę interneto pagalba užduoti Jums rūpimus klausimus, savivaldybės atstovams?

- Taip
- Ne

11.* Kaip manote, ar vyksta pakankamas visuomenės švietimas, elektroninės demokratijos klausimais?

- Taip
- Ne

1.6.3
Mišrios
problemos